THE
MYST
OF NAT

N.ix.d. 19

714(2)/A/2 a.

50

128 B. T. Mysteries of Nature and Art, contained in foure Treatises of *Water Workes, Fyer Workes, Drawing, Colouring, Painting, and Engraving, curious engraved title, and many curious woodcuts* (wants last leaf in the fourth part), *Ralph Mab*, 1634—Targum Hierosolymitanum, Opera Francisci Tayleri, ANGLI, RARE, *Little Britaine*, 1649, in 1 vol, small 4to, *old calf gilt*, 3s 6d

12

1) BATE, J.
Sigs Q2 and Ff 2-3 wanting
Extra leaf between pp. 14 and 15 (=T4)
S.T.C. 1577

2) BIBLE, Old Testament, Pentateuch
Targum Hierosolymitanum. 1649.
Wing B2764a

31 C 6612

תרגום ירושלמי

TARGUM HIEROSOLYMITANVM,

IN QUINQUE LIBROS LEGIS
è Lingua Chaldaica in Latinam converſum,

OPERA

FRANCISCI TAYLERI,

ANGLI,

VERBI DIVINI IN ÆDE CHRISTI
APUD CANTUARIENSES
CONCIONATORIS.

UNA CUM NOTIS MARGINALI-
bus ſenſum locorum difficilium exprimentibus.

LONDINI,
Typis T. HARPERI, Impenſis L. SADLERI Bibliopolæ;
commorantis in vico vulgo vocato LITTLE BRI-
TAINE, apud quem proſtant venales. AN. DOM.
1649.

6612 (2)

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

BIBLE, Old Testament,
Pentateuch

Gentis Iudaicæ converſionem avidi expectamus, Deumq; Optimum Maximum votis aſsiduis expoſcimus. Qod autem tam enixè expetimus petimuſq;, modis mediiſq; omnibus qantum in nobis eſt ſitum, protollere ac promovere tenemur; ni vobis damnari (qod eſt votis ipſis adverſum planè) detrectemus. Hoc ad inſtitutum cumprimis facit, ſi ex propriis ipſorum ſcriptis, vel erroris illos craſsi coarguere, vel teſtimonia veritati exhibita elicere valeamus. Non inanem itaq; aut inutilem operam ſumunt, qi, qô ad iſtud expeditius præſtandum viam muniant, eorum qi apud gentem illam in ſummâ exiſtimatione habentur, ſcriptorum monumenta, vel ἀνέκδοτα *in lucem edere, vel emiſsa jam, è miſcellâ illâ paucis intellectâ, qâ concepta & conſcripta primitus ſunt, linguâ in pluribus notas magiſq; familiares traducere operæpretium duxerint. Hos inter locum non poſtremum meritò obtinet* D. Franciscus Taylerus, *qi inter alia, qæ adhuc penes ſe habet,* Targum Hieroſolymitanum in Libros qinqe Moſis *auribus Latinis iſtic dedit. qod idcircò, qô in finem dictum uſui eſſe pluribus poſsit, typis imprimi ac in publicum dari dignum planè cenſeo.*

Tho. Gatakerus.

SOCERO SVO CHARISSIMO D° THOMÆ GATTAKERO, Eccleſiæ ROTHERHITHENSIS Paſtori doctiſſimo vigilantiſſimoq;

FRANCISCUS TAYLERUS S. P. D.

CVi potius quàm tibi Socer dilectiſſime has ſtudiorum Orientalium Primitias dedicarem? Quod ut facerem, cauſæ multa graveſq; me impulerunt. Affinitas illa qua non ſine magno meo, meorumq; commodo Deus clementiſſimus nos conjunxit. ut nil dicã de pari ſtudiorum ratione, longè tamen pro mea parte impari progreſſu. Denique ut publicè & libere agnoſcam me & in his ſtudiis, & in hoc opere tuo ſubſidio non parum adjumenti recepiſſe. Hanc igitur dedicationem tibi cui tot vinculis obſtrictus hæreo, non ingratam futuram ſperans, de operis publicatione pauca dicere aggrediar. Poſt aliquantulam linguæ Hebraicæ cognitionem Deo favente adeptam ad Rabbiniſmum & Chaldaiſmum ſponte properantem animũ impulit. In utroque Dialecto cum progreſſus non infælices (Deo gratias) feciſſem, quid in autoribus transferendis potuerim, tentare viſum eſt. Exemplaria quædam manuſcripta amicis peritiſſimis legenda communicavi. Quibus cum mea plus quam mihi placuiſſent, chartulas meas qualeſcunque in lucem edere, non blattis aut tineis arrodendas committere perſuaſerunt.

runt. Hinc ortus eſt fœtus hic meus primogenitus, Paraphaſis Chaldaica Hieroſol. in Pentateuchum Latio donata, quam (ni fallor) orbis Chriſtianus priùs non vidit. Lectoris benevolentiam appello, ut operis difficultatem cogitans errata mea clementer corrigat, non inclementiùs exagitet. Hanc veniam dabimus, petimuſque viciſſim. Si quid utilitatis Eccleſiæ Dei acceſſerit, Eccleſiæ Deo gloria univerſa tribuatur. Mihi ſufficit ſi illorum Catalogo nomen meum inſeratur, qui proficiendo ſcribentes, & ſcribendo proficientes, aliorum oculis ſuam imperitiam exponere, potiùs quàm aliorum deſiderio & commodo deeſſe cupiant. Hoc ſi viris doctis opuſculum arrideat, hujus generis alia aliàs forſàn ſepelienda communicare non gravabor. Te interim vir doctiſſime, cujus lucubrationes piæ, politæ, omnique eruditionis genere refertiſſimæ, non ſolùm Eccleſias noſtras ſed & tranſmarinas ditaverint, Deus Optimus Maximus in ſuorum tuorumque emolumentum in terris diutiſſimè ſervet incolumem, & tandem ſero tamen, in cælis beatorum fœlicitatem tibi ſempiternam largiatur.

Hoc erit votum perpetuum

Generi tui tibi devinctiſſimi,

Franciſci Tayleri.

Viro

Viro Clariſsimo Doctiſsimoque,

FRANCISCO TAYLERO

IOANNES SELDENUS *Salutem.*

QUod ſeceſſu frueris jam, mi *Taylere*, ruſtico, gratulor equidem. Puto ſcilicet brevì, & Valetudinis ſolum causâ. Neque fere alia ſufficit, ut urbano quotidianoque Theologorum Conſeſſui, cujus pars tu peregregia atque una e paucis, omninò non interſis. Sed ſpero eam non adeo adverſam, quin Studiis ut ſoles etiam ſeverioribus ibi incumbere queas. Et ſi queas, quin velis etiam nullus dubito. Si ita ſit, interpellare mihi liceat hoc otium, atque impetrare ut e deliteſcentibus lucubrationum tuarum Schedis *Targum* Pentateuchi *Hieroſolymitanum* Latinè a te olim feliciter redditum, typis jam, quod quantillo tempore fieri ſatis commodè opinor poteſt, adornes. Opus quidem exiguum; ſed interpretis, qui non ſit eruditiſſimus, id eſt tu tuive ſimilis, planè impatiens. Orientalis diſciplinæ ſeu Talmudicæ in eo monumenta ſunt ac veſtigia aliquot non contemnenda. Certè ſine ea Triumphos agit nunc Ridiculos nunc Pernicioſos nimis in Occidente pompoſa & alioquin docta multorum Ignorantia; quæ dum Origines Primoſque Rerum Morumque in ſacris literis occurrentium Fontes nimiùm neſcit, Somnia ſibi, ſed quæ e re inter homines ſuâ fuerint, audaciſſimè fingit, aliiſque va-

ferrimè,

ferrimè, ut ſarcinas, imponit. Sic Pontificii non rarò. Sic alii; qui & Nova Lumina ſibi velut cœlitùs orta, ſi quis adverſetur, ſtatim obtendunt. Certè Sydereis Nuntiis, qui, Teleſcopii vitrei beneficio, Lyncei facti, Stellas docuere Novas, credimus, gratias habemus, maximi eos idque meritiſſimò facimus. Non ita, ubi quis, ſuæ tantùm oculorum aciei, utcunque depravatæ, temerè confiſus, neſcio quot Lunas Soleſve in Cælo aut Leones Draconeſve in Nubibus cernere ſe aſſeverat. Teleſcopii uſu communicato, idem ipſum cum Nunciis illis cernimus ipſi, aliàs ignari. Quod paritèr de Orientalis diſciplinæ, unde Chriſtianiſmi totius ortus, uſu dicendum. Citra eam, creberrimò in Sacrorum judiciis fallimur fallimuſque conjectando ingeniique qualiſcunque venditando portenta. Sed hæc obitèr. Ut lucem cum primis mereretur illa tua Verſio, ita a Studioſis, quorum pauci originem intelligunt, ſummopere deſideratur. Non modò Germaniæ ſuæ Fagius ac ſuis Ximenius Hiſpaniis, ſed etiam orbi noſtro Chriſtiano decus fuit uterque inſigne eritque æternùm, ob Onkelianum Latio donatum. Si fruſtra non fuero heic ipſe, tum jactabit hinc meritò Anglia tua Hieroſolymitani te editorem, tum mecum proculdubio inſtantiùs urgebit ut Codicis etiam *Cozriani* diſciplinæ Talmudicæ refertiſſimi Verſionem tuam atque id genus Eruditionis tuæ Reconditæ fœtus reliquos in lucem emittas. Tibi Studiiſque tuis faveat ſemper Deus Opt. Max. & amare me perge reverà Tui Amantiſſimum.

Jun. 25. 1646. Ex ædibus Carmeliticis Londini.

Proœmium.

Solent qui artium aut linguarum ſtudia perficienda, ſive autores veteres denuò imprimendos aut transferendos ſuſcipiunt, priorum nævos detegere, & prædeceſſorum errata adnotare. Ea conſuetudo duplici fundamento nititur. Sunt qui immodeſtiùs ſe gerunt, laudem maximam ſe conſecuturos reputantes, & ſpolia ampla relaturos, ſi alios erraſſe. i. homines eſſe (cum ipſi Angeli non ſint, niſi fortè mali) demonſtraverint. Talis fuit Leus ille, nec non Doctores Sorbonici, qui Eraſmo & Stephano viris doctiſſimis errores innumeros malevolè objiciunt, ut eos odio exponant. Hos facile eſt dignoſcere, ex ungue Leonem ſc. nihil hi fere ſuum edunt, ſed aliorum opera ut mures perpetuò rodunt, aut ſi quid e calamis eorum impolitum excidat, ſua illis ſola placent, licèt eruditis aliis quibuſq; diſpliceant: perſonas aliorum contumeliis onerant, libris detrahunt. Nihil acceptum aliis referunt, acſi novi Catones e cælo lapſi eſſent, magiſtri noſtri ſc. cenſores Publici, totius eru-

eruditionis judices. Sunt alii qui modeſtè in libris doctorum verſantur, eruditionem eorum agnoſcunt, perſonas colunt. Errata nihilominùs placidè indicant, ut inſtituti ſui rationem proferant, ne Iliada poſt Homerum ſcribere videantur. Deinde ne diſcentes venenum cum lacte ſugant. Præterea ut opera celebria a viris eruditis inchoata, vel perficiant ipſi, vel alios, quibus amplior eſt eruditionis ſupellex, ad perficiendum excitent. Sic in literatura Hebraica Grammaticam Martinii caſtigavit Coddæus, nec non D. Buxtorfii Senioris viri clariſſimi de literarum orientalium ſtudioſis optimè meriti auxilio Sixtinus Amama. Reuchlini errata varia vir eruditiſſimus amicus meus ſummus Ds. Buxtorfius junior S. S. Theologiæ Doctor Linguæ Hebraicæ in inclyta Academia Baſileenſi Profeſſor Ordinarius Patri venerando in linguarum Orientalium peritia conferendus, niſi forſan ſuperet, in initio concordantiæ paternæ correxit. Nec non Magni Scaligeri alicujus momenti errata in Exercitatione in Cœnam Dominicam, licet incaſſum fremente Ludovico Capello Profeſſore Salmurienſi, amico more in eruditorum gratiam patefecit. In Græcis Harmarus præfatione in conciones Chryſoſtomi in Lazarum Eraſmi errorem, qui Martyrem nobis inauditam Xynoriden creavit, clementèr indicavit. Libertatem hanc mihi aſſumere liceat, & imprimis Ioannis Quinquarborei manes appello qui Paraphraſin Chaldaicam olim interpretatus, ſi Chamum ſolum maledictum oblivioni dediſſet, faciliùs forſan veniam obtinuiſſet, ſed & Shemi oblitus eſt benedicti. Pro filiis Chami juxta maledictionem Dei, filiis Shemi ſubjectis, tunc autem prælatis, tranſtulit, ſcelerati homines, qui

viris præclaris ſervierant, dominati ſunt nobis. Par. Chald. in Threnos. cap.5. v.8. Præterea de cucullatis capitibus quæ editionem Bibliorum Venetam purgatam, mutilatam potiùs, nobis exhibuere, mihi non injuſta eſt cauſa querimoniæ. expunxerunt homines canti loca multa a Paraphraſtis Chaldaicis, aut Rabinis in Romam Prolata, quæ in Bibliis Venetis prioribus, aut in particulis quibuſdam a Stephano Lutetiæ editis extant. Exempli gratiâ. Obadiæ v.1. Quimchium ſic loquentem introducunt. Et quod dicunt Prophetæ de deſolatione Idumææ in fine dierum, dicunt. Bib. Veneta priora ſic, In fine dierum, de Roma dicunt.

Et paulò pòſt, citatis Eſaiæ verbis hæc omittunt, Quia cum deſolata fuerit Roma, erit redemtio Iſraelis. Aurea ſententia fidei Chriſtianæ congrua, cujus multi profeſſores iiq; eruditi poſt Romæ ſubverſionem Iudæorum converſionem expectant. Cui impedimento non minimo exiſtunt Idola Pontificia, & conjugiorum ſacerdotalium probibitio. In v. ult. Obad. poſt, Vrbem munitam magnam Eſaui, Deſunt, eſt autem ea urbs munita Romana. Vide et locum celebrem mutilatum in Par. Chald. cap 4. v.21.22. Threnorum, ubi hæc verba, Tu Roma in terra Italiæ, expunguntur. Ecquis expectare poterat, niſi ex lectis codicibus illis palã fieret Pontificios hos eruditos aliquid in literis Hebraicis tentaturos (quod penè hæreticũ olim habebatur) aut poſt Chriſtianiſmi ſpolia Iudaiſmũ invaſuros? Sed valdè ſibi Ioviq; ſuo Capitolino metuunt, qui nihil in Romam dici vel in Iudæorum ſcriptis permittunt. Plura proferre in promptu erat, ſed ſpicilegium iſtud ſufficiat. Et ut verbo dicam, alia mihi ratio hæc patefaciendi addenda eſt, ſc. ne quis Momus aut Zoilus

errata mea inclementius exagitet, dum eruditiorum nævos oculis ſuis ſubjectos videt. Si quid erratum quis clementèr oſtenderit, corrigam. Si ſeveriùs reprehenderit, feram, ea tamen lege, ut ſibi caveat, ſi quid in hoc genere ediderit, ne fortè ſine verborum tamen aſperitate, repoſitum ſibi nanciſcatur. Intelliget forſan quiſquis ſit, facilius eſſe falſa refellere quàm vera depromere. Cenſuræ mitioris expectatione ſuffultus hanc tranſlationem doctorum judicio libens ſubmitto, & ad particularia huic operi magis congrua deſcendo. In ſpecie varia de hac Paraphraſi præfanda ſunt. 1°. De titulo. 2°. De Autore. 3°. De tempore ſcriptionis. 4°. De dialecto Hieroſol. 5° De methodo. 6°. De operis utilitate. De titulo. Primò Targum appellatur, quod [c] interpretationem ſignificat, ſed Paraphraſticam peculiaritèr denotat, quando non tam verba, quam ſenſus ex alia lingua redditur. Et inde Arabum atq; Turcarum Dargoman, Explanator ſeu Paraphraſtes. Κατ' ἐξοχὴν *autem Chaldaicam veteris Teſtamenti Tranſlationem denotat. Paraphraſis Chaldaica triplex apud Iudæos præcipuè in uſu fuit, Onkeli, Ionathæ, & Hieroſolymitana. Onkeli in legem, Ionathæ in Prophetas, Hieroſol. in Hagiographa. Quæ tamen noſtra non eſt. Ea quam ſermone Latino communicamus, in Pentateuchum extat in Bib. Ven. Edit. 1. In Bib. Buxt. & in Pentateucho parvo Venetiis edito. Nec exemplaria plura nobis videre contigit. Cur Targ. Hieroſol. appelletur, apud viros doctos minùs conſtat. Serarius Babylonicam eſſe vult Onkeli Paraphraſin, unde conjicere licet hanc Hieroſol. vocari, ut a priore diſtingvatur, ut in Talm. Babylon. & Hieroſol. Helvicus ex Academia Hieroſol. non Babylon. hanc prodiiſſe credit, ideoq; hoc titulo inſigniri. Quæcunque*

[c] Nic. Serarius. Rab. & Herod. c. 16. Chriſtoph. Heluic. de Bibl. Paraphr. Cap. 1.

nomi-

nominis ratio fuerit, certum eſt duplicem fuiſſe Paraphraſin Hieroſol. in Pentateuchum (niſi fragmenta operis majoris amiſſi hìc colligantur) cum ſententiæ innumeræ ab Elia citentur, quæ in Codicibus noſtris non extant, quod exemplis in Lex. Chald. Talm. Rab. Clariſſimus Buxtorfius copioſiſſimè demonſtravit. De autore hujus libri altum eſt ſilentium, nec præter doctorum virorum conjecturas quicquam in lucem prodiit. " Qui ab Onkelo Aquilam diſtinguunt, Aquilam Paraphraſ. autorem eſſe volunt. " Autor ejus a nonnullis putatur idem eſſe, qui Hagiographa interpretatus eſt. Is fuit Rabbi Ioſeph cæcus. Scriptionis tempus non minùs incertum; ut fatetur" Elias, qui tamen vel paulò antè, vel paulò poſt Talmud. conſcriptam eſſe conjicit. Helvicus vero eum Ionathæ coætaneum eſſe, qui hujus Targ. autor extiterit ob ſtyli ſimilitudinem exiſtimat. Dialectum quod attinet certum eſt Paraphraſtas iſtos, licèt Chaldaicâ linguâ ſcripſerint, variis tamen Dialectis pro ſeculorum & regionum varietate in quibus vixerant, uſos eſſe. " Chaldaicæ linguæ triplex Dialectus fuit. Prima Babylonica, quæ in Regno Babylon. florens

" Serar. c. 16.

" Chriſtoph. Gerſ. in Tal. mud. Part. 1. cap. 30, vid. Helvic. cap. 2.

" In Præf. Meturgem. Helvic. ibid.

" Vid. Diatrib. de compend. & facili ling. Heb. & Chal. condiſcendi ratione. Creditur Clariſſimi viri Di Buxtorfii junioris fætus eſſe licèt patris nomen diſſimulet.

florens puriſſima fuit. Quâ uſi ſunt in ſacris literis Daniel, Ezra, & Jeremias in verſu illo Chaldaico Ier. 10, 11. Et poſteà licèt impuriore Onkelos, Jonathan & autor Talm. Babyl. Secunda Hieroſolimytana, quæ Iudæis Hieroſol. familiaris fuit. Hac uſi ſunt Autores Targ. in Hagiographa, & Targ. Ieruſhalemi in legem, ut & Ionathan (ſi modò illius ſit, cujus nomen præ ſe fert) in eandem. Hanc etiam ſuam agnoſcunt Talm. Hieroſol. Liber Zohar, & quædam Medraſhim. Tertia Syra (Comagena ſive Antiochena dicta ex Antiocheno tractu in reliquas Syriæ partes propagata fuit. Eâ Novum Teſtamentum Syriacum deſcriptum eſt. Targum igitur Hieroſol. Dialecti ſecundæ, non Autoris nomen nobis in titulo repreſentat. De methodo pauca. Non explicat hic Paraphraſtes capita omnia, aut verſiculos univerſos, ut cæteri, ſed quædam e reliquis excerpta, vel quia difficiliora eſſe hæc, & explicatione magis egere arbitratus eſt, vel quia fragmenta ſola operis amplioris nobis relicta ſunt. Sed operis utilitas magneticam vim habet, qua lectores ad ſe trahat. Ea autem multiplex eſt. Primò ut alias in Biblia ſacra Pa-

raphraſes,

raphraſes, præcipuè Ionathanis in legem, & eas quæ in Hagiographa ſcriptæ ejuſdem ſunt Dialecti, faciliùs intelligamus. Secundò ut legis ſectiones varias, prout a Iudæis lecta fuit, percipiamus. Tertiò ut Cæcitatem Iudaicam in fabulis, præſertim, quibus majores ſuos magnificant, legamus & deploremus. Quartò ut Text. Hebraici interpretationes literales, & genuinas varias indè extrahamus. Sunt qui Myſterium Trinitatis hinc probare contendant, & Chriſti Salvatoris Deitatem, quia de verbo Dei, ut de perſona Paraphraſtes ſæpiùs loquitur. At conſtat, apud eum verbum hoc perſonale non fuiſſe Meſsiam, a quo perſpicuè diſtinguitur. Sic enim ſcriptum eſt in Exod. 12, 42. In nocte quarta. In fine mundi Moſes e medio deſerti exibit, & Rex Meſsias e medio Romæ, alter in nubis uni-ùs, *alter in alterius culmine equitabit, & verbum Domini inter utrunq;. Eadem Ionathan loco prædicto exhibet. Niſi forſan cum Iudæi*[a] *duplicem agnoſcant Mesſiam, humilem alterum, alterum ſublimem, & ſplendidum, Mesſiæ nomine hoc in loco humilem illum, verbi autem Dei ſublimem ac ſplendidum illum intelligant. Quod ideò*

[a] Galatinus de Arcan. Cathol. veritatis. l. 3. c. 2. Buxt. Synag. Jud. c. 36.

deò vero ſimilius videri poſſit, quia hac ratione Moſes una cum duobus illis, quorum utrunq; Meſſiæ titulo inſigniunt, in triumpho ſimul vecti exhibentur. Reſtat, ut Clariſſimum Buxtorfium *laude debita non deſtituam, cujus beneficio loca dificilia nonnulla reſtitui, quæ vir doctiſſimus in eximio illo opere Lex. Chald. Talm. Rab. correcta dedit, & undè aliorum corrigendorum anſam pluriès ceperim. Deniq; Lectorem eruditum exoratum velim, ut quæ conjecturâ propriâ, ubi alia auxilia defuerint, præcipuè in locorum nominibus (ubi tamen & nominum & locorum congruitas, quantùm fieri potuit, obſervata eſt) tranſtulerim, vel æqui boni conſulat, vel meliùs reddat, & quicquid utilitatis ex hoc opere recipiat, Deo tribuat, meq; & ſtudia mea divinæ benedictioni precibus ardentibus commendet. Hæc mihi merces copioſiſſima erit, qui in hunc finem vivere cupio, ut Dei gloriam, Eccleſiæ commodum quovis modo Chriſto Salvatore noſtro me corroborante promoveam. Faxit Deus.*

Amen.

Targ.

תרגום ירושלמי

TARGUM HIEROSOLYMITANUM:

SEU

PARAPHRASIS CHALDAICA
brevis in Pentateuchum.

GEN. I.

1. IN * Sapientiâ creavit Dominus.
2. Et terra: Terra autem vaſta fuit, & inanis, & filiis hominum vacua, & bruto omni deſtituta. Spiritus verò miſericordiarum a preſentia Domini in aquarum ſuperficie ſpirabat.
5. Sic fuit veſpera, & fuit manè, ubi in principio diei primæ opus ordinavit.
7. Et ſeparavit aquas ſuperiores ab inferioribus.
14. Et ſint in ſigna. Et ſint in ſigna & in tempora conſtituta, & ad ſanctificandum per illa menſium & annorum initia.
27. Et creavit. Et creavit Verbum Domini hominem in ſimilitudine ſua; in ſimilitudine e præſentia Domini creavit illum, marem & conſortem ejus illos creavit.

* i. Sapienter; vel forte in ſapientia eſſentiali. i. Chriſto.

CAP. II.

7. Et fuit homo animal vivens.
9. Et arbor. Et arbor ſcientiæ, Ex qua quicunque comederet, inter bonum & malum diſtinguere potuiſſet.
15. Et accepit. Et hominem accepit Dominus Deus, eumque in horto Edenis conſtituit; & diſpoſuit, ut eſſet cultor legis & obſervator.

18. Faciam ei conjugem quaſi in eam exiiſſet.

20. At homini conſortem, quaſi exiiſſet in eam, non invenit.

24. Idcirco relinquet vir cubile patris ſui & matris.

25. Neque quid pudor eſſet, cognoverunt.

CAP. III.

7. Subligacula. * Stolas.

8. Ambulantis. Incedentis in horto in robore diei.

9. Et clamavit. Et clamavit verbum Domini Dei ad Adamum, & dixit ei, Ecce mundus quem creavi, coram me manifeſtus eſt: tenebræ & lux coram me perſpicua ſunt. Quare igitur exiſtimas locum ubi tu es, mihi incognitum eſſe? Num hoc eſt mandatum quod tibi dedi?

15. Conteret tibi. Eveniet autem cum mulieris filii in lege *laboraverint & mandata fecerint, ut firmi ſint, & te in capite tuo percutientes interficiant. Cum verò filii mulieris præcepta legis deſeruerint, nec mandata obſervaverint, tu firmus eris & percutiens eos in calcaneo eorum ægritudine afficies. Erit autem mulieris filiis medela: tibi verò, O ſerpens, non erit ſanatio. Sed futurum eſt ut illi alii aliis præſtò ſint * ad curandam conculcationem in calcaneo in fine extremitatis dierum in diebus Regis Meſſiæ.

18. Et ſpinam. Et ſpinas, & carduos tibi multiplicabit: & gramen quod *eſt* in ſuperficie agri comedes. Reſpondit Adam, & dixit, obſecro propter miſericordias, quæ coram te *ſunt* Domine, e *numero* brutorum coram te ne reputemur, ut gramen in ſuperficie agri comedamus. Surgamus nunc, & laboremus labore manuum, & cibum e fructibus terræ comedamus, ut hac ratione inter filios hominum & bruta coram te diſcrimen exiſtat.

22. Ecce. Et dixit verbum Domini Dei, Ecce homo quem creavi unicum in mundo, ſicut ego unus ſum in cælis ſupernis: futurum eſt ut populi multi ex eo oriantur. Ex illo originem accipiet populus, qui inter bonum & malum diſtinguere norit. Jam igitur bonum eſt, ut eum ex horto Edenis ejiciamus,

* Vel pallia, vel indumenta

* *Lignaijen.* ad inſpiciendú pro *legnajin*, laborantes, ut in Cod. Ven. Par. vid. & cap. 27. v. 40.

* Sic עשה Heb. 2. Sam. 19 24. Angl. *dreſſed.* Sic עבר Chald. Gen. 18. 7. Communiter reſpondet Hebreo עשה, rarius verbo עבר. Buxtorf. Lex Chald. Talm. Rab. in עבר Helvicus in Tract. de Chald Paraphr. legit, Remedium ſibi applicabunt. vel, ad faciendam contritionem. i Se invicem ad reſipiſcentiam hortabuntur. Idque in calcaneo. i. in fine, in diebus Meſſiæ.

ejiciamus, priuſquam manum extendat, & accipiens etiam de fructu arboris vitæ comedat, & in æternum vivat.

24. Et expulit. Et ejecit hominem, & gloriam divinæ præſentiæ ejus e parte horti Edenis anteriore orientem verſùs ſupra duos Cherubinos collocavit. Bìs mille annis priuſquam conditus fuit mundus legem creavit, & infernum, ſicut & hortum Edenis præparavit. Juſtis quidem hortum illum paravit, ut de fructibus arboris " illius comederent, iiſque ſe oblectarent, quia in hoc ſeculo legis precepta obſervaverint. Gehennam autem impiis paravit, quæ gladio acuto utrinque devoranti ſimilis eſt. Scintillas ignis in medio ejus poſuit, & prunas, impios quæ comburant, ut ſe in illos ulciſcatur ſeculo futuro, quia in hoc ſeculo mandata legis non obſervaverint. Eſt igitur arbor vitæ lex. Quicunque eam in hoc mundo obſervat, vivus erit & incolumis ſicut arbor vitæ. Bona eſt lex eam colenti in hoc ſeculo, ſicut fructus arboris vitæ in ſeculo futuro.

" Arboris vitæ, ſc.

CAP. IV.

7. Nonne ſi bene feceris? Nonne ſi bonum ſit opus tuum in hoc ſeculo, habitatio & requies tibi dabitur in futuro? Et ſi bonum non fuerit opus tuum in hoc mundo, ad diem judicii magni peccatum tuum reſervatur, & ad cordis januam accubat. Interim in manum tuam tradidi poteſtatem in concupiſcentiam pravam, & tu ei dominaberis ſive ad bene faciendum, ſive ad peccandum.

8. Et dixit Cain Abeli fratri ſuo, veni & exeamus in ſuperficiem agri. Accidit autem cum illi duo in apertum agrum exiiſſent, reſpondit & dixit Cain Abeli fratri ejus. Non eſt judicium, neque index, neque mundus alius, neque merces bona juſtis danda, neque vindicta in impios exequenda, neque in miſericordia creatus fuit mundus, neque in miſericordia dictum fuit, quòd oblatio tua recepta fuit in beneplacito, mea autem ita recepta non fuerit. Reſpondit Abel, & dixit Caino, Eſt judicium, eſt & judex, nec non mundus alius, & eſt merces boni gratuita piis *reſervata*, & vindicta in impios, in miſericordia quoque creatus fuit mundus,

 & in

& in miſericordia dictum fuit (at de fructibus operum bonorum dictum fuit) fuiſſe opera mea recta præ tuis, in beneplacito receptam fuiſſe oblationem meam, tuam autem hoc modo non fuiſſe approbatam. Sic contendebant hi duo in agro aperto, & ſurrexit Cain in Abelem fratrem ſuum eumque interfecit.

10. Vox ſanguinis populorum juſtorum, qui ex Abele fratre tuo naſcituri erant.

13. Et dixit Cain coram Domino, multa ſunt peccata mea " ferenda, eſt tamen apud te potentia abſolvendi me & remittendi mihi.

" Vel, ut Targ. Jon. מלמצובלא Plura ſunt peccata mea, quàm ut ferre poſſim.

16. Et exiit Cain a præſentia Domini, & habitavit in terra exulans & vagus ex oriente horti Edenis. Fuit autem priuſquam Cain fratrem ejus Abelem occiderat, quòd terra fructus ei multiplices produxerit, ſicut fructus horti Edenis: at poſtquam peccaverat, & fratrem ſuum occiderat, e converſo ſpinas & carduos produxit,

CAP. V.

4. Octo. Octingentos annos, & in illis annis filios filiaſque genuit.

5. Et mortuus eſt. Et mortuus eſt & e mundo collectus fuit.

24. Et ambulavit. Et ſervivit Enoch in veritate coram Domino, & ecce non fuit, quia ſubtractus fuit verbo e præſentia Domini *profecto.*

CAP. VI.

3. Et dixit. Et dixit verbum Domini, Non adjudicabuntur generationes quæ futuræ ſunt poſt generationem *in* diluvio *exiſtentem* perditioni, vaſtationi, aut deletioni univerſali. Annon ſpiritum meum filiis hominum indidi? propterea quod caro ſint & opera eorum alia bona, alia mala, ecce dedi illis terminum centum & viginti annorum, ut reſipiſcentiam agerent, quod tamen non fecere.

6. Et pœnituit. Et pœnituit a facie Domini per verbum ejus,

ejus, quòd hominem fecerit in terra, & dixit, & * diſceptavit in corde ſuo.

8. At Noah propterea quòd juſtus fuerit in generatione ſua, gratiam & miſericordiam coram Domino juvenit.

Sectio legis ſecunda quæ incipit
Cap. 6. v. 9.

11. Et plena fuit. Et repleta fuit terra † violentiis & rapinis.

14. Arcam. Arcam e lignis cedrinis.

* Legi debet ואדיון ut in Tar. Jon. Buxt. Lex. Chal. Tal. Rab. in דין:

† Vel raptoribus & prædatoribus.

CAP. VII.

11. Feneſtræ. Et feneſtræ cælorum apertæ ſunt.

16. Et incluſit. Et miſertum eſt illius verbum Domini.

CAP. VIII.

1. Et recordatus eſt. Et recordatus eſt in miſericordia ejus bona, quæ apud eum eſt, Noæ.

Et tranſire fecit. Et tranſire fecit Dominus ſpiritum miſericordiarum.

10. Et expectavit. Et incepit numerare.

22. Omnibus diebus terræ ab hinc ſementes et meſſes, & frigus & calor, & dies & nox non ceſſabunt.

CAP. IX.

22. Et incepit. Rurſus cæpit Noah vir juſtus eſſe, & vineam plantavit.

CAP. X.

2. Filii Japhethi. Filii Japhethi Gomer. Et nomen præfecturarum illorum Africa, & Germania, & Media, & Macedonia, & * Athenæ, & † Aſſos, & Thracia.

3. Et Filii Gomer. Et filii Gomer, & nomen perfecturarum illorum Aſia, † Phrygia, & Barbaria.

* Sive Attica. Chald. Jattania.

† Chald. Anaſia in Targ. Onkel. אוויסא Oſia. vid. Buxt Lex. Chald. Tal. Rab. in אנסיא

† Vel Perſia: Idem nomen pro Perſis poni Thren. 4. 21. videtur.

4. Et filii Javan. Et filii Javanis Eliſhah. Præfecturæ eorum * Hellas, Tarſus, Italia & Dodona.

9. Ipſe fuit potens in venatione, in peccato coram Domino, qui fuit venator filiorum hominis in lingua eorum, & dixit iis, Removete vos a † judicio Domini, & adhærete judicio Nimrodis. Idcirco jam dicitur, ſicut Nimrod fortis potens in venatione, *i.* in peccato coram Domino.

10. Et fuit initium. Et fuit principium regni ejus Babel, & Edeſſa, & * Niſibis, & † Cteſiphon in terra Babyloniæ.

11. E terra. E regione illa exiit Aſſyrius, & Niniven ædificavit, & platæas urbis, & Artagigartam.

12. Et Thelaſſarum inter Niniven & Artagigartam. Illa eſt urbs magna.

13. Mitſrajim autem genuit * Mareotas, & Pentapolitas, & † Luſitanos.

14. Et Peluſiotas, & * Pantaſchenitas, undè exiere Philiſthæi, & Cappadocas.

17. Et Hivuæum. Et Tripolitanes, & Arcæos, & Caparorſæ incolas.

18. Et Antarados, & Emeſſanos, & Antiochenos: e Babele poſtea diviſa ſunt † vexilla populorum.

CAP. XI.

1. Et fuit. Et fuere omnes generationes terræ unius linguæ, & ſermonis unius, & conſilii unius. nam linguâ ſanctâ uſi ſunt, qua creatus fuit mundus ab initio.

2. Quando errare fecerunt cor eorum ne ſequerentur verbum illius, quo dicente factus fuit mundus ab initio, invenere vallem in terra Ponti, & ibi habitavere.

4. Et dixerunt, venite jam, & civitatem nobis ædificemus, & turrim, cujus culmen ad ſummitatem cælorum attingat. Et faciamus nobis in medio illius domum adorationis in culmine ejus: & gladium manui ejus imponamus, qui coram ea ordines belli diſponat, priuſquam ſuper facie totius terræ diſpergamur.

30. Et fuit Sarai. Et fuit Sarai ſterilis, non fuit ei filius.

* Chaldaicè, Alaſtraſos pro Alas Traſos. ut patet e textu Heb. ubi quatuor ſunt nomina. In Chaldaico autem tria tantú, niſi hæc duo dividantur.

† i. Inſtitutis ritib. ut Helv. Tract. de Chald Par. cap. 9.

* Vid. Talm. in Jevam. fol. 102. col. 1.

† Vid. Ber. rabba. ſec. 37. & Plin. l 6. c. 26.

* Elias Maronitas eſſe putat è regno Preto Johannis. Schindlerus, Mauros.

† Vel Lycios.

* Fortè omnes Scenitas, i. Arabes.

† Vel, inſulæ. vel נסוי pro גנסוי generationes, quod reſpondet Heb משפחות.

Sectio legis tertia quæ incipit cap. 12. v. 1.

CAP. XII.

2. Et efficiam te. Et præponam te populis multis, & tibi benedicam. Et confirmabo te, & erit Abram in benedictiones multas.

3. Et benedicam illi, qui benedicit tibi & qui tibi maledicit, maledictus erit, & benedicentur juſtitiâ tuâ omnes familiæ terræ.

5. Et animas. Et animas peregrinorum.

6. Elon Moreh. Planitiem * viſionis.

15. Et recepta fuit. Et deducta fuit mulier in palatium Pharaonis.

* Aut Chazozæ. Bux, Lex. Chald. Tal. Rab.

CAP. XIII.

6. Opes eorum. Peculia eorum.

7. Erat autem lis inter paſtores pecudum Abrami, & paſtores pecudum Loti. Paſtores Abrami de pecoribus ſuis ſolliciti fuere toto tempore; quo in paſcuis fuere: paſtores Loti pecorum ſuorum curam non habebant, ſed *ea* † dimiſerunt, & abierunt. At juſſi fuere Abrami paſtores ab Abramo juſto Domino eorum, Ne eatis ad Cananæos, & Perizæos, adhuc poteſtatem habent in terra.

† Vel, viſitaverunt interdum ſc. non perpetuum gregis curam habebant.

CAP. XIV.

3. Hi omnes. Hi omnes conjuncti fuere in planitie pomariorum.

5. Et percuſſerunt. Et occiderunt * fortes in Aſhtaroth Carnajim, & ſplendidos inter eos, & terribiles illos qui *ibi* habitaverunt, qui *et* urbem ædificaverant.

6. Et † Horanæos illos qui habitabant in monte Gebalæ uſque ad planitiem * viſionis quæ deſerto vicina eſt.

9. Et Amraphel. Et Amraphel Rex Ponti, & Arjochus rex

* i. Fortiſſimos. Sic in cæteris.
† Vel nobiles ut v. 5. fortes, ſplendidos, terribiles.
* Vid. in cap. 12. v. 6.

rex Ellaſaris. reges quatuor contra quinque belli acies diſpoſuere.

*Chald. putei, putei pleni bituminis.

10. Et vallis. Et planities pomariorum * plena fuit puteorum bituminis.

14. Natos. Commorantes in domo ejus trecentos & octodecim viros, eoſque uſque ad Danem *quæ eſt* Cæſariæ, proſecutus eſt.

15. Et perſecutus eſt eos. Et perſecutus eſt eos uſque ad Auvetham quæ eſt e Boreali parte Damaſci.

† Vid. in cap. 12. 6.

17. Et reges qui cum eo fuere in valle † viſionis. Ibi erat domus manſionis regiæ.

18. Et Melchizedec Rex Hieroſol. (ille eſt Shem) erat Sacerdos maximus Altiſſimi.

* Chald. דכר recordiare pro דבר accipe, ut in Cod. Ven. Par.

21. Et opes. Et peculium * accipe tibi.

23. Si a filo uſque ad corrigiam calcei. ſi accipiam quicquam ex omnibus tuis, ut non magnificè efferas & dicas, Ego Abramum ditavi.

CAP. XV.

1. Poſt. Poſt hæc peracta, poſtquam congregati eſſent omnes reges terræ, & principes provinciarum, & bellum in Abramum juſtum ordinaviſſent, & coram eo cecidiſſent, qui ex illis Reges quatuor interfecerat, & *cum* novem exercitibus redierat, cogitavit Abram juſtus in corde ſuo, & dixit: Væ mihi nunc, forte mercedem præceptorum in hoc ſeculo recepi. nec reſervatur mihi portio *ulla* in ſeculo futuro : aut forte proficiſcentur fratres & propinqui occiſorum horum qui coram me cecidere, qui ſunt in caſtellis & provinciis ſuis, & ſibi legiones multas adjungent, & contra me venient: forte fuerunt in manu mea præcepta levia in tempore priore, cum ceciderunt coram me, & ſtabilient ſe contra me; aut forte inventa fuit in me juſtitia tempore priore quando coram me cecidere, nunc autem vice ſecunda inventa non eſt, ſed nomen Domini per me prophanatum eſt. Idcirco tum verbum propheticum e præſentia Domini venit ad Abramum juſtum dicendo, Ne time Abram, quamvis illi ſe congregaverint, & contra

te * legionibus multis *comitati* veniant: verbum meum merces & ſcutum tibi *erit* in hoc mundo, & clypeus ſuper te omnibus diebus mundi venturi. Et quamvis hoſtes tuos capitales coram te tradiderim in hoc ſeculo, † merces *nihilominùs* bonorum operum tuorum in ſeculo futuro coram me tibi paratur.

* Vel legiones multæ venient

† Vel, mercedem bonam opera tua en tibi paravere.

2. Et dixit Abram, Obſecro *inveniam* miſericordiam coram te Domine Deus, benedictiones multas mihi dediſti, & plures dare intendis. Veruntamen quæ utilitas *indè* mihi futura eſt, cum ego e mundo ſine liberis abiturus ſim, & Eliezer filius domus meæ, cujus manibus * ſubjecta mihi ſunt inſignia Damaſcenorum, ille *inquam* † ea cauſâ ut hæres mihi conſtituatur, expectat.

* Vel, facta mihi ſunt inſignia in Damaſco.

† Vel, per ſeipſum.i. ſolus.

7. Et dixit ei, Ego *ſum* Dominus qui eduxi te e fornace ignis eorum, ex Ure Chaldæorum.

9. Turturemque & pullum columbarum. Et turturem & filium columbæ.

10. Et accepit ei. Et * obtulit coram eo hæc omnia, & diviſit ea in partes, & poſuit uniuſcujuſque partem unam e regione alterius, ſed aves non diviſit.

* Vel, adduxit.

11. Et deſcenderunt. Et quando deſcenderunt volucres, † non fuit bellum de partibus illis. Et volucres hæ aves pollutæ fuere, & aves hæ pollutæ *ſunt* regna terræ. Eveniet autem cum conſultura ſint conſiliis malis contra filios Iſraelis, puritas Abrami juſti ut eos impediat.

† Vel, non acceſſit partibus illis, vel, propinquus non fuit partibus illis. Vel, non acceſſerunt: Aves ſc. ab Abrahamo depulſæ.

12. Et fuit Sole. Fuit autem cum Sol ad Occaſum veniret, ut ſomnus profundus ſuavis ſuper Abramum caderet, & ecce vidit Abram quatuor regna quæ oritura eſſent ad * affligendum poſteros ejus. Terror tenebricoſus magnus cadens ſuper illum. Terror, is eſt Babel: Tenebricoſus, hic eſt Media: Magnus, ille eſt Græcia: cadens, iſte eſt † Idumæa. Illud eſt imperium quartum, quod cadere debet, neque reſurget in ſecula ſeculorum.

* Chald. Servire faciendum.

† i. Imperium Romanum.

17. Et ecce cum Sol occubuiſſet, & tenebræ veniſſent, vidit Abram ſedes diſpoſitas & thronos in alto collocatos, & ecce Gehennam quæ parata eſt impiis in ſeculo futuro ſicut fornacem circularem igne ſcintillantem & flammantem, in

 quam

quam cecidere impii, quia rebelles fuerant in legem, dum vixerant: Juſti autem, qui eam obſervaverant, ex anguſtia, liberabuntur. Hæc omnia ſic vidit Abram cum inter partes illas tranſivit.

19. Cadmonæos. Et omnes filios Orientis.

CAP. XVI.

5. Et dixit Sarai. Et dixit Sarai Abramo, Contentio mea & injuria traduntur in manum tuam. Reliqui patriam meam, & domum ubi genita fui, & domum paternam, & veni tecum * ſub fiducia Dei. Ivi tecum coram regibus: coram Pharaone rege Ægypti, & coram Abimelecho rege Philiſthæorum, & dixi de te, Frater meus eſt, ne te occiderent. Et cum vidi me non fuiſſe impregnatam, accepi Hagaram Ægyptiam ancillam meam, eamque tibi dedi in uxorem, & dixi, Illa pariet, & ego educabo. Quid ſi fortè ab ea † ſeparatim filios habeam? Illa autem ſe impregnatam videns, gloriam meam * in oculis ſuis contempſit & vilipendit. Jam vero appareat Dominus, & inter me & te judicet, & miſericordiæ plenitudinem in nos fundat, & pacem ejus inter te & me declaret, ut a nobis mundus impleatur, nec opus ſit nobis filio Hagaræ Ægyptiæ ſervæ, quæ eſt e filiis eorum populorum qui te in fornacem ignis Chaldæorum projecerunt.

* Chald. in fide cæli.

† Vel ſolummodò ædificer?

* Chald. in facie ejus.

7. Shurem. Alyziam.

13. Et vocavit. Et gratias egit Hagara, & preces obtulit nomini verbi Dei, quòd ei apparuit dicens, Tu es benedictus ille Deus vivus omnium ſeculorum, qu m vidi in dolore meo. Idcirco dixit, Ecce privatim mihi apparuiſti ſimiliter poſtquam apparuiſti Sarai Dominæ meæ.

CAP. XVII.

3. Et inclinavit ſe Abram ſuper faciem ejus, & obſtupuit.

Sectio legis tertia quæ incipit
cap. 18. v. 1.

CAP. XVIII.

1. Et ecce. Tres Angeli miſſi fuerunt ad Abrahamum patrem noſtrum, & tres illi cum tribus ſermonibus miſſi erant. Nulli enim Angelorum ſupernorum * poſſibile eſt ut negotia uno plura eidem committantur. Angelus primus miſſus eſt ut prædicaret Abrahamo patri noſtro Saram Iſaacum parituram. Angelus ſecundus miſſus fuit, ut Lotum e ſubverſione liberaret. Angelus tertius miſſus eſt ad ſubvertendum Sodomam & Gomorham, Admam, & Tſeboim. Quapropter venit ſermo propheticus e præſentia Domini ad Abrahamum juſtum, & apparuit illi verbum Domini in valle † viſionis. Ille verò ſedebat in porta tabernaculi ut ſe calefaceret poſt circumciſionem ejus, in robore diei.

* i. licitum.

† Vid. in cap. 12. 6.

10. Et dixit, revertendo. Et dixit, revertendo revertar ad te quaſi hoc tempore quo vos * vivitis, & ecce Sarah uxor tua filium pariet. Sarah autem audivit, in janua tabernaculi ipſa audivit, & Iſhmael pone eam ſtetit.

12. Et riſit Sarah in corde ſuo dicendo, poſtquam vetula ſum, poſſibile eſt ut redeam ad dies adoleſcentiæ meæ, ut mihi ſit conceptus, cum & Abraham ſenex ſit?

16. Et proſpectabant. Et ſpeculati ſunt.

17. Et dixit, num occultans? Et dixit Dominus in verbo ſuo, Num abſcondam ego ab Abrahamo amico meo quod facturus ſum, cum & urbs munita Sodoma ſit in medio donorum quæ illi dedi? Juſtum eſt ut non ſubvertamus eam donec hoc illi patefecerimus.

21. Deſcendam. Apparebo nunc & videbo num juxta clamorem populi Sodomitici & Gomorrhæi qui coram me aſcendit, fecerint, & ad menſuram uſque plenam peccaverint illi. Cogitant illi in animis ſuis opera eorum mala fortè coram me non eſſe revelata: * Si igitur pænitentiam agere curaverint, † num eam mihi offerent, qui ea non cognoverim?

* Vel conſiſtitis. ſc. jam coram me. i. hoc ipſo die, anno proximo.

* Neque pœnitentiam agere curaverunt אין pro אן vid. Bux. Lex. Chald. Tal. Rab. in התובא

† Vel. ecce coram me ſedent quaſi ea non cognoverim vid. not. in Deu. 1. 1. ubi יהוב ſignificat. manere ſtare, vel ſedere.

CAP. XIX.

1. Et Lot ſedit in porta Sodomæ, & vidit eos, & cucurrit, & rogavit de pace eorum & incurvavit ſe ſuper faciem ejus uſque ad terram.

2. Et lavate. Et lavate pedes veſtros, lavate etiam manè & abite ad habitationes veſtras in pace: & dixerunt, Non: ſed in platea urbis pernoctabimus.

3. Et comederunt. Et viſi ſunt quaſi ederent & biberent.

7. Ne quæſo fratres mei. Et dixit iis Lot, Expectemus hìc pauliſper ut miſericordiam a coram Domino petamus.

8. Quæ non cognoverunt. Quæ non ſciverunt coitum viri.

11. Cæcitate. Obſcuritate *oculorum*.

15. Et cum aurora. Et juxta tempus quo aſcendit columna auroræ.

18. Et dixit Lot iis. Expectemus hìc pauliſper dum miſericordiam e præſentia Domini petamus.

24 Et Dominus. Et verbum Domini deſcendere fecit ſuper populum Sodomæ, & Gomorrhæ pluvias gratas; * ut facerent pœnitentiam de operibus eorum malis. Et quando viderunt † pluvias gratas, dixerunt, Fortaſſè opera noſtra mala coram eo manifeſta non ſunt. E contrario *igitur* deſcendere fecit ſuper eos ſulphur & ignem e præſentia Domini e cælis.

* Vel, ſi fortè facerent.

† Chald. pluviam placidam

26. Et intuita eſt. Quia uxor Loti e filiis filiorum populi Sodomitici originem duxit, retroſpexit, ut videret, quid domui paternæ in fine eveniret. Ecce autem converſa eſt ea in columnam ſalis, quæ donec venerit reſurrectio, qua mortui reſurgent, eſt permanſura.

31. Et vir. Nec eſt vir in terra qui nobiſcum congrediatur juxta morem totius terræ.

CAP. XX.

2. Rex Gerar. Rex Arad.

16. Saræ

16. Saræ autem dixit. En ſiclos argenteos mille dedi fratri tuo. Ecce argentum illud tibi datur dono eo quòd abſcondita fuiſti ab oculis Abrahami conjugis tui nocte una. At ab omnibus in univerſum qui apud me fuere caute abſtinuiſti. Ecce ſi dediſſem quicquid penes me eſt * non poſſem ſatiſfacere. Et cum res arguentur, Abraham juſtus ſciet quod te non † defraudaverim.

18. Nam occludendo. Claudendo clauſerat.

CAP. XXI.

1. Et fecit. Et fecit Jehova miracula Saræ, quemadmodum locutus fuit.

7. Quis dixiſſet? Et dixit, quæ fuit prædicatio quam prædicavit Domino meo Abrahamo a principio, is qui dixit, Lactabit illa? Ecce enim peperi filium illi in ſenectute ſua.

9. Et vidit. Et vidit Sarah filium Hagaræ Ægyptiæ quem Abrahamo peperit facientem opera mala, quæ fieri non oportuit, illudentem & cultum peregrinum exercentem.

15. Et finitæ ſunt aquæ. Et ceſſarunt aquæ ex utre, & puerum projecit.

33. Et plantavit. Et plantavit Abraham hortum in Beerſheba, & in medio ejus poſuit cibum & potum, & terminos *addidit*, ubi comedebant & bibebant. * Qui autem comederant & biberant petebant ut ei honorem darent. At noluit ille ab iis recipere, ſed dixit illis pater noſter Abraham, Propterea quòd dixit & verbo ejus *factus* fuit mundus, orate coram patre veſtro in cælis, e cujus *donis* comediſtis & bibiſtis. Illi vero e ſedibus ſuis ſe non movebant, donec eos Proſelytos feciſſet, & mores ſeculi illis patefeciſſet. Et laudavit ibi & precatus eſt Abraham ad nomen verbi Domini Dei ſeculi.

CAP. XXII.

1. Et fuit. Et fuit poſthac quòd Deus Abrahamum tentatione † decima tentaret, & locutus eſt Abraham ei, & dixit, En me.

* Chald. non ego ſecundum ſufficientiam.

† Vel, cognoverim, ſc. per concubitum. Sic idem verbum uſurpatur cap. 38. 26 ubi Heb. ידע reſpondet.

* Vel, et petebant, ut darent illi pretium *eorum* quæ ederent & biberant. At noluit.

† Decem Abraham tentationes recitat e Rabbinis Pererius in textum: et Willetus ſcriptor Anglicus. Vid. & Aboth, cap. 5.

2. Moriæ. Ad montem Moriæ

9. Et dixit Abraham, verbum Domini agnum mihi parabit, & ſi non, tu in holocauſtum * creatus es. Et ambularunt illi duo ſimul corde † contrito.

* Vel, fili mi eris.
† Humiliato ſc. & ſollicito propter ſacrificium Jonathan legit בלב שלום corde pacato.

10. Et emiſit. Et extendit Abraham manum ſuam, & accepit gladium ad mactandum Iſaacum filium ſuum. Qui patri ſuo Abrahamo reſpondit & dixit, pater, † convenit ut manus meæ ligentur, ne in tempore doloris mei * commovear & perturbem te, & reperiatur oblatio tua profana, & expellar in foveam corruptionis ſeculi futuri. Oculi Abrahami in Iſaaci oculos intenti fuerunt, & oculi Iſaaci intenti fuere in Angelos ſupernos. Iſaacus eos vidit, Abraham non vidit. Ea horâ exierant Angeli ſuperni, & dixerunt hi illis, venite, videte duos juſtos ſolos in mundo, alterum mactaturum, & alterum mactandum. Qui mactaturus, non cunctatur, & qui mactandus eſt, collum ſuum extendit.

† Vel, liga manus meas benè.
* Vel, trepidem.

11. Et dixit, Ecce me. Et dixit, Abrahame, Abrahame. Reſpondit Abraham linguâ domus Sanctæ, & dixit, Ecce me.

14. Et invocavit. Et coluit & invocavit Abraham nomen verbi Domini, & dixit, Tu ille es, Domine, qui vides, & viſus non es. Oro miſericordias. Coram te Domine omnia revelata ſunt, & tibi perſpicuum eſt nullum fuiſſe in corde meo † diſſenſionem quo tempore juſſiſti me offerre Iſaacum filium meum, eumque in pulverem & cinerem redigere coram te. Sed ſtatim manè ſummo ſurrexi, & verbum tuum implevi non ſine lætitia, & dictum tuum confirmavi. Nunc igitur rogo miſericordiam exhibeas e præſentia tua Domine Deus, cum filii Iſaaici in horam anguſtiæ intraverint, * illis in memoriam revocato ligationem Iſaaci patris eorum, & dimitte peccata eorũ, & vindica eos ex omni anguſtiâ, ut generationes poſthæc futuræ dicere poſſint, In monte domus Sanctuarii Domini, filium ſuum Iſaacum obtulit Abraham, & in hoc monte ubi eſt Sanctuarium, ſuper illum gloria præſentiæ divinæ revelabitur.

† Vel, diviſionem.
* Vel, eorum cauſâ recordare ligationem.

24. Et concubina ejus. Et pellex ejus, cujus nomen

Sectio

Sectio legis quinta quæ incipit,
cap. 23. v. 1.

CAP. XXIII.

2. Et mortua eſt Sarah in urbe * virorum.

16. Quadringintos ſiclos argenteos tranſcurrentes in omni menſa nummularia, & in omni negotiatione recipiendos.

* Vel, potentum, gigantum ſc. Num. 13. 33. Judic. 1. 20.

CAP. XXIV.

2. Et dixit Abraham ſervo ejus principali; qui in omnia bona ejus dominium exercuit, Pone nunc manum tuam ſub femore fæderis mei.

10. Omnia enim bona. Omnes enim elegantes theſauri domini ejus in poteſtate illius *erant*, & ſurrexit & abiit † in Syriam quæ eſt juxta umbilicum duorum fluviorum.

20. Et feſtinavit. Et properavit & * demiſit hydriam ſuam in canalem, & implevit, & camelis ejus omnibus potum dedit.

62. Et Iſaacus venerat e ſchola Shemi magni Beeræ ubi manifeſtata illi fuit præſentia Domini majeſtatica, & habitavit in terra Auſtrali.

65. Et accepit peplum. Et accepit peplum ſuum & ſe eo operiebat.

† Vel, in Syriam (quæ eſt juxta Euphratem) duorum fluviorum.

* Quid de hoc loco ſentiat clariſſimus Buxtorfius, vide in Lex. Chald. Tal. Rab. in. מרך.

CAP. XXV.

1. Et nomen ejus *erat* Keturah. Ea autem fuit Hagara quæ illi anteà † ligata fuerat.

3. Aſhurim. Mercatores, & artifices, & * principes populorum.

16. In villis eorum. In pagis ſuis, & caſtellis duodecim principes populorum ſuorum.

18. Et habitaverunt. Et habitaverunt ab India uſque ad Alyziam, quæ eſt é regione Ægypti quâ Aſſyriam itur: coram omnibus fratribus ejus habitavit.

† Vel, prohibita.

* Chald. capita.

Sectio

Sectio legis ſexta, quæ incipit, cap. 25. v. 19.

CAP. XXV.

19. Generationes. Et hæc eſt genealogia generationum.

22. Et collidebantur. Et arctati ſunt filii in viſceribus ejus: & dixit, Si tanta ſit anguſta parturientium, quare vivo ego nunc, ut mihi ſint filij? Et profecta eſt ad petendum miſericordiam a coram Domino in ſchola Shemi magni.

25. Et exiit. Et exivit primus rubicundus totus ſicut pallium piloſum, & vocavere nomen ejus Eſau.

34. Et ſurrexit & abiit. Et ſurgens abiit Eſau & ſprevit primo genituram, & irritam fecit portionem ſuam in ſeculo futuro, nec non mortuorum reſurrectionem negavit.

CAP. XXVI.

8. Et proſpectabat. Et ſpeculatus eſt.

10. Et dixit Abimelec, Quid hoc *eſt* quod feciſti nobis? Ecce parum abfuit quin unus ex adoleſcentulis cum uxore tua concubuerit, & peccatum magnum ſuper nos attuliſſes.

35. Et fuerunt. Et fuerunt contumaces, & inflatæ ſunt ſpiritu cultus peregrini, neque voluerunt inſtructionem recipere ab Iſaaco aut Rebecca.

CAP. XXVII.

22. Sed manus. Contrectatio manuum *eſt* contrectatio manuum Eſaui.

26. Sicut odor agri. Sicut odor ſuffitus odoriferorum bonorum, quæ offerri debent in monte Sanctuarii, cui benedixit vivens in æternum.

28. Serviant tibi. Colant te populi *ſc.* omnes filii Eſau, & ſerviant tibi omnes reges, omnes filii Iſhmaelis. Dominus eſto & princeps ſuper filios Keturæ. Prius inquirant de pace tua

ſta omnes filii Labanis fratris matris tuæ. Qui maledixerit tibi Jacob fili mi, maledictus erit, ſicut Balaam filius Beoris. Et qui benedicet tibi, benedictus erit, ſicut Moſes propheta ſcriba Iſraelitarum.

40. Et gladio tuo. Et armis tuis bellicis victum quæres, & coram fratre tuo miniſtrabis, Erit enim cum filii Jacobi in lege laborabunt, & præcepta cuſtodient, ut imponant jugum ſervitutis collo tuo. At cum cohibebunt ſeipſos filii Jacobi a laborando in lege, & obſervandis præceptis, ecce tum fractum erit jugum ſervitutis eorum a collo tuo.

45. Dum redeat. Uſque ad tempus quo averſa erit excandeſcentia fratris tui a te.

Sectio legis ſeptima, quæ incipit, cap. 28. v. 10.

CAP. XXVIII.

10. Quinque ſigna patri noſtro Jacobo evenere quo tempore exiit e Beerſheba ut Haranam iret. Miraculum primum. Abbreviatæ fuerunt illi horæ diei, & ſol ei occubuit, * ante tempus conſuetum, propterea quod † dux itineris ejus cum illo colloqui deſideravit. Miraculum ſecundum. Cum pater noſter Jacobus pedes ejus e Beerſheba levavit, ſubſiliit terra coram eo, & in Harana ſedens repertus eſt. Miraculum tertium. Lapides quos accepit Jacobus pater noſter veſperi & capiti ſuo ſubſtravit, quando manè ſurrexit, invenit eos omnes in lapidem unum *coalitos* : Et hic erat lapis quem erexit in ſtatuam, † ſtabilem, & oleum ſuper caput illius fudit. Miraculum quartum. Cum congregati fuiſſent paſtores omnes ad lapidem illum ut eum ab ore putei removerent, nec potuerunt, venit pater noſter Jacobus, & eum unâ manuum ejus amovit, & oves Labanis fratris maternæ potavit. Miraculum quintum. Poſtquam elevaſſet pater noſter Jacobus lapidem ab ore putei, exundavit puteus ille, quod & per viginti annos fecit, toto tempore ſc. quo manſit pater noſter Jacobus in Harana. Iſta quinque ſigna patri noſtro Jacobo accidere quo tempore Beerſhebâ exiit, ut Haranam iret.

* Chald. quod non fuit in tempore ſuo.

† i. Angelus qui eum ducere debuit. et nocte tantum Angelos eum eo locutos eſſe Rabbini ſentiunt, ideoque noctem ſolitò citius adduxit. Bux. in Lex. Chald. Tal. Rab. legit דבוריה verbum ejus: Dei ſc.

† Vel primam, aliam enim propè erexit, Gen. 35. 14.

12. Et ſomniavit. Et ſomniavit, & ecce ſcalam terræ infixam, cujus faſtigium ad cælos ſummos pervenit. Et ecce Angeli qui deducebant eum de domo paterna aſcendebant ad prædicandum Angelis ſupernis dicendo, Venite, videte Jacobum virum ſanctum, cujus imagines *ſunt* in thronis gloriæ, quem intueri deſideraſtis. Et ecce Angeli ſancti e præſentia Domini aſcendebant & deſcendebant, eumque intuebantur.

CAP. XXIX.

7. Non tempus. Non *eſt* tempus *deſtinatum* ad congregandum.

17. Et oculi Leæ teneræ fuerunt, quia flebat, & orabat ut non aſcenderet in * fortunas Eſaui ; Rachel autem aſpectu pulchra fuit, & viſu formoſa.

* Vel, fatum.

22. Et congregavit. Et congregavit Laban omnem populum loci *illius*, & convivium fecit. Reſpondit Laban & dixit illis. En anni ſeptem præteriere ex quo vir juſtus hic ad nos venit. Aqualiculi noſtri non defecere, & fontes aucti ſunt. Nunc igitur venite, conſilium mihi date, ut eum inter nos ſubigamus ſeptem alios annos. Et dederunt ei conſilium, ut fraudulenter ageret, eumque Leam vice Rachelæ recipere faceret.

27. Imple. Imple ſeptem dies convivii Leæ, & dabo.

CAP. XXX.

11. Venit turma. Et dixit Lea, venit turma bona, quæ excindet feſta populorum & urbium.

15. Idcirco cubabit. † Per ſeptimanam coibit tecum.

22. Et recordatus eſt. Quatuor claves *ſunt* quæ * reſervantur in manu Domini orbis totius Jehovæ, quas neque Angelo *ulli*, neque Seraphino tradidit *ille*, Clavis pluviæ, Clavis † cibi, Clavis ſepulchrorum, Clavis ſterilitatis. Clavis pluviæ, quia ſic ſcriptura declarat, Aperiet tibi Dominus theſaurum ejus bonum &c. Deut. 28. 12. Clavis cibi, ſic enim Scriptura manifeſtat, Aperiens manum tuam, &c. Pſalm. 145. 16.

† Vel, per juramentum.
* Chald. traditæ.
† Vel, ſuſtentationis.

Clavis

Clavis ſepulchrorum, quia ſic dicit Scriptura, cum aperiam ſepulchra veſtra, &c. Ezech. 37. 13. Clavis ſterilitatis, ſic enim ſcriptura docet. Et recordatus eſt Dominus Rachelis, &c. Gen. 30. 22. Et recordatum eſt Verbum Domini Rachelis juxta miſericordias ejus bonas, & audivit Verbum Domini vocem orationis ejus, & dixit per verbum ſuum ſe daturum ei filios.

27. Experimento didici. Expertus ſum.

32. Omnem ovem. Omnem ovem punctatam & variis maculis diſtinctam, & omnem ovem fuſcam inter oves, & punctatum & maculis variis diſtinctum inter capros.

38. In canalibus. In aqualiculis.

CAP. XXXI.

7. Et mutavit. Et permutavit.

9. Et eripuit. Et eripuit Verbum Domini.

11. Et dixi, Ecce me. Reſpondit Jacobus linguâ ſancta, & dixit, En ego.

15. Annon illi peregrinæ reputamur? vendidit enim nos, & ecce quærit * literas matrimoniales tantummodo nobis dare.

18. Subſtantiam ejus. Peculium ejus.

22. Et dictum fuit Labano. Et fuit, cum congregati eſſent paſtores quærentes potum ovibus, † & non reperientes, & dies duos aut tres expectaſſent an fortè exundaret puteus qui *tamen* non exundavit, ut ad Labanum venirent die tertio poſtquam aufugerat Jacobus.

29. Eſt in poteſtate. Eſt mihi exercitus & populi.

39. Diſcerptum. Occiſum ad te non adduxi, unumquodque eorum, quod e numero fugerat, ego retribui, a me illud requiſiviſti. Et ex iis, quæ furto ablata fuere die, aut nocte a feris ſylveſtribus devorata, quicquid erat, ego illud reddidi.

* 1. Dotem uſitatam literis matrimonialibus, Pactum tecum initum cap. 30. 32, 34. violare conatur.

† Chald. & non potuere. Forſã quia lapidẽ amovere non poterant. Vid. in cap. 28 v. 20. vel quia non exundavit poſt Jacobi diſceſſum. Vid. ibid.

CAP. XXXII.

2. Et dixit Jacobus cum vidit illos, fortè exercitus ſunt, qui a Labane matris meæ fratre veniunt contra me, ut acies belli

coram me ad occidendum me diſponant: aut forte exercitus ſunt Angelorum ſanctorum e præſentia Domini, qui venerunt ad eripiendum me e manibus eorum. Idcirco vocavit nomen illius loci Mahanaim.

Sectio legis octava, quæ incipit, cap. 32. v. 3.

6. Et quadringenti homines duces bellici cum eo.

15. Et pullos aſinorum. Et pullos aſinorum teneros decem.

25. Et luxatum fuit. Et obſtupuit acetabulum femoris Jacobi cum luctaretur cum illo.

26. Et dixit, dimitte me. Et dixit, Mitte me, quia aſcendit columna auroræ, & ecce venit hora qua Angeli laudare *Deum* ſolent. Et dixit, Non dimittam te niſi mihi benedixeris.

CAP. XXXIII.

4 Et cucurrit. Et cucurrit Eſau in occurſum ejus, illumque amplexus in collum ejus ſe inclinavit, & eum oſculatus eſt. Eſau flevit propterea quod obtuſi eſſent dentes ejus, & Jacobus flevit propter glabritiem colli ejus,

12. Quòd pueri. Quòd puerili teneri ſint.

19. Nummis. Margaritis.

CAP. XXXIV.

12. Dotem. Dotem & dotis inſtrumentum.

31. An tanquam *cum* ſcorto? Reſpondere duo e filiis Jacobi paritèr, & dixere Iſraeli patri eorum, Non convenit ut dicatur in congregationibus Iſraelitarum & ſcholis eorum, Incircumciſi virginem vitiavere, & idolorum cultores filiam Jacobi. Conveniens potius eſt, ut dicatur in congregationibus Iſraelitarum & in ſcholis eorum, Occiſi fuere incircumciſi virginis cauſâ, & idololatræ, quia Dinam filiam Jacobi polluebant,

ebant, ut non glorietur Shechem filius Hamor in corde ſuo, & dicat, ſicut mulieri quæ neminem habeat, qui injuriam ejus ulciſcatur, ita Dinæ filiæ Jacobi accidit. Dixerunt etiam, Quaſi mulierem ſcortantem, & * foras exeuntem ſororem noſtram reputavit.

* i. meretricem. Sic eas vocare Chaldæi ſolent.

CAP XXXV.

8. Et mortua eſt Debora. Et mortua fuit Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta fuit infra Bethelem ſub quercu, & vocatur nomen ejus Quercus fletus.

9 Et apparuit. O Deus mundi, cujus nomen benedictum ſit in ſecula ſeculorum, docuiſti nos præcepta pulchra, firma, & elegantia. Docuiſti nos ſponſis benedicere ab Adamo & conjuge ejus. Sic enim ſcriptura explicat, Et benedixit iis Verbum Domini, & dixit illis Verbum Domini, Fortes ſitis, & multiplicamini, & replete terram, eamque ſubigite. Gen. 1. 28. Docuiſti nos † malè affectos viſitare a patre noſtro Abrahamo juſto, cum illi apparuiſti in vallibus viſionis, & juſſiſti ut præputium ejus abſcinderet. Sedit autem ille in porta tentorii ſui in calore diei. Sic enim ſcriptura declarat, & dicit, Et apparuit ei Verbum Domini in vallibus viſionis. Gen. 18. 1. Docuiſti nos præterea lugentibus benedicere a patre noſtro Jacobo juſto, quando apparuiſti ei in reditu ejus a Padan Aram, cum accidit Deboræ nutrici Rebeccæ matris ejus via ſeculi, & cum juxta eum mortua fuit Rachela in via, & ſedit Jacobus pater noſter exclamans & ejulans propter eam, lugens quoque & flens. Et tu Domine omnium ſeculorum Jehovah juxta menſuram miſericordiarum tuarum bonarum ei apparuiſti, & illum conſolatus es, eique lugentium benedictione benedixiſti propter matrem ejus. Idcircò ſcriptura manifeſtat & dicit. Et apparuit verbum Domini Jacobo vice ſecunda in reditu ejus e Padane Syriæ, eique benedixit.

† Vel, ægrotos. Ajunt enim Abrahamum e circumciſione ægrum, ibi ſediſſe. vid. in cap. 18. 2.

16. Et fuit adhùc. Et cùm ſpatio * milliaris terræ ab Ephrata abfuit, parturivit Rachela; eique in pariendo difficultas fuit.

18. Et pater ejus vocavit. Pater autem illius vocavit cum lingua Sanctuarii Benjaminum.

* Milliaris parvi ſc. nam alii Jugerum, alii Stadium, alii Spacium exiguum interpretantur, Buxt. Lex. Chald. Tal. Rab. in כרוב.

CAP. XXXVI.

39. Et regnavit poſt illum Hadar. Et poſt eum regnavit Hadar, & civitatis ejus nomen fuit Paii, & uxoris ejus nomen Mehetabel filia Matredi, filia aurifabri fortis, qui cùm omnibus diebus vitæ ſuæ *prateritis* cum defatigatione laboraſſet, poſtquam comediſſet, & ſatur factus eſſet, * ceſſavit, dicens, Quid eſt aurum illud & argentum?

* Chald. Reverſus eſt. Vel, mendicavit. Defeſſus ſc, laborando, & opes contemnens.

Sectio legis nona, quæ incipit, cap. 37. v. 1.

CAP. XXXVII.

† Vel, figuratam.

3. Tunicam verſicolorem. Tunicam † acupictam.
6. Colligantes. Colligantes faſciculos.
25. Cætum commeantium. Turbam Saracenorum.
33. Ei agnovit eam. Et eam agnovit, & dixit, Filii mei tunica hæc eſt. Neque beſtia mala eum devoravit, neque occiſus eſt filius meus Joſephus, ſed video ego per ſpiritum Sanctuarii fæminam malam contra eum ſtantem.
36. Potiphari principi Pharaonis, duci Spiculatorum.

CAP. XXXVIII.

* Sc. a pariendo.

5. In Chezibo. Evenit autem ut * ceſſaret illa.
15. Quia texerat. Quia obtexerat faciem ſuam.
19. Velum. Peplum ejus.
25. Educebatur illa. Exiit Tamara ut igne combureretur, & tria teſtimonia quæſivit, nec invenit *tamen*. Oculos ſuos in altum elevavit, & dixit, Obſecro per miſericordias e præſentia tua Domine, tu es ille Dominus Deus, qui afflictis in hora afflictionum ſuarum reſpondet. Audi me in hac hora, quæ eſt hora moleſtiæ meæ: et ego excitabo tibi tres juſtos in planitie Duræ, Hananiam, Miſhaelem, & Azariam. Eâ horâ audivit Verbum Dei orationem ejus, & dixit Michaeli, Deſcende, & da illa ad illuminandum oculos ejus. Quando illa vidit

vidit ea, accepit, & coram pedibus judicum projecit & dixit iis, Vir cujus hæc ſunt, is eſt a quo ego imprægnata ſum. Etſi combuſtioni ſubjecta eſſem, nolo ego illum divulgare, confido ego nihilominus in Domino omnium ſeculorum Jehovah eum teſtem futurum inter me & illum, ut in corde ejus cujus hæc ſunt, ponat, ut ex annulo ejus, & pallio, & baculo quæ hic ſunt agnoſcat.

26. Et agnovit Jehudah. Et agnovit tria ſigna ejus Jehudah, & ſurrexit pedibus inſiſtens & dixit, Obſecro a vobis fratres & homines familiæ paternæ, attendite mihi. Quâ menſurâ metitur homò, eadem menſuratur ipſi, ſive bona ſit, ſive mala: & benè erit cuique qui facta ſua patefecit. *Hoc mihi accidit* quia tunicam fratris mei Joſephi accepi, & ſangvine hircino tinxi, nec non coram pedibus paternis poſui, dicens illi, vide nunc an hæc ſit tunica filii tui, necne. Menſura pro menſura: proportiones pro proportionibus. Bonum eſt mihi ut in hoc ſeculo pudori ſubjiciar, ut in futuro, pudore non confundar. Præſtat me igne extinguibili comburi, potiùs quàm igne devorante conſumi. Pura eſt Tamara nurus mea in judicio. A me illa imprægnata eſt. Parcite Tamaræ nurui meæ, non enim * filiis fornicationis imprægnata eſt: quia non dedi eam Shelæ filio meo, *fecit*. Exiit † vox ſubmiſſa de cælo & dixit, Ambo vos puri eſtis in judicio. Coram Domino res *agitata* fuit. At non cognovit illam ampliùs.

* Fortè eſt בנין pro כנין & legi poteſt, non propter fornicationem &c. *ſed* quia non dedi.

† Chald. filia vocis i. Secundaria vox, vocis cæleſtis quaſi partus, Gradûs quidam Spiritus ſancti & Prophetiæ apud Judæos.

CAP. XXXIX.

4. Et præfecit illum. Et conſtituit illum gubernatorem.

18. Fuit autem cum extollerem. Et fuit quando elevavi vocem meam.

20. In domo cuſtodiæ. In domo carceris.

CAP. XL.

12. Et dixit ei Joſephus, Hæc eſt interpretatio ſomnii: Tres palmites ſunt tres patres mundi Abrahamus, Iſaacus & Jacobus, e quorum nepotibus *aliqui* in terra Ægypti ſervi

erunt.

erunt. At manu trium gubernatorum liberabuntur fidelium; qui botris ſimiles ſunt. Et quod dixiſti, Accepi uvas eaſque preſſi in calice Pharaonis, & dedi calicem in volam manuum ejus, is calix eſt vindictæ, quem in fine Pharaonem bibere oportet. * Et *quod ad* pincernam principalem *attinet*, non perire facient mercedem tuam, quia ſomnium bonum ſomniaſti hoc. Attamen ſomnii interpretationem *tunc* non dixit illi Joſephus. Poſteà autem interpretatus eſt ei Joſephus, ſicut ei viſum eſt, & dixit illi Joſephus, Tres palmites tres dies ſunt.

* Suſpicor pro ואת legi debere ואת. Tibi autem O pincerna principalis non auferent mercedem tuam. Sic Jonathan legit. Et codex Venet. parvus. v. 18.

16. Caniſtra. Et ecce tres corbes panis calidi ſuper caput meum.

18. Et dixit illi, Tria caniſtra ſunt tres ſervitutes duræ, quæ domui Iſraelis in terra Ægypti futuræ ſunt, in luto, in lateribus, & in omni opere agreſti. Futurum eſt ut Pharaoh rex Ægypti decreta mala contra Iſraelem decernat, filioſque eorum in flumen projiciat. Peribit tamen Pharaoh, exercitus ejus vaſtabuntur, & exibunt Iſraelitæ liberati capite aperto. † Et *quod ad* piſtorem principalem *attinet*, recipies vindictam, quia ſomnium malum ſomniaſti hoc. At ſomnii interpretationem *tum* cognitam illi non fecit Joſephus, poſteà autem interpretatus eſt illi Joſephus, prout illi viſum fuit. Et dixit ei Joſephus, Hæc eſt ſomnii interpretatio, Tres corbes tres dies ſunt.

† ואת pro ואת, ut priùs. Quod hic patet e verbo ſeq. recipies. Tu autem piſtor principalis recipies. vid. in cap. 12.

23. Neque recordatus eſt. Omiſit Joſephus benignitatem quæ ſuprà eſt, quæ e domo paterna eum deduxerat, & in miſericordia quæ infrà eſt, confiſus fuit, *ſc.* in pincerna principali, carne operans (caro autem ſaporem mortis arguit) neque recordatus eſt ſcripturæ, ubi ſcribitur, & explicatur, *Maledictus erit vir ille qui in carne confiſus fuerit, & carnem confidentiam ejus poſuerit. † Et benedictus erit vir ille qui in nomine Verbi Domini confiſus fuerit, & cujus confidentia eſt Verbum Domini. Idcircò non recordatus eſt Joſephi pincerna principalis ſed oblitus eſt illius uſque ad tempus, quo pervenit terminus ejus, ut liberaretur.

* Jer. 17. 5.

† Jer. 17. 7.

Sectio legis decima, quæ incipit, v. cap. 41. v. 1.

CAP. XLI.

2. Et paſcebant. Et erant paſcentes in medio juncorum.
34. Faciat. Faciat Pharaoh, & oeconomum præficiat ſuper terram, *partemque* unam e quinqe in terra Ægypti in ſeptem annis ſaturitatis auferat.
43. Et proclamaverunt. Et laudibus † illum evehebant dicentes, vivat pater regis, qui ſapientià magnus *eſt* quamvis annis tener.

† Chald. coram illo.

CAP. XLII.

23. At ipſi. Ipſi autem neſciebant, quòd Ioſephus intellexerat linguam Sanctuarii, quia interpretis loco ſtetit inter illos Manaſſes.
36. Et dixit eis Jacobus pater eorum, Me orbaſtis, Joſephus, qua hora eum ad vos miſi *ab eo tempore* neſcio quid illi in fine evenit, & Benjaminem auferre intenditis vos: mihi autem illi ſunt * loco duodecim tribuum.
38. † Exitium. Mors.

* Additiones ad Paraphraſes Onk. Arab. Perſic. legunt, Ad conſtituendum duodecim tribus.

† Hæc nota poſt ſequentes duas poſita eſt in Bib. Buxt. in Venet. Par. omiſſa.

CAP. XLIII.

8. Tum peccavero. Longè remotus ero ab inquirendo de proſperitate patris mei omnibus diebus.
11. Duplum. Cum duplo.
13. Orbatus fui. Ego autem ſicut * non fui orbatus Joſepho filio meo, ita nec rurſus orbatus ero neque Simeone, neque Benjamine.
29. In cubiculum. In conclave.
30. Et lavit. † Abluit.

* Sententia Paraphraſtæ eſt Jacobum ſpiritu doctum ſciviſſe, Joſephum vivere, etſi quo loco vixerit, neſciverit. Vid. paraphraſin. cap. 37. v. 33.

† ושזגי pro ושזג ut in Jonath.

CAP. XLIV.

5. Conjectando conjectabit. Augurando augurabitur &
† Vel, de eo. ipſe * eo.
12. Et ſcrutatus eſt. Et inveſtigavit.

Sectio legis undecima, quæ incipit.
cap. 44. v. 18.

18. Et appropinquavit. Et appropinquavit ad eum Jehudah, & dixit, Obſecro te Domine mi, proferat nunc ſervus tuus ſermonem in auribus Domini mei, neque vehemens ſit ira tua in ſervum tuum. Annon quo tempore primùm ad te in Ægyptum deſcendimus, dixiſti nobis, Ego Dominum timeo. Et nunc circumeunt judicia tua, ita ut judiciis Pharaonis ſimilia ſint Domini noſtri. per quem juraſti. Enimverò honorabilis *ſum* ego ſicut tu, & pater meus honorabilis *eſt* ſicut Pharaoh Dominus tuus per quem juratus es. Annon ego juravi per vitam capitis paterni (neque mentiar) quod ſi gladium meum e vagina extraham, nunquam me eum vaginæ inditurum dum totam terram Ægyptiam interfectis † implevero. Nolo ego eum vaginæ indere, donec totam terram Ægypti deſolatam reddiderim ab habitatione. A te imprimis ordiar, & in Pharaone domino tuo deſinam; propterea quod invito patre *hùc* tranſivi. Fortaſſe non audiviſti, neque tibi indicatum fuit, quid fecerint duo fratres mei Simeon & Levi, qui in urbem munitam Sechemæ aſcendentes, quæ in pace habitabat, omnes mares ejus interfecere acie gladii, eo quod Dinam ſororem polluerant, quæ *tamen* in tribubus numerata non fuit, neque portionem, aut hæreditatem *ullam* nobiſcum in diviſione terræ receptura. Quanto magis Benjaminis *cauſâ* fratris noſtri nobiſcum in tribubus numerati, & nobiſcum in diviſione terræ portionem & hæreditatem recepturi. Ego etiam cujus robur illorum *viribus* amplius eſt, qui pro puero a manibus patris mei recepto fidem obſtrinxi meam; ego *nequam* dixi ei, Si non reducam eum coram te, & in præſentia tua collocem, ero peccator in te & remotus ab inquiſitione de pace tua in perpetuum. Aut fortè non audiviſti, neque indicatum tibi fuit reges

† Niſi tot menda ſint typographica, ſuſpicor (quod Grammatici non obſervant) נ poni pro א in hac paraphraſi, ut נמלך pro אמלך, נעביר pro אעביר, נהוי pro אהוי. omnia in hoc verſu. Nun enim in Niphal non habent Chaldæi vid. & cap. 45. v. 28. נזיל abibo & נחמי videbo. Vel, fortaſſe fratres includit, & legendum eſt, impleverimus.

Reges nos eſſe & principes tibi ſimiles in terra Cananææ.

19. Dominus meus rogavit. Cum Joſephus dilectus & honorabilis vidit robur Jehudæ aſcendiſſe fratris ſui, & cogitationes cordis ejus exiiſſe, et veſtimenta ejus lacerata fuiſſe, eo momento † indicavit Ioſephus Manaſſi primogenito ejus, qui calceo ſuo calcavit. Tremuit autem totum palatium Ioſephi. Eo ipſo tempore dixit Iehudah, Niſi fuiſſet coſta e domo patris mei, non potuiſſet ita fieri. Tum cæpit Iehudah mollis eſſe verbis ſuis, & dixit, Dominus meus rogavit ſervos ejus dicendo. Eſtne vobis pater aut frater?

† Vel, annuit.

20. Oculum meum. Miſericordiam oculi mei ſuper illum.

CAP. XLV.

26. Et defecit animus ejus. Et diviſit cor ejus.

28. Et dixit Iſrael, Bona multa & conſolatoria ut viderem expectavi. Hoc autem non expectavi, quòd ecce adhùc uſque Ioſephus in vivis eſſet. Abibo & videbo illum priuſquam moriar.

CAP. XLVI.

28. Ut obviàm veniret ei. Ad parandum ei locum, domum *ſc.* diverſorii Goſhenæ.

CAP XLVII.

11. Rangmaſeſi. Et Peluſii.

15. Et ceſſavit. Et deſiit.

21. Et populum. Et populum qui habitavit in * provincia in civitates tranſtulit: et populum qui habitavit in civitatibus in provinciam tranſtulit ut filios Iacobi non † opprimerent, neque dicerent eis * Peregrini † ſtercorei *eſtis.*

† Rure ſc.

* Vel, deficerent.

† Vel, Hoſpites.

* Fortè quia ovium paſtores. Vel, Galilæi.

Sectio legis duodecima, quæ incipit cap. 47. v. 28.

31. Et incurvavit *ſc.* Et laudes *Dei* cecinit Jacobus ſuper ſpondam ſuam.

CAP. XLVIII.

14. E propoſito direxit. Commutavit manus ſuas.

22. *Et ego ecce dedi tibi portionem unam præ fratribus tuis, veſtimentum ſc. hominis primi. Abſtulit id Abrahamus pater patris mei e manibus Nimrodis impii, & dedit Iſaaco patri meo. Iſaacus autem pater meus dedit illud Eſavo. Ego autem id abſtuli e manibus Eſavi fratris mei, neque gladio meo, neque arcu, ſed puritate mea, & operibus bonis.

* De eſt nota diſtinctionis in text. Chald. videtur ibi eſſe pars Paraph. v. 14 ſed non rectè, ut e verbis liquet.

CAP. XLIX.

1. Et vocavit. Et convocavit pater noſter Jacobus filios ſuos, & dixit iis, Congregamini, & indicabo vobis finem ſecretum arcanorum absconditorum, & donationem mercedum juſtis, & vindictam ſuper impios, & quæ ſit tranquillitas Edenis. Simul congregati fuere duodecim tribus Jacobi, & ſpondam auream cinxere, ſuper quam decubuit Jacobus noſter, orantes ut finem benedictionum & conſolationum indicaret illis. Poſtquam revelatum fuit illi ſecretum, abſconditum ab eo *rurſus* fuit; poſtquam aperta fuit illi porta, concluſa ab illo fuit. Converſus *tandem* pater noſter Jacobus benedixit filiis ſuis, unicuique ſecundum bonitatem operum ejus benedixit.

2. Congregamini. Poſtquam congregati eſſent duodecim tribus Jacobi, & ſpondam auream circumdediſſent ſuper quam pater noſter Jacobus decubuit, expectabant, ut iis benedictionum & conſolationum ordines revelaret: at ab eo abſconditum fuit. Reſpondit pater noſter Jacobus & dixit illis, Ex Abrahamo avo meo ortus eſt Iſhmael profanus, & omnes filii Keturæ, & ab Iſaaco patre meo Eſavus prophanus frater meus originem duxit. Ego etiam metuo ne inter vos ſit vir cujus cor a fratribus ejus diviſum eſt, ad abeundum poſt cultum idolorum aliorum. Reſpondere duodecim tribus Jacobi omnes pariter dicentes, Audi nos: O Iſrael pater noſter, Dominus Deus noſter Dominus unus eſt. Reſpondit

Jacobus pater noſter, & dixit, Sit nomen illius magnum benedictum in ſecula ſeculorum.

3. Tu Reuben primogenitus meus es, robur meum, & principium * doloris mei. Conveniens erat tibi Reuben fili mi, ut tres portiones præ fratribus tuis reciperes, primogenituram /c. ſacerdotium et regnum. At quoniam peccaſti Reuben fili mi, data eſt Joſepho primogenitura, Jehudæ regnum, tribui Levi, Pontificatus maximus.

4. Inſtabili confero te ego, fili mi Reuben, horto parvo, cujus in medium intrant fluvii inundantes, *ita* ut non poſſit eos ſuſtinere, ſed coram iis frangitur. Sic fractus es Reuben fili mi in operibus tuis bonis, quia peccaſti. Ne pergas peccare, & in eo quod peccaſti, tibi remittetur.

5. Simeon & Levi fratres † plenè potentes domini armorum acutorum bellum a pueritia ſua fecerunt: in terra hoſtium ſuorum capitalium victorias bellicas reportarunt.

6. In ſecretum eorum. In conſilium eorum * ſe non conjunxit anima mea; neque in congregatione eorum ad vaſtandam urbem munitam Sechemæ honori meo pepercere. in furore ſuo enim reges & magnates trucidavere, & pro beneplacito ſuo Joſephum fratrem eorum, qui juvenco ſimilis eſt, vendidere.

7. Maledicta *ſit* ira eorum. Maledicta fuit urbs munita Shechemæ, cujus in medium intrarunt Simeon & Levi ad perdendam eam in furore ſuo, quia vehemens fuit, & in excandeſcentia ſua, quia difficilis fuit. Dixit pater noſter Jacobus, ſi cohabitent illi, non poteſt populus *ullus* aut regnum coram illis ſtare. Dividam tribum Simeonis in ſapientes doctores legis in congregationibus Jacobi, & diſpergam tribum Levi in ſcholis filiorum Iſraelis.

8. Jehudah laudabunt te omnes fratres tui, & de nomine tuo vocabuntur omnes Judæi: manus tuæ de inimicis tuis te vindicabunt: prævenient te & de pace tua inquirent omnes filii patris tui.

9. Catulus. Aſſimilo ego te fili mi Jehudah, catulo filio leonum: ab interfectoribus Joſephi tu relictus fuiſti: a judicio Thamaræ fili mi tu † inſons fuiſti, quieſcens & habitans in

* און dolorem tranſtulit paraphraſtes, non potentiam.

† Chald. perfecti potentes. Fatetur Elias neſcire ſe quid hic ſit תלמין vid. Bux. jun. Lex. Chald. Syr. in תלם Ego ſuſpicor eſſe ת pro ש & תלמין pro שלמין quod Chaldæis (licet non in hac voce) frequens eſt. Vel potiùs ת pro ט & תלמין pro טלמין violenti. Buxt. Jun. in Lex. Chald. Tal. Rab. legit, Fratres. fulcarii. Sibi invicem ut fulci reſpondentes.

* Vel, oblectationem non habuit.

† In v. 8. Tu confeſſus es de opere Thamaræ ſc: vel factum illius, vel indicia criminis Jehudæ in lucem induxiſti. ca. 38. 25.

in medio belli inſtar leonis aut leænæ, neque eſt populus aut
regnum, quod * coram te ſtabit. * Vel, reſiſtat tibi.

10. Non recedet. Non ceſſabunt reges e domo Jehudæ; neque etiam † ſapientes legem docentes e filiis filiorum ejus, uſque dum veniat rex Meſſias, ad quem regnum pertinet, eique futurum eſt ut ſerviant omnia regna terræ. † Vel, Doctores.

11. Ligans. Quam pulcher eſt rex ille Meſſias, qui e domo Jehudæ oriundus eſt, lumbos ejus ligans, & in bellum exiens coram oſoribus ejus, & occiſi ſunt reges cum magnatibus? Rubicunda faciens flumina ſanguine occiſorum ſuorum; & albos faciens colles ejus adipe fortium ſuorum? veſtimenta illius ſanguine intincta ſunt: ipſe autem ſimilis eſt * conculcationi uvarum. * i. ſucco calcato. Vel, expreſſioni. i. Vino expreſſo.

12. Rubicundus. Quàm pulchri ſunt oculi regis Meſſiæ aſpectu præ vino puro, ita ut non poſſint videre revelationem nuditatum, aut effuſionem ſanguinis innocentis? Dentes ejus exercitati ſunt in † ritibus, ita ut violentias aut rapinas comedere nequeant. Montes ejus præ vitibus & torcularibus meis vino rubebunt: colles ejus præ abundantia annonæ & gregum ovium albi erunt. † Vel, juribus.

14. Iſſachar tribus fortis *eſt*, & terminus ejus inter duos terminos medius erit.

15. Et vidit. Et intuitus eſt domum ſanctuarii, quæ vocatur Quies, quòd bona ſit, & terram, quòd fructus illius pingues ſint, & inclinavit humerum ſuum ad laborandum in lege, & fratres ejus omnes tributa ab eo exigebant.

17. Erit Dan. Liberator erit, qui *indè* orietur, fortis erit, & ſe ſuper omnia regna * exaltabit. Ille autem ſimilis erit ſerpenti in via decumbenti, & aſpidi in diviſione viarum latitanti, qui equum in calcaneo ſuo percutiet, & præ timore ejus equitator confringetur, ita ut retrò dejiciatur. Ille verò eſt Samſon filius Manohæ, cujus terror inimicos illius invaſit, & metus ejus hoſtes illius, quique reges cum potentibus interfecit. * Vel, attollet.

18. Salutem tuam. Dixit pater noſter Jacobus, non Gidionis filii Ioaſhi liberationem, *quæ* illius horæ *eſt* expectat anima mea, neque redemptionem Samſonis, quæ

fuit

fuit redemptio * religioſi hominis, ſed redemptionem, quæ in verbo tuo populo tuo filiis Iſraelis ventura dicitur. Illam *inquam* redemptionem expectat anima mea.

19. Gad. E domo Gadis exibunt exercitus armis inſtructi, & illi Iſraelem Iordanem tranſire, & terram Cananææ poſſidere facient, & poſteà ad habitationes ſuas in pace redibunt.

20. Ex Aſhero. O † beatitudo Aſheri. Quàm pinguis eſt terra? Et terra ejus delicias regibus Iſraelitarum ſuppeditabit.

21. Nepthali. Nuntius qui celer eſt ad prædicandum prædicationes bonas. Ille enim patri noſtro Iacobo priùs annuntiavit Ioſephum adhuc in vivis eſſe. Ille quoque parvo ſpatio in Ægyptum deſcendit, & contractum emptiones * portionis duplicis e palatio Ioſephi adduxit. Et quando os ejus aperuit in congregationibus Iacobi ſermo ejus inſtàr mellis dulcis fuit.

22. Filius fæcundæ. Fili incrementi mihi Ioſephe, fili incrementi mihi & fortis es, & fortis tibi videris. Aſſimilo ego Ioſephum filium meum viti plantatæ juxta fontes aquarum, quæ radicem † ſuam ad terminos uſque emittit, & extendens ſurculos omnium ramorum ſurſum emittit, & omnes arbores ſuperavit. Sic ſubegiſti Ioſephe fili mi ſapientiâ tua omnes incantatores Ægyptiorum, & omnes ſapientes eorum, qui fuerunt eo tempore quo te equitare fecerunt in curru ſecundo qui fuit Pharaonis, & coram te proclamavere, & dixere, Hic eſt pater regis. Vivat & ſtabilis ſit pater regis, qui ſapientiâ magnus, annis autem parvus eſt. Erant & regum principumque filiæ præ gaudio ſubſilientes tuâ cauſâ ad feneſtras, & tibi in cancellis auſcultantes. & coram te diſpergentes catenas, annuos, ornamenta muliebria, torques & vaſcula quæque aurea, cogitantes velle te oculos tuos *extendere

* Suſpicor עבור pro עביר scribi. Et transferri debere, Redemptio tranſiens. Sic priori, Illius horæ, reſpondet. Et Jonathani, qui utramque vocat פורקן דשעתא. Redemptionem horæ, ſeu temporalem. Sic in Heb. Jer. 2. 20 אעבוד Keri. אעבור & Jer. 15. 14. והעבדתי quod Qimchi legit והעבדתי qod Qimchi legit והעברתי Conjecturam hanc confirmat codex Ven. Prim. qui legit. עביר. Et Ven. Par in additione in fine legit עבר in priore redemptione. Sic Addition. in paraph. Onk. Arab. Perſic. & Helvic. de Chald. Par. p. 32. c. 6. † Chald. bonitas. * חלק pro חקל Agri. non enim agitur de duplici portione Joſephi, ſed de agro duplici, ſeu loco ſepulturæ. Jonathan in cap. 50. 13. ait Eſavum noluiſſe permittere Jacobi corpus in illa ſpelunca ſepeliri, priuſquam contractum ejus cum Jacobo Napthali ex Ægypto attuliſſet. † Vel, ad feretrarum omnium juga in altitudines emiſit. * Vel, ſuſpendere.

& unam

& unam illarum intueri. * Parce tibi Ioſephe fili mi ut ne in ullam earum oculos tuos conjicias. Dixerunt autem regum, ſatraparumque filiæ hæ illis, Hic eſt vir ille ſanctus Ioſephus, qui poſt aſpectum oculorum ſuorum aut cogitationem cordis ſui non incedit (aſpectus enim oculorum ſuorum, & cogitatio cordis proprii filios hominum ex hoc ſeculo eradicant) idcirco e te ſurgent duo tribus Manaſſes & Ephraim qui portionam & poſſeſſionem cum fratribus ſuis in terræ diviſione recipient.

23. *Et amaritudine eum affecerunt. Locuti ſunt adverſus illum, neque in illum prævaluerunt *tamen* omnes incantatores Ægyptii, & ſapientes omnes *in* ignominiam illius locuti ſunt coram Domino ejus. Obtrectationes in illum coram Pharaone, rege Ægypti ſparſere, ut eum ex honore illius deturbarent. In illum linguá † tertia locuti ſunt in palatio Pharaonis, quod illi difficile fuit inſtar ſagittarum.

24. Et permanſit. Et manere fecit robur confidentiæ ejus in duabus manibus ejus & brachiis illius: & miſericordias rogavit a forti *Deo* patris ejus Jacobi, cujus ſub brachio fortitudinis ducti ſunt & venerunt tribus Iſraelis.

25. A Deo. Benedictionibus uberum, e quibus lactatus es, & viſcerum in quibus cubuiſti.

26. Benedictio patris tui. Benedictiones patris tui addentur benedictionibus, quibus tibi benedixere majores tui A-brahamus & Iſaacus, ſimiles montibus, & ſupra benedictiones quatuor matrum, quæ collibus ſimiles fuere, Saræ, Rebeccæ, Rachelæ & Leæ. Venient omnes benedictiones hæ & eventum plenum habebunt, ut multiplicentur ſuper capite Joſephi, & vertice viri, qui magnus fuit & princeps in terra Ægypti, & ſplendidus honore a fratribus *dato*.

27. Benjaminus lupus. Urſo rapaci eum aſſimilo: in limite ejus ſanctuarium ædificabitur, & in poſſeſſione illius habitabit gloria majeſtaticæ præſentiæ Domini. Manè offerent *ibi* ſacerdotes agnum jugem cum oblatione illius, & cum occaſu ſolis offerent ſacerdotes agnū jugem *alterum* cum oblatione illius. Veſperi autem dona Iſraelitarum divident.

• Malum aliquod amolientis vox eſt. Nos dicimus Abſit. vid. Bux. dict. Chald. Syr. Hinc Petrus ἵλεώς σοι, Κύριε. Matth. 16. 22.

* Vel, amari fuerunt. אמרון pro אמררו

† i. Calumniante. vid. Druſii quæſtiones. l. 1. c. 4. & Aug. ad frat. in erem. ſ. 26. & Debarim Rabba Seder Shophtim, p. 302. Col. 2. אמר רבי שמואל נגו In lib. Talmud. Erachin. fol. 15. col. 2. In occidente (i. Palæſtina) dicunt; Lingua tertia occidit tres, occidit ipſum loquentem accipientem, & eum de quo dicitur.

CAP. L.

1. Et cecidit. Et * cubare fecit Ioſephus in ſponda cedrorum auro obtectarum, cum margaritis affixis, exornata, & ſtragulis è byſſo & purpura inſtructa. Ibi vina effundebant, & odores ſuaves. Ibi aromata incendebant. Ibi viros de poſteris Eſavi conſtituere. Ibi magnates de filiis Iſhmaelis collocavere. Ibi ſtetit leo * Iehudæ fortiſſimi fratrum ſuorum. Reſpondit Iehudah & dixit fratribus ſuis, venite † cedrum magnam patri noſtro ædificemus; cujus faſtigium ad ſummitem cælorum perveniat, * fundamentum autem illius ad † incolas mundi *hujus*: quia ex illo orti ſunt duodecim tribus, ex eo etiam orti ſunt ſacerdotes cum tubis ſuis, & Levitæ cum citharis. * Et fleverunt: Ioſephus *autem* inclinavit *ſe* ſuper faciem patris ſui, & ſuper illum flevit, eumque oſculatus eſt.

16. Et amandarunt. Et juſſere tribus Bilham Rachelæ ancillam dicere, Pater tuus priuſqam † congregatus fuit, dicere juſſit.

19. Et dixit iis Ioſephus, Nolite timere, quoniam finitum eſt malum quod mihi feciſtis. Annon coram Domino ſunt cogitationes filiorum hominum?

26. Et mortuus eſt Ioſephus. illum condivere, eumque in arca in terra Ægypti poſuere.

* ſc. patris mortui cadaver. Jon.

* Vel, Jehudah fortiſſimus.

† i. arcem cedrinam.

* Chald: radices.

† Vel, generationes ſæculi.

* Suſpicor pro ובכין legi debere ויבכן Et tunc inclinavit ſe. ut legit Jonathan.

† ſc. ad populum ſuum. cap. 49. v. ult.

EXOD. I.

Sectio legis decima tertia, quæ incipit Exod. 1. v. 1.

CAP. I.

8. ET ſurrexit rex. Et ſurrexit rex in initio ſuper Ægyptum, qui Ioſephum non cognovit, neque in lege ejus ambulavit.

10. Et pugnet. Et occidant nos, & exeant in pace e terra.

11. Pithom. Thanes & Peluſium.

15. Et dixit rex Ægypti obſtetricibus Hebraicis, quarum alterius nomen erat Shiphrah (ipſa autem erat Iochebed) alterius verò nomen erat Puah (ea fuit Miriam.)

19. Quia vividæ. Quia vividæ ſunt, priuſquàm veniat ad illas obſtetrix, orant illæ coram patre ſuo cæleſti, & ille reſpondet iis, & *tum* pariunt.

21. Et fuit. Quia Deum timuerunt obſtetrices, ideò nomen bonum ſibi inter generationes acquiſivere, & domos ſibi fecere, domum ſc. Levitarum, & domum pontificatus maximi.

CAP. II.

1. Et abiit. Et ivit vir e tribu Levi, & accepit Iochebed amitam ſuam ſibi in uxorem.

3. In alga. In junceto quoque poſuit eum juxta ripam fluminis.

10. Extraxi eum. Evexi illum.

12. Et reſpexit. Et intuitus eſt Moſes per ſpiritum ſanctum duos adoleſcentes, & vidit, & ecce nullus erat proſelytus

lytus e poſteris Ægyptii illius futurus, ideoque Ægyptium interfecit, eumque in arena abdidit.

CAP. III.

2. Rubus. Et vidit, & ecce rubus ardens in igne, rubus tamen humorem emittebat, & non comburebatur.

3. Quare. Et videbo viſionem hanc magnam quapropter rubus humorem emittat & non ardeat.

5. Extrahe. Exue calceos tuos.

14. Ero. Et dixit verbum Domini Moſi, (*illud ſc. quod dixit mundo. Eſto: et fuit, et dicet ei, Eſto & erit) & dixit, ſic dices filiis Iſraelis, Ero miſit me ad vos.

22. A vicina ſua: Ab ea quæ proxime illam habitat.

* Vel, ille qui dixit mundo, Eſto, & fuit, & qui dicet ei, Eſto, & erit, dixit etiam, Sic dices.

CAP. IV.

3. Abjice eum. Et dixit, projice eum in terram. Et projecit eum in terram.

4. Per caudam illius. Et fortiter apprehende † caudam ejus.

† Chald. in domo caudæ ejus.

6. Infer. Imponito nunc manum tuam in ſinum tuum, & indidit manum illius in ſinum ſuum.

10. Quia ore gravis. Quia ore claudus & ad loquendum difficilis ſum.

13. Mitte nunc per manum illius, * quem tibi viſum eſt mitti oportere.

* Vel, qui dignus eſt, ut mittatur.

16. Ille erit tibi os. Ille erit interpres tibi, & tu illi eris quaſi inquirens doctrinam e præſentia Domini.

25. Et accepit. Et amputavit præputium filii ſui, & obtulit coram pedibus † perdentis, & dixit, Sponſus quæſivit circumcidere, ſed ſocer ejus non permiſit eum. Nunc autem expiatio facta eſt ſanguine amputationis hujus propter peccata ſponſi hujus.

26. Et deſtitit. Et cum ceſſaret ab eo * perdens, tum laudavit Zipporah, & dixit, Quam charus eſt ſanguis amputationis, qui ſponſum liberavit e manibus Angeli mortis?

† i. Dei, vid. v. 24. vel Angeli perdentis. Vid. not. in v. 26.

* i. Angelus mortis, ut ſequitur.

31. Et inclinarunt. Et in genua procubuerunt.

Sectio legis decima quarta, quæ incipit cap. 6. v. 2.

CAP. VI.

2. Et apparui. Et revelatus fui per verbum Domini Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo in *nomine* Dei cælorum, nomen autem Verbi Domini notum illis non feci.

9. Præ anguſtia. Præ * exciſione.

* Vel, abbreviatione, ſpiritus ſci ut apud Jonath.

CAP. VII.

9. Et projice. Et dejice coram Pharaone.

15. Exiit ad aquas. Ad † reficiendum ſe per aquas.

19. Etiam in *vaſis* ligneis. Et in lignis.

† Vel, refrigerandum ſe juxta aquas.

CAP. VIII.

1. Stagna. Paludes.

5. Gloriam aſſume. Da ſignum. Et longè removeto te quouſque pro te oravero.

10. Acervos, acervos. Coros, coros.

17. Colluviem. Mixturam.

CAP. IX.

9. * Ulceribus. Puſtulis.

17. Teipſum extollis: Corroboras.

31. Et linum. Et linum *in* culmis fuit, & florem ſuum dejecerat.

* Hæc nota poſt ſequent. extra locum ſuum ponitur.

Sectio legis decima quinta, quæ incipit cap. 10. v. 1.

CAP. X.

21. Et palpet. Et palpent in tenebris.

28. Et

28. Et dixit ei Pharaoh, Abito a me, cavè tibi ne vehemens ſit ira mea in te dicendo, Annon dura ſunt verba, quæ tu mihi dicis? veruntamen mori vult Pharaoh, potiùs quàm verba tua audiet. Cave ne vehemens ſit ira mea in te, & tradam te in manus * populi hujus qui quærit animam tuam ad occidendum te.

29. Ex dixit Moſes. Rectè dixiſti. E temporibus prioribus mihi prædicatum fuit, dum adhuc Midiane † habitarem * mortuos eſſe omnes homines, qui vitam meam ad interficiendum *me* quærerent. Non † in perpetuum plagæ cohibitæ ſunt, quia miſericordia *data* tibi fuit, quoniam ego pro te oraverim. verùm plaga decima Pharaoni erit * in filio tuo primogenito. Et dixit ei Moſes, Rectè nunc veritatem dixiſti, non videbo ampliùs elationem faciei tuæ.

* Chald. populorum horum, qui quærunt.

† Chald. יתיב habitarem, ut e ſenſu patet, & e Jonathan Deut. 1. 1.

* Exod. 4 19.

† Chald. a fine

* Chald. a filio.

CAP. XII.

9. Non comedetis. Crudum.

11. Succincti. Ligati mandatis legis.

33. Nam dixerunt. Dixerunt enim Ægyptii, Si morentur Iſraelitæ horâ unâ, ecce omnes Ægyptii morientur.

34. Mactris ſuis Reſiduum Paſchatum ſuorum ligatorum in peplis ſuis poſitis ſuper humeros ſuos.

38. Etiam colluvies. Seorſim miſcellaneæ turbæ.

42. Nox eſt obſervanda. Nox eſt ſervanda, & deſtinata liberationi e præſentia Domini in exitu filiorum Iſraelis liberatorum e terra Ægypti. Quatuor enim noctes ſcriptæ ſunt in libro † rerum memorabilium.

† Vel hiſtoriarum.

Nox prima *fuit* cum revelatum fuit Verbum Domini de mundo ut crearetur. Fuit mundus vacuus & inanis, & tenebræ expanſæ ſuper faciem abyſſi, & Verbum Domini lucidum fuit & lucem produxit, & noctem illam primam appellavit.

Nox ſecunda *fuit* cum revelatum fuit Verbum Domini Abrahamo inter * partes diſſectas. Fuit Abrahamus centum annos natus, & Sarah nonaginta, ut confirmaretur quod dicit ſcriptura, Num poſſibile eſt Abrahamo centum annos nato

 gignere,

gignere, aut Saræ nonagenariæ parere? Annon triginta ſeptem annos natus pater noſter Iſaakus quo tempore oblatus fuit ſuper altare? Cæli *tum* * ſtrati ſunt, & deſcenderunt, & vidit Iſaacus fundamenta eorum, & caligavere oculi ejus † præ altitudinibus, & eam noctem ſecundam vocavit. Nox tertia *fuit* cum revelatum fuit Verbum Domini * ſuper Ægyptios. In medio noctis dextera *ejus* Ægyptiorum primogenitos occidit, & Iſraelis primogenitos dextra illius liberavit, ut confirmaret quod dicit Scriptura, Iſraelitæ ſunt primogenitus meus, eamque noctem tertiam appellavit. Nox quarta *erit* cum finem ſuum completum adeptus erit mundus, ut liberetur. Funes iniquitatis veſtabuntur, & juga ferreæ confringentur. Moſes e medio deſerti exibit, & Rex Meſſias e medio Romæ, alter in nubis *unius*, alter in alterius culmine equitabit, & Verbum Domini inter utrunque & ſimul ambulabunt, Hæc eſt nox Paſchatis coram Domino obſervanda, & omnibus Iſraelitis per generationes ſuas conſtituta.

* Vel, ſe incurvavere.

† Vel, ab excelſis.

* Vel, contra.

45. Inquilimus. Inquilimus, qui † viribus valet & mercenarius, quando filius eſt populorum, non comedet ex eo.

† Vel, qui vir eſt, mulieres enim bello captas admittebant, præcipuè virgines. Num. 31. 18. Poteſt legi, peregrinus alicujus. i. qui apud eum habitat.

CAP. XIII.

10. Ab anno ad annum. Ab his diebus * ad illos menſes.

13. Tum decollabis ipſum. Tum eum occidetis.

Sectio legis decima ſexta, quæ incipit, cap. 13. v. 17.

* Vel, illorum menſium.

18. Sed circumduxit. Et duxit Verbum Domini populum viâ deſerti maris algoſi. Bonis operibus armati Iſraelitæ e terra Ægypti liberati aſcendere.

19. Quia jurando. Jurando enim jurare fecerat filios Iſraelis, dicendo, Recordando recordabitur veſtri Dominus verbo ſuo & miſericordiis bonis.

20. Quod venit ad finem deſerti.

21. Ut die nocteque ambularent.

22. Non amovit. Non ceſſavit.

CAP.

CAP XIV.

2. Ut revertantur. Ut redeant, & caſtrametentur coram diverſoriis Chirotarum inter Migdol & mare coram idolo Zephonis. Quaſi in conſpectu ejus caſtrametabimini.

3. Et dixit Pharaoh de Iſraelitis, Errant in deſerto. Concluſit eos idolum Peoris coram ſe in deſerto.

5. Et dictum fuit Et indicatum fuit Regi.

8. Et filii Iſraelis exiere liberati.

9. Coram diverſoriis Chirotarum, coram idolo Zephonis.

14. Dominus pugnabit. In quatuor ſectas diviſi fuere Iſraelitæ cum juxta mare algoſum ſtetere. Una dixit, in mari cadamus. Altera dixit, in Ægyptum redeamus. Tertia dixit, bellum contra eos inſtruamus, Ultima dixit,* adjungamus nos iis,& cũ illis nos miſceamus Sectæ quæ dixit,in mari cadamus, dixit Moſes,Ne timeatis,parati eſte,& videte liberationem Domini, quam vobis hodie efficiet.Sectæ quæ dixit, in Ægyptum redeamus, dixit Moſes, Nollte timere, quemadmodum vidiſtis Ægyptios hodiè, nunquam ampliùs illos videbitis in ſeculum in ſervitute. Sectæ quæ dixit, inſtruamus contra illos acies belli, dixit Moſes, Ne metuatis, Dominus eſt in gloria majeſtatiꝗ ejus præſentiæ, qui victorias bellicas veſtras vobis largitur. Sectæ quæ dixit, adjungamus nos illis, & cum iis nos miſceamus,dixit Moſis, Nolite metuere ſurgite,ſilete,& honorem, laudemque cum altitudine Deo tribuite.

* Vel, conjungamus nos contra eos, ut illos confundamus. Bux. in Lex. Chald. Tal. Rab. in ערבב · At hæc interpretatio cum tertiæ ſectæ verbis coincidere mibi videtur.

15. Et dixit Verbum Domini Moſi, Quouſque ſtas tu preces coram me fundens? Audita eſt oratio tua coram me. Verùm oratio populi mei priùs tuam anticipavit. Dicito Iſraelitis, ut proficiſcantur.

16. Et tu elevato virgam tuam, & manum tuam demitte.

20. Et fuit nubes. Et fuit nubes ex parte lucida, & ex parte tenebricoſa: lux *fuit* lucens Iſraelitis, & tenebras effudit ſuper Ægyptios pars tenebroſa : neque appropinquavere hi illis aciebus bellicis tota nocte.

21. Et extendit. Et inclinavit.

24. Evenit autem tempore matutino ut aſpiceret Verbum Domini ſuper exercitus Ægyptiorum, & projecit ſuper eos

picem

picem & ignem, & lapides grandineos, & exercitus Ægyptiorum perturbavit.

25. Et amovit. Et confregit rotas curruum * illorum, & ducebant eos tractos poſt ſe. Mos † mularum erat ut traherent rotas. At retroverſum rotæ & currus mulas trahebant & projiciebant in mare. Reſponderunt Ægyptii & dixerunt hi illis, Fugiamus e conſpectu filiorum Iſraelis, hoc enim eſt verbum illud Domini, quod victorias bellorum ſuorum pro iis operatum eſt, dum ipſi Ægyptiis terga dederint.

26. Extende. Demitte.

27. Et extendit. Et demiſit Moſes manus ejus mare verſus, & reverſum eſt mare tempore matutino in locum ſuum.

* Ægyptiorum ſc.

† מזלרתא pro מוליתא ut rectè hanc locum corrigit clariſſimus. Buxtorfius in Lex. Chald. Tal. Rab. in מולוא.

CAP. XV.

1. Tunc. Tum cecinit Moſes & filii Iſraelis Encomium cantici * hujus coram Domino & locuti ſunt dicentes, Laudemus & celebremus coram Domino, quia excelſis excelſior eſt, & ſe ſupra ſuperbos extulit, & quiſquis ſe exaltaverit contra illum, ipſe per verbum ſuum ſe in illum ulciſcetur. Equos & equitatores, quia ſe exaltaverint, & populum domus Iſraeliticæ perſecuti ſint, in mare algoſum projecit & merſit.

2. Robur meum. Robur & multitudo laudis exercitus totius orbis Dominus dixit in Verbo ſuo, & fuit nobis redemptor. Ex † uberibus maternis filii ſugentes * indicabant patribus ipſorum digitis ſuis, & dicebant illis, Hic eſt ille pater noſter, qui nos melle e petra lactavit, & oleum e rupis lapide duriſſimo dedit. Reſponderunt filii Iſraelis & dixerunt alii aliis; Hic eſt Deus noſter, & illum laudabimus, Deus patrum noſtrorum eumque exaltabimus.

3. Dominus vir belli. Dominus in honore divinæ præſentiæ ſuæ ille eſt qui pro vobis victorias bellorum veſtrorum unaquaque in generatione operatus eſt. Cognitum eſt robur ejus populo domus Iſraeliticæ: Jehovah nomen illius, nam ſecundum nomen illius eſt potentia ejus, laudetur nomen ejus in ſecula ſeculorum.

* Fortè debet legi הדרא pro חדרא. cantici hujus. ut in text. Heb. Hanc conjecturam confirmat Cod. Ven. Par. qui legit הדא. Sic & Jonathan.

† תרי duabus pro תדי uberibus. Vid. Paraphr. Jonath.

* מרמין projicientes pro מרמין. indicantes. Sic Jonathan legit מחוין. indicantes.

4. Currus.

4. Currus. In currus Pharaonis & exercitum ejus, in mari agentes ſagittas emiſit: pulchritudinem juvenum illius in mari algoſo obruit cum potentibus illius.

6. Dextra tua Domine. Quàm laudabilis robore eſt dextera tua Domine, quæ fregit & conquaſſavit muros hoſtium * populi tui.

9. Dixit Pharaoh improbus oſor & hoſtis; populum filiorum Iſraelis perſequar, & perdam eos ſedentes in litore maris. Captivos ducam ex iis captivitate magna, & ſpolia ampla ab illis auferam. Dividam ex opibus eorum populo meo militanti, & poſtquam iis expleta fuerit anima mea, gladium meum extraham & manu dextera mea eos conſumam.

12. Extendiſti. Mare & terra inter ſe contendebant. Mare terræ dixit, Filios tuos accipe. Et terra mari dixit, Occiſos tuos accipe. Terra eos abſorbere non quæſivit, nec mare obruere. Et per verbum coram te demiſiſti manum tuam dexteram in juramento, quod terræ juravit, te non poſtulaturum eos ab illa in ſeculo venturo. Tum aperuit terra os ſuum, eoſque abſorpſit.

16. Cadere feciſti ſuper illos terrorem mortis & confractionis Robore brachii potentis tui ſicut lapides ſilebunt, dum tranſeat populus iſte quem redemiſti vadum Jabboci, & dum tranſeat populus iſte quem acquiſiviſti nomini tuo tranſitum Jordanis.

17. Venire facies eos. Introire facies, & plantabis illos in monte domus poſſeſſionis tuæ habiticuli domus præſentia divinæ ſanctitatis tuæ, quam paraſti tibi Domine in domum ſanctam. Domine ambæ manus tuæ eam perfecere.

18 Dominus regnabit. Quando viderunt domus Iſrael ſigna & miracula, quæ pro illis fecit ſanctus benedictus Deus in litore maris (ſit nomen illius magnum benedictum in ſecula ſeculorum) gloriam & laudem dedere, Deumque ſuum exaltavere. Reſponderunt filii Iſrael, & alii aliis dixere, venite coronam in capite redemptoris ponamus qui † tranſire facit *alios* nec tranſit ipſe, qui mutat, ſed non mutatur; qui in hoc mundo rex regum eſt, & præterea ejus eſt corona regni mundi futuri, ejus, inquam, eſt in ſecula ſeculorum.

* Chald. רעמך pro רעבך vid. Cod. Ven. Par.

† fortè מעבר facit nec factus eſt ר pro ד

20. Cum

20. Cum tympanis ſaltabant.

22. Deſertum Shur. Viam Alyziæ.

24. Et murmurabant. Et litigabant populus.

25. Et clamavit. Et oravit Moſes coram Domino, & oſtendit illi verbum Domini * arborem † quandam, & projecit in medium aquarum, & dulces factæ fuerunt aquæ. Ibi indicavit illi Verbum Domini ſtatuta & ordines judiciorum, & ibi tentavit illum tentationibus in * tentatione decima.

26. Sanans te. Nam ego Dominus ſum, qui verbo meo te ſano.

27. Et venerunt. Et venerunt Elimam. Ibi autem fuere duodecim fontes aquarum juxta numerum duodecim tribuum Iſraelis, & ſeptuaginta palmæ juxta numerum ſeptuaginta Seniorum ſynedrii magni Iſraelitici.

* אלין pro אילן in Text. Chal.
† Chald. דארדפני forte laurum intendit, nam quæ ſit Hebræi non exprimũt. Amaram fuiſſe, & nomen tetragrammatõ ei Moſen inſcripſiſſe refert Buxt. Lex. Chald. Tal. Rab.
* Vid. in Gen. 22.1. & Num. 14.22.

CAP. XVI.

7. Et nos quid? Et nos, quid nos æſtimamur?

14. Sicut pruina. Sicut pruina.

21. Et liquefactum eſt. Factum eſt liquidum.

31. Sicut ſemen Coriandri. Sicut ſemen Coriandri album, & guſtus illius ſicut placentarum melle miſtarum.

CAP. XVII.

11. Et fuit. Et evenit, cum levavit Moſes manus ejus in oratione, ut domus Iſraelis fortiores fuerint: et quando manus ejus ab oratione ſua cohibuit, quòd domus Amalechi fortiores fuerint. Ita ceciderunt in aciebus bellicis.

12. Et levatæ fuerunt manus Moſis in oratione.

16. Et dixit. Et dixit, juramentum exiit e *loco* ſub ſolio glorioſo Domini totius mundi Jehovæ. Rex primus qui ſedere debet ſuper thronum regium filiorum Iſraelis eſt Saul filius Ciſh. Ipſe autem acies bellicas in domum Amalechi ininſtruet, eoſque interficiet Et qui ex iis relicti fuerint, eos Mardochæus & Eſtera occident. Dominus in verbo ſuo dixit ſe vaſtaturum memoriam Amalechi in generationes generationum.

Sectio

Sectio legis decima ſeptima, quæ incipit
cap. 18. v. 1.

CAP. XIX.

3. Moſes autem aſcendit ad quærendam doctrinam e præ-
ſentia Domini & ei *obviam venit verbum Domini e monte,
dicendo, Sic dices hominibus domus Jacobi, & doctrinam
congregationi filiorum Iſraelis † communicabitis.
4. Vos. Vos vidiſtis quomodo vindictam ſumſi de Ægyp-
tiis, & ſuper nubes leves vos * portavi, ſicut ſuper alas aqui-
larum, & vos doctrinæ legis meæ appropinquare feci.
5. Et nunc. Jam verò ſi voci verbi mei obediendo obedie-
ritis, & fædus meum cuſtodieritis, tunc eritis nomini meo po-
pulus † alius & dilecti ſicut peculium ex omnibus populis, ad
nomen enim Jehovæ pertinet tota terra.
6. Eritis & vos nomini meo reges & ſacerdotes, & popu-
lus ſanctus. Hæc ſunt verba quæ dices.
7. Et venit. Venit autem Moſes, & ſapientes Iſraelitarum
convocavit. & coram illis ordine propoſuit omnia verba hæc,
quæ præcepit illi Verbum Domini.
8. Et reſponderunt. Tunc reſpondit populus univerſus
* pariter corde eorum perfecto & dixerunt, quicquid dixit
Verbum Domini faciemus, & verba populi in oratione coram
Domino retulit Moſes.
9. Et dixit. Dixit autem Verbum Domini Moſi, Ecce ver-
bum meum tibi in denſa nube revelatum eſt, ut audiat popu-
lus cum tecum loquor, & † tibi quoque verbis ſc. prophetiæ
tuæ Moſes ſerve mi, fidem dent in perpetuum. Et indicavit
Moſes verba populi in oratione coram Domino.
13. Non appropinquabit. Manus hominis illi non appro-
pinquabit, quia lapidibus obruetur aut jaculis ignis in eum
jaculabuntur : ſive beſtia ſit ſive homo, non vivet. Cum
clanxerit buccina, illi montem verſus aſcendent.
15. Et dixit populo, per tres dies parate vos; congreſſu
omni conjugali abſtinebitis prorſus.

* Vel, cum prævenit. i. Deus cum allocutus eſt priùs, qui ad inquirendum venit.
† Cod. Ven. Par. & Jon. communicabis
* וסכלית pro וסבלות i. כ pro ב Vid. Cod. Ven. par.
† i. diſtinctus ab aliis gentibus, ſeu peculiaris. Seorſim habitans. ut Num. 23 9.
Fortè אוחרין pro אוחרן. poſſeſſionis, opum, divitiarum, Sic in Prov. 27. 24. in Bib. Reg. Eſt אחרנא ubi Bib. Ven. habent אחונא
* Vel ſimul.
† Vel, tibi ſoli. Moſes enim Deo maxime familiaris fuit Num. 12. 6.7.

18. Et mons ſinæ fumavit totus, priuſquam revelata fuit ſuper eum gloria præſentiæ divinæ in flamma ignis.

21. Et cadat. Et cadat ex illis populus multus.

25, Et deſcendit Moſes e monte ad populum, & dixit iis, Appropinquate & recipite decem verba.

CAP XX.

* i. omnia hæc verba glorioſa.

1. Et locutus eſt. Et locutum eſt Verbum Domini * omnium horum verborum gloriam dicendo.

18. Et totus populus. Vidit autem populus univerſus voces & fulgura, & ſonitum tuba, & montem fumantem. Cum autem vidit *hæc* populus, commoti ſunt, & e longinquo ſteterunt.

24. Altare terræ infixum nomini meo facietis, & ſuper id offertis holocauſta veſtra & victimas ſacras veſtras, oves veſtras & boves. In omni loco ubi nominis mei ſancti memores eritis, verbum meum vobis revelatum erit, vobiſque benedicet.

25. Sin altare lapideum nomini meo facietis, non ædificabis exciſis *lapidibus*; quia e ferro gladii fiunt, ſi in eo operatum eſt ferrum, illud polluit.

26. Et non. Et vos ſacerdotes filii Aaronis qui ſtatis & miniſtratis ad eminentias altaris mei non incederis gradibus ad altare meum, ut nuditas tua ſuper illud non retegatur.

Sectio legis decima octava, quæ incipit, cap. 21. v. 1.

10. Et ſi uxorem alteram illi ſuperduxerit cibum ejus, ornamenta, veſtitum, expenſas, & proventum ejus ab ea non detinebit.

14. Et cum ſuperbè venerit. Si præcogitaverit quis de vicino ejus, quomodo eum ex inſidiis interficiat, licet fuerit Sacerdos maximus, qui ſtat & miniſtrat coram me, indè eum accipietis, & interficietis.

17. Et maledicens. Et qui contemnit.

18. Aut pugno. Aut pugno *ita* ut non moriatur, ſed * in lecto cumbat ægrotus.

20. Vindicando vindicabitur. Ulciſendo vindicta ab eo ſumetur.

CAP. XXII.

13. Si laceratum fuerit. Si occiſione occidetur, adducet ei e † membris illius *in* teſtimonium, interfectum non reſtituet.

16. Et ſi alliciat. Si pelliciat virginem quis non deſponſatam, & cum ea concumbat, dote dotabit illam ſibi in uxorem.

25. Si pecuniam mutuò dederitis populo meo, pauperibus, qui apud te ſunt, non eritis ei creditores aſperi, non imponetis illi æſtimationes, neque multiplicationem.

* Vel, dejiciat eum ægrotum in lectum. niſi ſit ישלק pro יטלק. dejiciatur, ut Buxt. in Lex. Chald. Tal. Rab. in טלק.

† Vel, oſſibus.

CAP. XXIII.

2. Non eris. Popule mi filii Iſraelis non ambulabitis poſt multos ad * malefaciendum, ſed ad benefaciendum, neque cohibebit ſe quis e vobis a demonſtranda innocentia vicini ſui in judicio, neque corde veſtro loquemini juxta multos judicium pervertentes.

* למבאשא pro לאבאשא ם pro א & dialecto Hieroſol. ut & in מיטבא pro איטבא in hoc. v. vid. Lev.5.4.

CAP. XXIV.

10. Et ſub pedibus ejus. Subſellium pedum illius, quaſi opus candidum ſapphirorum, & ſicut aſpectus cæli, cum nubibus vacuum ſit.

Sectio legis decima nona, quæ incipit cap. 25. v. I.

11. Coronam auri circumcingentem. Coronam auri circumquaque ambientem.

25. Circumferentiam. Clauſuram palmarem undique cingentem.

CAP. XXVI.

12. Et extenſio. Et redundantia.
15. Aſſeres. * Tabulas.
19. Stylobatas. Baſes argenteas.
27. Et vectes quinque. Et veſtes quinque aſſerum ad latera tabernaculi. * In lateribus duobus. Extruſionibus. Occidentem verſus.
32. Et unci corum. Et unci eorum ex auro.

* Sic verbum hoc redditur. v. 27.

* Hæc nota priori præponitur in Bib. Bux. ſed rectius in Cod. Ven. Par. hic collocatur, ubi Occidentis fit mentio.

CAP. XXVII.

3. Ollas ejus. Et facies ollas ejus ad cineres illius amovendos, & ſcopas ejus, & pelves & fuſcinulas, & thuribula ejus, omnia vaſa illius ærea facies.
4. Craticulam. Cribrum.
9. Vela. Aulæa.

Sectio legis vigeſima, quæ incipit cap. 27. v. 20.

CAP. XXVIII.

14. Terminatas. Catenas.
16. Palmus. Manus expanſa.
17. Et implebis. Et perficies eo complementum lapidum quatuor ordinum, lapidum *ſc.* † *protioſorum.* Ordo primus *erit.* Rubinus & Tophazius & carbunculus. Scriptum perſpicuè ſuper eos *erit* nomen tribuum trium, Reuben, Simeon, Levi.
18. Et ordo. Ordo autem ſecundus, Chalcedonius & Saphirus, oculus vitali. Super eos perſpicuè ſcriptum *erit* nomen trium tribuum, Jehudah, Iſſachar, & Zebulun.
19. Tertius. Et ordo tertius, Ligurius, & Beryllus, & Smaragdus. Scriptum ſuper eos manifeſtò *erit* nomen tribuum trium, Dan, Naphthali, & Gad.
20. Quartus. Et ordo quartus, * Amethyſtus, Bdellius, Margarita. Scriptum ſuper eos perſpicuè *erit* nomen tri-

† Bonorum Chald.

* Chald. fuligo maris.

buum trium, Aſher, Joſeph & Benjamin. Inſculpti erant auro in complemento eorum.

32. Et erit. Et erit os capitis ejus in medio, ora erit circundans os illius undique, opus textoris, ſicut os ollæ ei erit ut ne laceretur.

42. Femoralia. Subligacula byſſina.

CAP. XXIX.

17. In fruſta divides. Et arietem in partes ejus divides, & *intestina ejus lavabis, & pedes illius, & partibus illius, capitique impones.

26. Thoracem. Pectus.

Sectio legis vigeſima prima, quæ incipit cap. 30 v. 11.

CAP. XXX.

11. Accipies. Cum receperis ſummam computationum numerorum filiorum Iſraelis.

23. Et tu accipe tibi unguenta principalia præſtantiſſima Myrrham ſelectam, pondus quingentorum ſiclorum.

34. Guttam. Opobalſamum, & ſpicam Myrrhæ, & galbanum.

35. Mixtum. Temperatum.

CAP. XXXI.

2. Vide. Aſpice Moſes, ecce educavi, & nomine eleganti vocavi Bezalielem.

CAP. XXXII.

5. Cum vidit. †Cum vidit Aharon Urem occiſum coram illo, timuit, & ædificavit altare coram eo, & proclamavit Aharon et feſtum indixit.

6. Et ſurrexerunt. Et ſurrexerunt ſibi ludentes cultu peregrino.

* Chald. filios inteſtinorum ejus.

† Quia dictum eſt, Et vidit Aron, Quid vidit Ait Rab. Benjamin filius Japher, ait R. Eleazar vidit Hur mactatum coram ſe. Tum cogitavit, ſi non obediero illis eodem modo mecum agent atque ita implebitur in me iſtud Thren. 2. 20 An in Sanctuaria, &c. Atque ita non eveniret illis reparatio in æternum. Melius eſt ut adorent vitulum forte culpa hæc corrigetur per pænitentiam Tal. Babyl. Maſſec. Sanhedr. Gen. cap. 1.

17. In

17. In clamando. Malè facientes.

18. Vocem canendi. Vocem laudantium cultu peregrino.

25. Et vidit Moſes populum, quòd nudati fuerint, nudati enim ornamentis aureis fuere, quæ in capitibus fuerant, quibus inſculptum fuit nomen * explanatum e monte Horeb.

* Dei ſc.

CAP. XXXIII.

11. Et miniſter ejus. Et ſervus ejus Jehoſhua filius Nun adoleſcens parvus non † exivit e medio tabernaculi.

† Chald. ceſſavit.

19. Et dixit, Ego. Et dixit, Ecce ego tranſire faciam omnem perfectionem bonitatis meæ coram te, & proclamabo nomen optimum, Jehovam coram te, & parcam cui mihi viſum eſt parcere, & miſerebor cujus mihi viſum eſt miſereri.

22. Et tegam. Impoſita manu mea.

23. Et amovebo. Et tranſire faciam turmas Angelorum qui ſtant & miniſtrant coram me, & oſtendam *adytum, quia gloriam divinæ præſentiæ meæ impoſſibile eſt ut tu videas.

* Vel, oraculi locum.

CAP. XXXIV.

6. Et tranſivit. Et tranſivit gloria præſentiæ majeſtaticæ Domini coram eo, & oravit Moſes & dixit, Domine Deus miſericors & gratioſe, ad iram † tarde, & ad miſericordias * prone, & multiplicans facere miſericordiam & veritatem.

† Chald. longe.
* Chald. propinque.

7. Cuſtodiens. Cuſtodiens bonitatem uſque ad mille generationes, abſolvens & remittens † peccata & iniquitates, neque purgando purgabit Dominus tranſgreſſores in die judicii magni, & recordari faciens trangreſſiones patrum impiorum ſuper filios rebellens uſque ad tertiam & quartam generationem.

† Chald. debita.

8. Et feſtinavit. Et properavit Moſes & incurvavit ſe ad terram, & confeſſus eſt, & laudavit.

16. Et ſcortari faciant. Et errare faciant.

19. Omnis apertio. Omnes primò dividentes matricem, nomini meo ſegregabitis, omnes inter vos aperientes matricem primò mares ſc. bovum & ovium.

20. Neque

20. Neque videbitur. Popule mi domus Iſrael, non licet vobis videre faciem Dei veſtri * mandato omni vacuis.

21. In aratione. In arandi tempore.

25. Non offeretis cum fermento ſanguinem ſacrificii paſchalis. non pernoctabit *quid* de carne quam offertis in noctibus dierum † feſtivorum priorum Paſchalium a veſpera uſque ad manè.

26. Principium. Intium primitiarum proventus veſtri ad domum ſanctam Domini Dei veſtri afferetis. Populc mi domus Iſraelis, non licet vobis neque coquere, neque edere carnem & lac ſimul commiſta.

29. Quòd ſplenduit. Quòd laudarent ſplendorem faciei ejus.

33. Velum. Sudarium.

Sectio legis vigeſima ſecunda, quæ incipit cap. 35. v. 1.

* Fortè, dono; nam elee moſyna vocatur מצוה in lingua Hieroſol.

† Chald. bonorum.

CAP. XXXV.

3. Non accendetis ignem in ullo loco habitationum veſtrarum in die Sabbati.

11. Tabernaculum & tentorium illius, & tegumenta ejus, & anſulas illius, & aſſeres ejus, & vectes illius, & columnas ejus, & baſes illius.

33. Et in ſculpendis. * Et in ſculpendis lapidibus pretioſis impletionis, & in artificio ligni ad faciendum in omni opere artis.

* Chald. Et in ſculptura lapidum bonorum.

CAP. XXXVI.

3. Oblationem ſpontaneam. Donum voluntarium.

11. Juncturæ. In adhæſione.

12. Ligaturæ. E terminis.

27. Et e lateribus. e declivitatibus.

28. In utroque latere. In redundantiis.

29. Et fuerunt. Et fuerunt geminati.

30. Et fecit. Et fecit vectes medios † in longitudinem inter aſſeres.

† Vel, ad prominendum.

CAP. XXXVII.

12. Circumferentiam. Clauſuram palmarem undique circumcingentem, & fecit coronam auream quæ clauſuram undique cingeret.

CAP. XXXVIII.

8. Et fecit. Et fecit labrum æneum, & baſin ejus æneam e ſpeculis mulierum verecundarum, *quæ depoſita fuere in porta tabernaculi conventus.

*Quæ modeſtæ fuere. i. ad precandum venerunt. Onkel. & Ion.

Sectio legis vigeſima tertia, quæ incipit cap. 38. v. 21.

CAP. XXXIX.

9. Palmarem longitudinem ejus, & palmarem latitudinem ejus, *duplam.

*Vel, duplicatam.

CAP. XL.

23. Et ordine diſpoſuit. Et ordine diſpoſuit ſuper eam panem, ordine facierum coram Domino.

38. Quoniam nubes. Quòd nubes gloriæ præſentiæ majeſtaticæ Domini obtegebat tabernaculum in die, & ignis lucebat ſuper illud tota nocte, viderunt tota † familia Iſraelis in omnibus profectionibus eorum.

† Chald. domus.

LEVIT.

LEVIT. I.

Sectio legis vigeſima quarta, quæ incipit Levit. 1. Cap. v. 1.

CAP. I.

1. ET vocavit. Accidit autem poſtquam finem fecerat Moſes erigendi tabernaculum, & extulerat illud, & ſanctificaverat cum omnibus vaſis illius, ut cogitaret Moſes in corde ſuo, & diceret, Mons Sinæ cujus exaltatio ad horam uſque duravit, & ſanctificatio horæ unius fuit, in medium illius non aſcendi uſque dum a Domino juſſus fuerim. Proinde tabernaculum conventus, cujus exaltatio perpetua eſt, & ſanctificatio duratura in ſeculum, juſtum eſt ut non intremus in medium illius, uſque dum * præceptum mihi ſit e præſentia Domini. Clamavit igitur Verbum Domini ad Moſen (omne enim Verbum Domini fuit cum eo e tabernaculo conventus) dicendo.

* Chald. dictum.

6. Et excoriabit. Et pellem holocauſti detrahet, illudque in partes ſuas dividet.

9. Lavabit. Abluet.

15. Et afferent. Et offeret illud ſacerdos ſuper altare & diſcerpet caput ejus unguibus: & ſuper altare diſponet, & exprimet ſanguinem ejus ſuper † lateribus altaris

† Vel, declivitatibus,

16. Et removebit. Et tranſire faciet ingluviem ejus cum ſordibus, & projiciet eam *in locum* conjunctum altari ex Oriente in locum domus effuſionis cineris.

17. Et diffindet. Et findet eam cum alis ejus, non ſeparabit, & ordine diſponet eam ſacerdos ſuper altare ſuper ligna, quæ ſuper ignem ſunt.

CAP. II.

4. Et lagana. Et placentas infermentatas.

6. Separabis. Et in fruſta divides illud, & oleum eidem infundes.

11. Quia omne. Quia omne fermentatum, & omne dulce.

CAP. III.

9. Adipem illius. Pinguedinem ejus, & pectus integrum ex oppoſito ſpinæ dorſi amovebit, & pinguedinem quæ ventrem ejus tegit.

CAP. IV.

6. Et tinget. Et intinget ſacerdos digitum ejus in ſanguine, & ſepties aſperget.

CAP. V.

4. Ad malefaciendum. * Malefacere aut benefacere.

* Vid. in Exod. 23. 2.

22. Aut oppreſſit. Aut ſocium ſuum defraudavit.

Sectio legis vigeſima quinta, quæ incipit cap. 6. v. 1. juxta text. Hebr. at cap. 6. v. 8. juxta noſtram tranſlationem.

CAP. VI.

3. Et ſubligacula. Femoralia.

14. Piſtam. Fervidam introduces eam, fractam, oblationem fragmentorum offeretis odorem benevolentiæ nomini Domini.

CAP. VII.

13. Gratiarum actionem. In gaudii indicium.

8. Abomi-

8. Abominatio, Profana erit.

20. Manus ejus. Manus illius introducent oblationem Domini. adipem quæ ſuper pectus eſt, dabit eam, & pectus ad agitandum id * agitatione ejus coram Domino.

* Vel, faciem illius ſc. vel per tranſpoſitionem forte, coram facie Domini

21. Pectus. Thorax.

Sectio legis vigeſima ſexta, quæ incipit cap. 9. v. 1.

CAP. IX.

24. Et ceciderunt. Et demiſerunt ſe in oratione ſuper facies ſuas.

CAP. X.

1. Ignem peregrinum. Ignem extraneum.

19. Ecce hodiè. Obtulerunt hoſtias eorum pro peccatis & holocauſta eorum coram Domino, & edoctus fui peccatum grave eſſe circa † decimas ſecundas, Neque licitum eſſe lugenti ex illis edere. Ego autem cui hoc die luctus gravis accidit, quoniam mortui ſunt duo filii mei Nadab & Abihu, & ego eorum cauſâ lugeo, ecce ſi comediſſem hoſtiam pro peccatis hodiè, num poſſibile eſt ut pulchrum & rectum eſſet coram Domino.

† Sc. quas ſacerdos cum populo edere debuiſſet. vid. Shindl. Pentagl. voce מעשר.

20. Et audivit. Poſtquam audivit Moſes, reſponſio elegans viſa eſt coram eo, & emiſit præconem in omnes manſionis Iſraelitarum qui diceret, Ego ſum ille a quo abſcondita fuit conſuetudo, & Aharon frater meus docuit me illam; Et quia ſeipſum humiliavit Moſes, recepit mercedem magnam. Sic audivit Moſes, & res elegans fuit coram eo.

CAP. XI.

27. Super marculos ſuos. * Quod ſerpit ſuper viſcera ſua inter omnes beſtias.

* Bibl, venet. parva hanc notam apponunt, v. 42. ut ſit expoſitio eorum verborum, omne quod ſuper ventrem graditur. Et ſenſus hoc requirit,

35. Furnus. Clibani & lecythi effringentur.

* Hanc lectionem in duas dividunt. Bib. Plant.

* Sectio legis vigeſima ſeptima, quæ incipit cap. 12. v. 1.

CAP. XIII.

2. Tumor aut puſtula. Tumor, aut ſcabies, aut puſtulæ lucidæ.

CAP. XIV.

42. Et oblinet. Et incruſtabunt domum.
56. Et tumoris. Et tumoris, & ſcabiei, & puſtulæ albæ.

Sectio legis vigeſima octava, quæ incipit cap. 16, v. 1.

CAP. XVI.

1. Duorum filiorum Aharonis. Duorum filiorum Aharonis, cum obtulere ignem extraneum.
27. Et fimum eorum. Et excrementa eorum.
31. Et affligetis. Et jejunabitis in ea propter animas veſtras.

CAP. XVII.

16. Et carnem ejus. Et ſi non ſit albus, & carnem ejus non abluerit, peccatum ſuum feret.

CAP. XVIII.

21. Ut non prophanes. Ut non polluatis nomen Dei veſtri, ſicut dixit Dominus.
28. Ut non evomat. Ut non expuat vos terra.

Sectio legis vigeſima nona, quæ incipit cap. 19. v. 1.

CAP. XIX.

9. Et cum metitis. Et cum meſſem terræ veſtræ demetitis non excindetis totam, neque quicquid in extremitatibus agrorum veſtrorum provenit, neque collectionem meſſis veſtræ colligetis.

10. Et vineam tuam. Et vinearum veſtrarum racemos non excutietis, & * particularitatem vinearum veſtrarum non recolligetis.

16. Non circumibis. Popule mi domus Iſraelis, non eritis † poſt * calumniatores contra ſocios veſtros, neque celabis ſanguinem ſocii tui, quo tempore tu veritatem noſti, in judicio, ſicut dixit Dominus.

20. Flagellatio. Rebellarunt illi, debitores ſunt.

35. Aut in menſura. Aut in bilancibus.

* Nempe poſtquam ſemel vindemiaveritis.

† ambulantes ſc. ut in Jon. vel, non ſequemini, ut c. 22. 27.

*Chald. linguam vertiam. vid. not. in Gen. 49. 23.

CAP. XX.

12. Sanguis eorum ſuper illos. Sanguis illorum ſuper capita eorum.

Sectio legis trigeſima, quæ incipit cap. 21. v. 1.

CAP. XXI.

6. Et non prophanabunt. Et non polluent.

7. Uxorem. Mulierem meretricem aut pollutam.

20. Aut gibboſus. Aut cujus ſupercilia tegunt oculos, aut cui non ſunt pili in ſuperciliis ſuis, aut proceræ ſtaturæ homo, aut nanus, aut cui ſuffuſio eſt in oculis, aut qui ſcabie plenus eſt, aut qui impetiginibus repletus eſt, aut cui teſticulus deeſt.

CAP. XXII.

27. Bos. Quo tempore memores erimus ordinum oblationum noſtrarum, quas offerre ſolemus ſingulis annis, *cum*

fuere oblationes noſtræ reconciliatoriæ propter peccata noſtra, & cum occaſionem dederint peccata neque adſit nobis quod offeramus de gregibus ovium noſtrarum, bos ſeligatur coram me in memoriam * ſenis ex oriente; azymum ejus totum obtulit nomini tuo, & vitulum. Cucurrit enim ad ſtabulum ſuum, & vitulum tenerum & † bonum accepit, & dedit illum juveni. Et feſtinavit juvenis ad parandum illum, & azyma coxit ut angeli comederent. Sic purus pronunciatus fuit, ita ut ei annunciaretur, Ecce Sara Iſaacum pariet. Secundo agnus eligatur, in memoriam ut revocetur puritas * ejus principis, qui ſeipſum ligavit ſuper altare, & collum ſuum extendit propter nomen tuum. Cæli diſtillabant, & deſcendebant, & vidit Iſaacus fundamenta eorum, & caligabant oculi ejus ob altitudines. Idcirco purus pronunciatus fuit, & præparatus fuit illi agnus ibi, *qui* vice ejus offerretur. Et rurſus puritas tertia ſit hædus capri filius, ad recordandam juſtitiam perfecti illius, qui veſtitus pellibus caprinis pulmenta fecit, & patri de pulmentis ſuis adduxit, & vinum illi bibendum dedit, & innocens declaratus fuit, ut acciperet ordinem benedictionis ab Iſaaco patre ejus, & ut duodecim tribus ſanctos nomini tuo excitaret. En idcircò expoſuit Moſes propheta Domini, & dixit, popule mi domus Iſraelis, cum natus fuerit bos aut agnus, aut hædus, ſeptem dies matrem ſuam ſequetur & a die octavo & ultra licitum erit, ut in oblationem is offeratur nomini Domini.

* Abrahami. vid. Gen. 18. 6, 7.

† i, pinguem.

* i. Iſaaci. vid. Gen. 22.

CAP. XXIII.

29. Omnis enim anima † quæ idonea eſt ut jejunet, & non jejunat in die jejunji reconciliationum ejus.

32. A veſpera ad veſperam. A veſpera ad veſperam jejunabitis in jejuniis veſtris, & ceſſabitis in ſabbatis veſtris, & facietis tempora feſtorum veſtrorum * læta.

40. Fructum arborum, poma citrea, & frondes palmarum.

† Chald. quæ ſecundum ſufficientiam ad jejunandum.

* Chald. in gaudio.

CAP.

CAP. XXIV.

11. Et execravit. Et exprobravit filius mulieris Iſraelitæ nomen * admirabile & contemptui expoſuit.

12. Et poſuerunt illum in cuſtodia. Hæc eſt una e quatuor cauſis judicialibus, quæ coram Moſe Doctore noſtro venerunt. Quarum in duabus tardus fuit Moſes, at in duabus alteris feſtinus. In exprobratoris *cauſa* qui nomen ſanctum blaſphemiis prophanavit, & illius qui ſtipulas collegit, & ſabbatū profanavit e ſuperbia, tardus fuit Moſes, quia judicia eorū judicia † capitalia fuere. At in *cauſa* pollutorum, qui Paſcha in tempore ſuo celebrare non poterant, & * quod ad filias Zelophehadi *attinet*, properavit Moſes, quia judicia eorum judicia pecuniaria fuere. Et in prioribus dicit, Non audivi, ut doceret judices poſt Moſen orituros tardos eſſe in judiciis capitalibus, & celeres in judiciis pecuniariis, ut non erubeſcerent dicere, Non audivimus, etiam Moſes Magiſter noſter dicit, Non audivi. Et in cuſtodia eum detinuere, uſque dum explicaretur iis e præſentia Domini, Juxta hæc judicia illi fiet.

* Vel, explicatum illud. Vel, ſeparatum. i. tetragrammaton, Deo proprium.

† Chald. animarum ſuarum.

* Suſpicor legi debere בדין pro בגין in cauſa.

20. Fractura. Fractura pro fractura, oculus pro oculo, & dens pro dente. Sicut labem homini impoſuit, ſic ei imponetur.

Sectio legis trigeſima prima, quæ incipit cap, 25. v. I.

CAP. XXV.

34. Et ager. Et ager ſuburbiorum urbium eorum non vendetur, quia hæreditas *eſt*.

37. Argentum tuum. Argentum tuum non dabis illi in uſuras, nec cibum tuum illi in fænora dabis.

CAP. XXVI.

1. Et lapidem. Et † lapidem erroris.

† i. idolum.

Sectio legis trigeſima ſecunda, quæ incipit
cap. 26. v. 3.

29. Et comedetis. O quàm prava fuere illa peccata, & quàm amara delicta, quæ coegere patres noſtros Hieroſolymis carnem filiorum ſuorum, & filiarum comedere!

42. Et recordabor. Et in miſericordia memor ero fæderis quod cum Jacobo Bethele pepigi, & fæderis quod cum Iſaaco in monte Moriæ pepigi, & fæderis quod cum Abrahamo * inter partes diſſectas pepigi, in miſericordia memor ero, & in benignitate terram Iſraelis recordabor.

* Vid. Gen. 15. 10. &c.

43. Et terra. Et terra ab iis derelicta erit & placidè fruetur ſabbatis intermiſſionis ſuæ omnibus diebus quibus vaſtata † iis abſentibus remanſerit, & ipſi peccata ſua * abſtergent menſurâ pro menſurâ, & ordinibus pro ordinibus: ordinem *enim* judiciorum meorum contempſere.

† Chald. ab iis, vel ſine iis.
* Vel, perficient.

44. Atque etiam. Et præter hæc cum habitaveritis in terra hoſtium veſtrorum, non ſpernam eos in regno Babelis, neque longe abjiciam illos in regno Mediæ, neque vaſtabo eos in regno Græciæ, ut excuterem fædus meum cum iis in † regno Idumææ, *ſum* enim Deus ille veſter, in diebus Gog.

† i. in imperio Romano, quos ſempèr Idumæos vocant.

CAP. XXVII.

10. Neque mutabit. Neque permutabit eam, bonam pro mala, aut malam pro bona, aut ſi beſtiam pro beſtia commutando commutaverit, erit & illa & * mutatio illius ſancta.

* i. beſtia pro qua mutatur.

11. Et ſi. At ſi beſtiam ullam pollutam, † ex qua offerre non debent *homines* oblationem nomini Domini.

† i. ex quo genere.

12. Et æſtimabit. Et ordinabit eam ſacerdos ſive bona ſit, ſive mala, juxta æſtimationem ſacerdotis ita erit.

13. Tunc addet quintam partem illius. Tunc adjiciet partem quintam pretii ejus ſuper æſtimationem.

14. Et vir. * Sanctam nomini Domini, tunc ordinabit Sacerdos. Quemadmodum eam ordinavit.

* i. conſecratam.

15. Et ſi ille qui ſanctificavit.
Quintam *partem* argenti æſtimationis illius de ea, & illius erit.

16. Et ſi ex agris. Et ſi ex agris hæreditatis ſeparabit homo

mo

mo nomini Domini, juxta ſemen illius erit æſtimatio ejus. Semen chori hordeorum.

17. Et ſi ab anno Jubilæo ſeparabit agrum ſuum, juxta æſtimationem illius ſtabit.

19. At ſi redimendo redimet agrum * illum quem ſanctificavit, addet quinque ſiclos argenteos æſtimationi ejus ſuper eam, & erit illius. * Vel, ille qui eum ſanctificavit.

21. Sanctus nomini Domini, ſicut ager † ſeparationis. † i. conſecratus.

22. Et agrum * emptionis ſuæ ſanctificaverit nomini Domini. * i. quem ipſe emerit.

23, Et computabit illi Sacerdos ſeparationem. i. æſtimationem illius uſque ad annum Jubilæum, & dabit ſeparationem. i. æſtimationem illius eodem die, ſanctam Domini nomini.

24. In anno Jubilæo redibit ager ad eum a quo * emerat illum, ad illum cujus eſt hæreditas terræ. * ſc. qui conſecravit.

25. Et omnis æſtimatio ejus erit juxta ſiclos † ſanctitatis. † i. ſanctuarii.

26. Tantùm. Tantummodo primogenitum, quod ſeparabit coram Domino inter bruta ſive bos ſit, ſive agnus, nominis Domini eſt.

27 At ſi. At ſi e brutis pollutis *ſit*, tum redimet juxta æſtimationem ejus, quinquaginta nummos addetque ei: at ſi non redimatur, juxta æſtimationem illius, vendatur.

28. Sed omne devotum. At omne ſeparatum quod nomini Domini ſeparaverit vir ex omnibus quæ illius ſunt e filiis hominum aut brutorum, Omne ſeparatum ſanctum ſanctorum eſt nomini Domini.

29. Omne devotum. Omne ſeparatum, quod ſeparabitur ab hominibus non erit redemptum, internecione interficietur.

30. Domini eſt. Nominis Domini eſt, ſanctum nomini Domini.

31. Et ſi redimendo redimet quis de decimis ſuis. Quintam *partem*. Quintam partem pretii addet ei.

32. Et omne decimum boum, aut ovium, omne quod tranſit ſub virga, † decimum ſanctum erit nomini Domini. † Vel, decimâ.

 33. Non

33. Non inquiret. Non ſcrutabitur bonumne ſit an malum, neque mutabit illud: quod ſi omninò mutaverit illud, erit & illud, & mutatio ejus ſancta, neque redimetur.

34. Hæc *ſunt* præcepta.

NVMER. I.

Sectio legis trigeſima tertia, quæ incipit, Num. 1. v. 1.

CAP. I.

21. Numerati eorum. Numeri eorum.

CAP. IV.

7. Scutellas. Pateras.

12. Super vectem. Super perticam.

9. * Forcipes ejus. Emunctoria.

* Hæc nota priori præponi debet in text. Chald, & hic.

13. Et cineres auferent. Et altaris cineres amovebunt.

20. Ut non veniant. Ut non intrent Levitæ ad inſpiciendum, quando Sacerdotes eo tegunt vaſa domus ſanctæ, ut non moriantur.

Sectio legis trigeſima quarta, quæ incipit cap. 4. v. 21.

CAP. V.

19. Pura eſto. Immunis eſto ab aquis his † ad probationem exactam deſtinatis.

† Chald. ſtrobatis probationis. Vel, ruinæ.

22. Amen. Et dicet mulier Amen, quia non fui polluta: Amen, ſi poſthàc polluta fuero.

CAP.

CAP. VI.

3. De vino. A vino novo aut vetere ſeparabitur. Acetum vini novi aut veteris non bibet, neque " ullum liquorem uvarum bibet.

" Vel lotionem.

CAP. VII.

3. Sex. Sex plauſtra jugata.

13. Et oblatio ejus. Et oblatio illius quam obtulit, phiala argentea una centum & triginta ſiclorum juxta ſiclos domus ſanctæ fuit pondus *illius*, crater unus argenteus, pondus ſeptuaginta ſiclorum *fuit* juxta ſiclos domus ſanctæ. Duo hæc vaſa obtulit plena ſimilæ phialam & craterem cum oleo ad oblationem.

14. Acerra. Thuribulum unum *cujus* pondus *erat* * decem ſiclorum, quod fuit ex auro. Obtulit illud plenum præcipuis aromatibus bonis & pinguibus, & puris ad ſuffitum aromatum.

15. Juvencus. Bos unus, juvencus ſc. trium annorum, aries unus duorum *annorum*, agnus unus " anni unius in holocauſtum. *Hæc* obtulit princeps tribus ſuprà memoratus.

16. Hircus. Caprum e capris unum obtulit princeps tribus in peccati hoſtiam.

17. Et in ſacrificium. Et in victimam " ſanctam obtulit boves duos, arietes quinque, hircos quinque, & agnos annicules quinque. Hæc *eſt* oblatio quam ordinavit & obtulit e facultatibus ſuis princeps tribus filiorum Jehudæ Nachſhon filius Amminadabi.

* עשרא decem, deeſt in Bib. Bux. vid. Ven. parva.

" Chald. anni ejus.

" Chald. ſanctitatum.

Sectio legis trigeſima quarta, quæ incipit, cap. 8. v. 1.

CAP. IX.

8. Et dixit illis. Cauſa una e quatuor judicialibus quæ venerunt

nerunt coram Moſe. In duabus illarum feſtinavit Moſes, & in duabus tardus fuit. *Quod* ad impuros *attinet* qui paſcha in tempore ſuo celebrare non poterant, & ad filias Zelophehadi feſtinavit Moſes, quia ſententia pecuniaria fuit judicium illorum. *Quod* verò ad exprobratorem, qui nomen ſanctum exprobravit *attinet* & eum qui ſtipulas collegit, quique ſabbatum prophanavit e ſuperbia, tardus fuit Moſes, quia ſententiæ eorum capitales fuere. † Et in his dixit, Non audivi, ut doceret judices qui Moſi ſucceſſuri eſſent, ut feſtinarent in cauſis pecuniariis, & eſſent tardi in cauſis capitalibus. Ut non erubeſcant dicere, Non audivi. Moſes etiam Magiſter noſter dixit, Non audivi. Et dixit illis, ſurgite, & audite, quid præceperit vobis verbum Domini.

† Bux. Bib. Et in his, & in illis, ſed non rectè vid. Bib. ven. parva & in Lev. 24 12. in Bib. Bux.

CAP. X.

35. Et fuit cum profectura eſſet. Et fuit cum arca elevata fuit, ut Moſes erigeret manus illius in oratione, & diceret, ſurge nunc verbum Domini in robore potentiæ tuæ & diſpergantur hoſtes populi tui, & fugiant oſores tui coram te.

36. Et cum quieſceret illa. Et cum arca conſiſteret, erexit Moſes manus ſuas in oratione, & dixit, Revertere nunc verbum Domini a vehementia iræ tuæ, & redi ad nos in miſericordia tua bona, & benedic myriadibus & multiplica millia Iſraelitarum.

CAP. XI.

5. Recordamur. Memores ſumus nos piſcium quos in Ægypto comedimus gratis, cucumerum, & melopeponum, & porrorum, & ceparum & alliorum.

8. Itabant. Errabant populus & colligebant & molis molebant, aut tundebant in mortariis, & coquebant illud in lebetibus, & fecere ex eo placentas. Fuit autem guſtus illius ſicut ſapor decoctorum cum melle.

12. Num ego? An ego concepi omnem populum hunc, aut genui eos, quod diceres mihi, Porta eos in ſinu tuo ſicut portat

nutritius

nutritius infantem ; ad terram quam promiſiſti patribus eorum ?

15. Neque videam. Ut non aſpiciam malum populi tui.

26. Et relicti ſunt. Et relicti ſunt duo viri in caſtris. Nomen unius illorum fuit Eldad, & ſecundi nomen Medad. Et requievit ſuper eos ſpiritus ſanctus. Prophetavit Eldad & dixit, Ecce Moſes Propheta Scriba Iſraelitarum e mundo recollectus erit ; Et Jehoſhua filius Nun diſcipulus illius miniſter exercitus poſt eum *erit*. Medad prophetavit & dixit, Ecce coturnices aſcendunt e mari, & ſcandalum erunt Iſraelitis. Ambo autem illi ſimul prophetavere & dixere ; In fine extremo dierum Gog & Magog & exercitus eorum Hieroſolymam aſcendent, & manibus Regis Meſſiæ illi cadent. Septem autem annis dierum " perſequentur *eos* filii Iſraelis armis ſuis, in ſilvam non ibunt, neque arborem amputabunt. Hi autem fuere e ſeptuaginta ſapientibus, neq; exiere ſeptuaginta ſapientes e tabernaculo dum Eldad & Medad in caſtris prophetarent.

38. Acervos. Decem choros.

CAP. XII.

1. Et locuta eſt. Et locuti ſunt Miriam & Aaron in Moſen in negotio mulieris Æthiopicæ quam acceperat. Ecce autem uxor Moſis Zipporah non fuit mulier Æthiopica. Sed ſicut Æthiops quis carnem diſtinctam habet ab omnibus creaturis, ſic fuit Zipporah uxor Moſis pulcra aſpectu, & viſu elegans, & operibus bonis diſtincta ab omnibus fæminis generationis illius.

7. Non ſic. Non eſt ſicut ſervus meus Moſes in omnibus comitatibus. Princeps † omnium comitatuum meorum fidelis *eſt* ille.

11. Stultè egimus. Quia erravimus nos.

12. Ne quæſo. Quæſo ne ſit Miriam ſoror noſtra leproſa, polluta, in tentorio ſuo ſicut mortua. Nam ſicut infans aliquis qui fuit in viſceribus matris ſuæ novem menſes † in aqua & igne, neque † *ulli* nocuit, cum autem terminus ipſius venit ut exiret e viſceribus matris ſuæ, dimidium carnis ejus abſumptum

" Vel perſequentur filios Iſraelis.

† Buxtorf. junior in lex Chald ſuſpicatur legi לכולרין pro לכולהון omnium eorũ vel eorum qui veſtimenta ſplendida gerunt: i. principum vel nobilium videtur a græca χλιδῶνες Brachialia vel monilia Judith. 10 4. originem ducere. Extat & Eccleſiaſtic. 21. 2.

† i. in humore & calore.

† Vel damnum accep t.

tum eſt, ſic fuit Miriam ſoror noſtra † conſternata nobiſcum in deſertis, & fuit nobiſcum in anguſtia, & cum venit terminus eundi in terram Iſraelis quare a nobis cohiberetur illa? Ora ergo pro carne mortua ut vivat, neque pereat puritas illius.

13. Deus quæſo. O Deus qui ſanas omnem carnem, ſana illam.

CAP. XIII.

1. Et poſteà. Quamvis peccavit Miriam prophetiſſa, ita ut leprâ percuſſa fuerit, eſt inter nos *tamen* doctrina multa in præceptis, & e cuſtodientibus mandata quiſquis præceptum minimum obſervaverit, mercedem magnam recipiet. Et quando ſtetit Miriam prophetiſſa ſuper ripam fluminis ad exiguum temporis ſpatium ut obſervaret quid de Moſe tandem fieret, fuere filii Iſraelis ſexaginta myriades quæ ſunt numerus octo legionum. Nubes autem honoris & † fons non moverunt, neque aſcenderunt a locis ſuis uſque ad tempus quo ſanata fuit Miriam prophetiſſa a lepra ſua. At poſtquam ſanata fuit Miriam prophetiſſa a lepra ſua, poſteà aſcendit populus ab Hazerotha, & manebant in deſerto Paranis.

Sectio legis trigeſima ſexta, quæ incipit cap. 13. v. 2.

20. Et qualis. Et qualis ſit terra. An fructus pingues ſint aut arbores?

24. Et venerunt. Et venerunt ad vallem botri, & palmitem indè excidere, in quo fuit botrus uvarum unus, & portabant eum in pertica inter duos homines, & ſimilitèr e malogranatis & ficubus.

31. Et compeſcuit. Et ſilere fecit.

CAP XIV.

4. Faciamus. Conſtituamus ſuper nos regem; & in Ægyptum redeamus.

† i. Credunt Judæi fontem ſecutum eos fuiſſe per eremum: Vid Jonath. Et Sol. Jar. in Num. 20.2. & Targ. Jeruſh. & Jon. in Num. 21.7. 19, 20. Vidi & codicem manuſcriptum Gregorii cujuſdam Syri, qui citat, 1 Cor. 10. 4. & infert.
דדעמהון מכרכין הוו לה לכאפא פולום עלהגת משרר שתין הוו לכם מן כאפא דרותא אידא דמחת ותוא הות צמהון:
Greg. Syrus in Exod. 17. Quod ſecum portavere rupem Paulus hoc modo probat, Bibebant e rupe ſpirituali ea quæ adducta fuit cũ iis. Liber hic MS D. Jacobi Uſſerii Primatis Hiberniæ fuit.

18. Domi-

19. Dominus amplæ miſericordiæ, & remotus ab ira, & propinquus ad commiſerationem & multiplicitèr exercens benignitatem & veritatem, qui nullo modo innocentes pronuntiabit peccatores in die Judicii, qui in memoriam revocat peccata patrum impiorum ſuper filios rebelles.

20. Et dixit verbum Domini, Ecce dimiſi, & condonavi propter verbum tuum.

30. Suſtuli. Quia elevavi manum meam jurando.

44. Et contenderunt. Et feſtinaverunt.

CAP. XV.

21. E primitiis. E primitiis Panariorum veſtrorum dabitis nomini Domini *partem* ſeparatam.

31. Quia verbum Domini contempſit, & præcepta ejus nihili fecit, exterminando exterminabitur anima illa, peccatum ejus feret.

32. Conquirentem. Colligentem ligna.

34. Et poſuerunt. Cauſa una e quatuor judicialibus. Res tota ſcripta eſt ſuperiùs in hiſtoriam † blaſphematoris, & polluti e *contactu* mortui, Et poſuerunt illum in cuſtodia uſque dum explicatum eſſet illis a coram domino, Juxta hæc judicia ei fiat.

† Vid. not. in Levit. cap. 24. v. 12. & in Num. cap. 9. v. 8.

38. Peniculamentum. Ut faciant ſibi peniculamenta ſuper oris palliorum ſuorum in generationes ſuas, & ſuper peniculamentis palliorum ſuorum filum contortum hyacynthinum ponant.

Sectio legis trigeſima ſeptima quæ incipit, cap. 16. v. 1.

CAP. XVI.

1. Corah. Et cepit concilium Corah, & diviſionem fecit.

15. Et iratus fuit. Et diſplicuit Moſi valdè, " & dixit coram Domino, Donum illorum ne reſpicias, non recepi aſinum alicujus inter illos, neque alicui eorum malefeci.

" Et dixit ſc. Moſes, cui & Deus reſpondet, v. prox.

22. Et ceciderunt, Et incurvabant ſe ſuper facies ſuas, &

& dixerunt ; O Deus qui dominaris in ſpiritum omnis carnis, homo unus peccavit, eritne ergo ira in totum populum ?

28. Quod non. Quod non e corde meo hæc finxi. Si morte qua moriantur homines, moriantur iſti, & juxta recenſionem omnium hominum de illis recenſeatur, Dominus me non miſit.

CAP. XVII.

3. Et ſint ſigno. Judicio.

10 Recedite. Separate vos e medio populi congregationis iſtius, ut vaſtem eos tempore modico. Et incurvarunt ſe precantes ſuper facies ſuas.

23. Et evenit poſtridiè, ut Moſes tabernaculum teſtimonii ingrederetur, & ecce Aaronis virga floruit pro familia Levi, & flores produxit, & germen emiſit, & produxit amigdala matura * qualia amigdali proferre ſolent.

26. Et dixerunt. Et locuti ſunt Iſraelitæ dicendo; Ecce † conſumpti & perditi ſumus nos omnes, * vaſtati ſumus. Sunt e nobis qui peſte mortui ſunt, ſunt è nobis quos terra aperiens os ſuum devoravit.

* Chald filios amigdalorum.
† Forte בדגן pro אבדנן vid. c. 21. v. 30.
* אשתעינן Participio cum Aleph, & præterito cum Mem contra Gram. regulas utuntur Zohar & Talmudiſtæ.

CAP. XVIII.

2. Quemvis Adipem omnem olei. Omnis boni tritici, & omnis boni vini & olei primitias.

Sectio legis trigeſima octava, quæ incipit cap. 19. v. 1.

CAP. XIX.

6. Et projecit. Et ejecit in medium cinerum combuſtionis bovis.

15. Et omne vas. Et omne vas teſtaceum apertum, cui non eſt operculum teſtaceum impoſitum, impurum erit.

CAP.

CAP. XX.

11. Et ſuſtulit. Et elevavit Moſes.

17. Tranſeamus. Tranſeamus nunc per terram tuam, nihil “ per vim eripiemus, neque virgines pelliciemus, neque hominum uxores “ requiremus; viâ Regia ibimus, neque ad dextram neque ad ſiniſtram declinabimus, dum fines tuos tranſierimus.

21. Et declinavit. Et divertebant Iſraelitæ ab iis, quiâ juſſi fuere a patre eorum cæleſti ut contra illos aciem belli non diſponerent.

26. Et Exue. Et Exues Aaronem.

“ Forte אניסן pro אריסן ut Jonath. Non inferemus vim deſponſatis. Et hoc cum cæteris concordat.

“ Vel כבעי pro כבעול neque cum hominum uxoribus coibimus. Sinus Jonathan.

CAP. XXI.

1. Et viderunt. Et totus populus congregationis vidit Moſen deſcendentem e vertice montis veſtimentis ſuis laceratis, & cinere capiti ejus impoſito, & flevit, & dixit, væ mihi propter te O Aaron frater mi, columnam orationum filiorum Iſraelis, qui ſemel quotannis propitiationem pro illis feciſti, eâ hora credidere Iſraelitæ Aaronem mortuum eſſe, & fleverunt Aaronem triginta diebus totus populus congregationis Iſraelitarum.

2. Et audivit. Et Cananæus Rex Aradi qui in plaga meridionali habitavit, audivit Aaronem mortuum eſſe virum ſanctum *ſc.* cujus ob puritatem nubes glorioſæ Iſraelem protegebant, & columna nubis elevata fuit. Et miriam mortuam eſſe, prophetiſſam *ſc.* cujus ob puritatem fuit “ fons ambulans, & reconditus fuit fons *ille*. Reſpondit & dixit vos qui bellum peragitis, venite, & aciem bellica coram Iſraele diſponamus, Invenimus enim nos viam quam ejulantes ingreſſi ſunt. Et belli aciem coram Iſraele diſpoſuere, “ qui captivam duxit ex illis turbam magnam.

“ vid. notas in cap. 12. 1.

“ Qui rex, vel qui Iſrael.

7. Et emiſit. * Echo venit e medio terræ, & vox audita fuit in ſupernis, Aſpicite homines omnes, & attendite, & auſcultate omnes filii carnis, In principio ſerpenti maledixi, & dixi illi, Pulvis erit cibus tuus, neque cibi cauſâ murmura-

* Chald. Filia vocis.

vit *ille*. Eduxi populum meũ redemptum ex Ægypto, & mannã de cælo illis cadere feci, & coturnices e mari iis traduxi, & fontem illis e profundo aſcendere feci. " Reverſi ſunt populus meus, ut contra me murmurarent propter mannam dicentes, Anima noſtra afflicta eſt propter panem hunc levem comedendum. Propterea veniet ſerpens, qui ob cibum ſuum non murmuravit, & mordere faciam populum hunc, qui ob cibum ſuum murmuravere. Et excitavit verbum Domini in populum ſerpentes ignitos, qui populum momordere, ita ut mortui ſint populus multus ex Iſraele.

" i. Iterum, vel poſteà murmurabant.

10. Et fecit. Et fecit Moſes ſerpentem æneum, & " ſuſpenſum in loco *quodam* poſuit, & evenit, ut quicunque morſus fuit a ſerpente, ſi faciem ejus in oratione ad patrem ejus in cælis " extenderet, & ſerpentem æneum aſpiceret, ut † ſanaretur.

" i. elevatum.

" Chald. ſuſpenderet.

† Chald. viveret.

15. Idcirco. Ideoque dicetur in libro legis Domini * (qui aſſimilatur libro bellorum) ſigna, & actiones ſtrenuas quas fecit Dominus populo ſuo, filiis Iſraelis cum ad mare algoſum ſtetere, eadem fuiſſe cum illis quæ fecit cum iis quando flumina Arnonis tranſiere.

* i. quem Moſes vocat librum bellorum. In quo ſcribuntur bella Domini. Jonath.

16. Et decurſus. Cum filii Iſraelis flumina Arnonis tranſiere, abſconderunt ſe Moabitæ in ſpeluncis juxta flumina dicentes, cum in tranſitu ſint Iſraelitæ nos in occurſum eorum exibimus, & eos occidemus. At indicavit Dominus totius orbis Jehovah, qui novit quid ſit in cordibus, & coram quo manifeſtum eſt, quod eſt in renibus, indicavit, inquam, montibus; qui in unum conjunxerunt capita ſua " & contriverunt capita † fortium inter illos, inundarunt flumina ſanguine occiſorum, ubi Iſraelitæ ambulabant ſuper culminibus montium ſuprâ, neque cognoverunt ſigna, & potentiam, quam exercuit Dominus cum illis in fluminibus Arnonis; & * Lecajathæ urbis, eo quod non fuit inundatio per conſilium eorum qua aberatio illis contigit. Et ecce conjuncta fuit finibus Moabitarum.

" Vel hi in illos

† Vel hominum. Omnes enim obrutos credunt Judæi.

* i. Civitas Ar. vid. Onk. in Deut, 2. 29.

18. Tunc cecinit. Ecce tum laudaverunt Iſraelitæ laude cantici hujus, Aſcende fons. Pſallebant ei, & ipſe aſcendit.

19. Fons. Fons quem foderunt principes mundi a prin-

cipio,

cipio; Abrahamus, Iſaacus, & Jacobus, perfecerunt illum prudentes orbis Synedrium Septuaginta ſapientum, * legis explicatores extraxere virgis ſuis Moſes ſc. & Aaron ſcribæ Iſraelis, & e deſerto datus fuit ei *in* donum.

20. Et a Mattana. Poſtquam dono datus fuit illis fons converſus fuit illis in flumina exuadantia invaleſcentia. Poſteà aſcendit in culmina montium, & deſcendit cum iis in flumina vetera, collectus fuit ex iis fons qui eſt in terminis Moabitarum in culmine collium † qui fluebat illis ex adverſo ſilvæ Jeſhimonis.

28. Idcirco. Ideoque dicent qui proverbia loquuntur, venite.

29. Quia ignis. Quia populus fortis & devorans ſicut ignis exierunt ex Heſhbone, bellatores ſimiles flammis igneis, ex Urbe Sihonis, Reges Amorrhæorum occidere, vaſtavere Lechijatham Urbem Moabitarum, interfecere " Cumaræos, qui ſacrificabant coram Idolis Arnonis.

30. Væ vobis Moabitæ, comſumpti eſtis, & † periiſtis qui Idolum Chemoſh colitis, tradidiſtis filios veſtros, vinculis ligatos, & filias veſtras in captivitatem Sichoni Regi Amorrhæorum.

31. Et jaculati ſumus. Et ceſſavit Regnum ab Heſhbone, & principatus a Dibone, & venati ſunt ſemitas illius uſque ad Nophacam, quæ conjuncta eſt Medebæ.

32. Et habitavere Iſraelitæ in terra Amorrhæorum.

33. Et miſit Moſes ad explorandam Macvaram, & ſubegere villas, & Amorrhæos, qui ibi fuerunt, vaſtavere.

35. Accidit autem cum vidit Moſes Og, ut diceret, Nonne hic eſt Og impius, qui Abrahamum & Saram " deridens dixit, Abrahamus & Sara ſimiles ſunt arboribus elegantibus, quæ conſtitutæ ſunt juxa fontes aquarum, at fructus nullos proferunt? Idcircò vivere fecit illum Dominus ſanctus, (cujus nomen benedictum ſit) annos multos uſque dum videret filios eorum, & filiorum filios, † ut poſteà manibus eorum caderet. Et dixit Dominus Moſi, Ne metuas illum, nam in manum tuam illum tradidi, & omnem populum ejus, & terram, & facies ei ſicut feciſti Sihoni Regi Amorrhæorū qui habitavit Heſhbone.

* Vel qui ſeparati ſunt honore ſc. vel mirabiles.

† Buxt. in Lex. Chal. Tal. Rab. ſic legi debere cogitat. דמטיר בלקבל בית ישימון Quæ ſpectat verſus Beth. Jſheimon. in צפה.

" Vel, ſacrificulos.

† Jonathan pro בדתון legit אבדתון unde patet ita legendum eſſe quoque v. 26. cap. 17.

" Chald Opprimens. Sic Iſhmael perſecutor appellatur, Gen. 21. 9. Gal. 4. 29.

† Chald. ut rediret, & caderet.

Sectio legis trigeſima nona quæ incipit cap. 22. v. 2.

CAP. XXII.

7. Et abierunt. Et iverunt ſapientes Moabitarum, & ſapientes Midianitarum literas ſignatas ferentes, & venerunt ad Bileamum, & locuti ſunt illi verba Balachi.

21. Et ſurrexit. Surgens autem manè Bileamus aſinum ſuum diſpoſuit, & cum magnatibus Moab abiit.

24. Stetit autem. Et ſtetit Angelus Domini in medio vinearum multarum ex hoc, & multarum ex illo latere.

28. Et dixit. Et dixit aſinus Bileamo, væ tibi Bileame impie, qui ſcientiâ cares, neque ulla ſapientia in te inventa eſt. En ego jumentum immundum in hunc mundum adductum, in futurum autem nunquam adducendum. Non potuiſti maledicere mihi in ſapientia artis tuæ. Quanto minùs filiis Abrahami, Iſaaci & Jacobi, ob quorum puritatem mundus creatus fuit ab initio. Et quomodo ibis ad maledicendum illis, quorum ſcientiam furto abſtuliſti, populi illius ſc. Et dixiſti * illis, Non eſt hic aſinus meus, ſed quem mutuo accepi. Attamen annon ego ſum aſinus tuus ſuper quem equitaſti ab adoleſcentia tua uſque ad hunc diem? Num arguendo convictus ſum ** *unquam* ſic feciſſe tibi prout nunc feci? Et dixit ei, Non.

* Vel his ſc. principibus Moab.

** Jonathan היכדין ſic.

CAP. XXIII.

3. Clivum. Et ivit Bileamus corde *** humili.

7. Et ſuſtulit proverbium ſuum. Et extulit in parabola Prophetiam ſuam, & dixit, E Syria me allocutus eſt Balacus Rex Moabitarum, e montibus Orientis, veni nunc, maledic mea cauſa domui Jacobi, & minue tribus domus Iſraelis.

8. Quid. Quomodo maledicerem ego domui Jacobi, cum verbum Domini benedixerit iis, aut quomodo ego minuerem familiam Iſraelis, cum verbum Domini illos multiplicaverit?

*** i. abjecto.

9. Quia.

9. Quia. Video ego populum hunc ductum puritate patrum ſuorum juſtorum, qui montibus ſimiles ſunt, Abrahami ſc. Iſaaci, & Jacobi, & puritate quatuor matrum ſuarum, quæ ſimiles ſunt collibus, Saræ, ſc. Rebeccæ, Rachelæ, & Leæ. Ecce populus hic per ſe habitavit, neque cum moribus populorum commixtionem admittet.

10. Quis. Quis poteſt numerare juvenes domus Jacobi, de quibus dictum eſt, quòd multi erunt, ſicut ſtellæ cæli? Dixit Bileamus impius in parabola prophetiæ ſuæ, quòd ſi interficerent illum gladio Iſraelitæ, prædicaret ipſe Bileamus nullam eſſe ei portionem in ſeculo futuro. Sin morte veracium Bileamus moreretur utinam eſſet finis ejus ſicut minimi ex illis.

15. Obvius fiam. Et ego verbo meo te † honorabo.

† Vel tibi obvius fiam, ut in Heb. eſt enim idem verbum.

19. Non vir. verbum Dei viventis, non eſt ſicut verbum hominum, neque ſunt facta Dei ſicut facta hominum. Filii hominis dicunt & non faciunt, conſtituunt, & non confirmant, ſed poſteà a verbis ſuis recedunt. Deus autem dicit & facit, decernit & exequitur, & decreta ejus firma ſunt in æternum.

20. Ecce. Ecce † adductus ſum ut benedicerem ego Iſraeli, & Iſraeli ego benedico, neque benedictiones ab iis cohibebo.

† A Deo, ſc. ut Jonathan explicat.

21. Non aſpexit. Non video colentes mendacium neque idololatras in tribubus filiorum Iſraelis. Verbum Domini cum illis eſt, & clamor præ gloria Regis eorum eos protegit.

22. Deus. Dei qui redemit, & redemptos illos eduxit ex Ægypto eſt robur, & laus, & exaltatio.

23. Quia non. Non enim video auguria exercentes in familia Jacobi, neque divinationibus divinantes inter tribus Iſraelitarum. Tempore hoc dicetur de Jacobo, Quanta ſunt bona facta illius, & conſolationes, quas Dominus dare vult vobis domus Jacobi? Tunc ait in parabola Prophetiæ ejus, opera bona juſta veſtra quantam mecedem vobis diſponunt apud patrem veſtrum cæleſtem in ſeculo futuro?

24. Ecce. Ecce populus hic ſicut leo habitat, & ſicut leæna prævalebit. Sicut leo non quieſcit, aut

tranquillus

tranquillus eſt uſque dum comedat ; & extrahat carnem & ſanguinem biberit, ita populus hic non quieſcet, neque tranquillus erit dum interfecerint hoſtes ſuos, & ſanguinem oſorum ſuorum interfectorum ſicut aquas effuderint.

CAP. XXIV.

1. Et vidit Bileamus. Et vidit Bileamus quòd decorum fuit a coram Domino, ut Iſraeli benediceret, neque abiit, ſicut abierat ſingulis vicibus ad petendum cum ariete in occurſum divinationum. Abiit & poſuit vultum ſuum deſertum verſus, & in eos vitulum factum commemoravit quærens illis maledicere.

3. Et ſuſtulit. Et extulit in parabola prophetiam ſuam & dixit, dixit Bileamus filius Beoris, dixit vir qui honoratus præ “ patre ſuo fuerat, cui quod ab omnibus prophetis abditum fuit, revelatum erat.

“ Cod. Ven. par. legit, præ fratribus ſuis.

4. Dictum. Dixit vir qui audivit ſermonem a coram Domino, quique vidit viſionem e præſentia omni ſufficientis, & cum inquirebat, extenſus fuit ſuper faciem ſuam, cui etiam arcana prophetiæ revelata fuere, & qui prophetam egit in vitam ſuam *prædicens* ſe gladio caſurum, quæ prophetia in fine implenda eſt.

5. Quàm bona ſunt tabernacula in quibus oravit Jacobus pater illorum, & tabernaculum conventus, quod nomini meo feciſtis, & tabernacula veſtra ” vos undique cingentia Domus Iſraelis.

” Jonathan לוה illud. i. Tabernaculum. Neque videtur Locum corruptũ quod Buxt. Jun. lex, Chald. in voce, כרא cenſuit.

6. Sicut flumina prævalentia, ſic prævalebunt Iſraelitæ ſuper hoſtes ſuos : & ſicut horti plantati ſuper ſcaturigines aquarum, ſic producent urbes eorum ſcribas & doctores legis, & ſicut cælum quod extendit Dei verbum ut eſſet domus majeſtatieæ preſentiæ ſibi, ſic erunt Iſraelitæ vivi & firmi in æternum, elegantes & laudabiles ſicut cedri per aquas, & elevantes genituram ſuam.

7. Fundet. Exurget Rex eorum e filiis eorum, et redemptor eorum ex illis, & inter eos erit, & captivitatem eorum iis recolliget e provinciis hoſtium ſuorum, & filii eorum * dominabuntur

* Bib. Buxt. וישלמרן pro וישלטרן vid Jon.

minabuntur in populos, " & robuſtior erit Saule, qui pepercit Agago Regi Amalechitarum, & magnificè efferetur regnum Regis Meſſiæ.

" Jonathan, Elevantes ſe ſupra omnes populos.

8. Deus. Deus qui liberavit & eduxit eos redemptos e terra Ægypti, robur, & laus, & exaltatio ejus *eſt*. Prævaluerunt filii Iſraelis in hoſtes eorum, & Urbes eorum diviſere, & fortes eorum interfecere, & reſiduum eorum diviſere.

9. Incurvavit ſe. Ecce populus hic ut Leo habitabit, & ut Leæna prævalebit: qui vobis benedicet O Iſrael benedictus erit, ſicut Moſes Propheta ſcriba Iſraelitarum: Qui autem vobis maledicit maledictus erit ſicut Bileamus filius Beoris.

10. Ex accenſa fuit. Et vehementer exarſit Balacus in Bileamum, & volâ manuum ſuarum complovit, & dixit Balacus Bileamo, ut malediceres oſoribus meis adduxi te, tu autem tantummodo benedixiſti.

14. Et nunc. Et jam ecce abeo ad populum meum. Veni nunc, conſulam tibi quid populo huic facies. Fac eos peccare. Alioqui tu in populum hunc non dominaberis, ſed populus hic in populum tuum in fine dierum extremo dominabitur.

15. Et ſuſtulit. Et extulit in parabola Prophetiam ſuam, & dixit, Dixit Bileamus filius Beoris, & dixit vir qui honoratus fuit " præ patre ſuo, cui revelatum fuit, quod ab omnibus Prophetis abditum erat.

" Cod. Ven. par. præ fratribus ſuis.

16. Dictum. Dixit vir qui audivit ſermonem e præſentia Domini, & ſcientiam obtinuit a coram illo, qui vidit viſionem e preſentiâ omnipotentis, & quando " petebat, ſe ſuper faciem ſuam extendit, & cui arcana Prophetiæ revelata fuere, & qui in vitam propriam prædixit ſe gladio caſurum, & finis prophetiæ illius perficiendus eſt.

" Sc. ut hæc viſio ei manifeſtaretur. Jon.

17. Videbo illum. Video illum, quamvis adhuc non ſit, & cognoſco illum, quamvis non ſit propinquus qui futurus eſt ut ſurgat Rex ſc. e domo Jacobi, & redemptor & dominator e domo Iſraelis, qui Moabitas fortes interficiet, & omnes filios Orientis ſpoliabit & vaſtabit.

18. Et erit. Et erunt " Edomitæ, qui poſſident montem Gebalæ hoſtes eorum, at Iſraelitæ exercitu forti prævalebunt.

" Cod. Ven. par. Perſia.

19. Et dominabitur. Futurum eſt ut Rex oriatur e fami-

 lia

lia Jacobi, qui vaſtabit quicquid reſiduum ſit de munitione "forti.

"Cod. Ven. par. & Jon. Peccatrice.

20. Vidit autem Amalechitam, & elevavit parabolicè prophetiam ſuam, & dixit, Populus primus qui bellum contra Iſraelem inſtruxere fuere Amalechitæ, & in fine dierum extremo illi belli ordines in eos inſtruent, & finis eorum in perditionem tendit, eritque perditio eorum ſempiterna.

† Vel pacificos. Kenitæ enim hoſtes Iſraelis non fuere. Jonathan legit. Jethro.

21. Et vidit. Vidit quoque † Shelemitas, & extulit parabolicè prophetiam ſuam, & dixit, Quam fortis eſt habitatio tua, poſuiſti enim in foraminibus petræ habitaculum tuum.

22. Sed. Sed ſi ſit Shelemita in prædam huc uſque, exurget tandem Aſſyrius & te captivum abducet.

23. Eheu. Ah quis vivet, cum diſponet verbum Domini mercedem bonam juſtis dare & de impiis vindictam ſumere?

* Genere navium levi, quo Liburni utebantur.

" דרום Meridies, quia Sol illic דר רם altè habiter, vel דרך רם Altiſſimè ingredat.

24. Et naves. Et exibunt populi multi in * liburnicis e provinciis, & legiones multas "Meridionalium ſibi aſſociabunt, & Aſſyrios ſubjicient, & omnes filios trans flumen affligent, at finis tam horum quàm illorum in perditione deſinet, & erit perditio in æternum.

25. Et ſurrexit. Surrexit autem Bileamus, & abiit, & ad locum ſuum reverſus eſt, & ſimilitèr Balacus.

CAP. XXV.

1. Et habitavit. Et manſerunt Iſraelitæ in Shittim, & cæpit populus ſcortari cum filiabus Moabitarum.

2. Quæ vocaverunt. Quæ populum ad ſacrificia Idolorum ſuorum invitabant.

" Cod. Ven. par. idolum. Fortè unicum ibi fuit.

† i. principes.

3. Et copulatus fuit. Et adhæſerunt Iſraelitæ colentibus "Idola Peoris, & excanduit furor Domini contra Iſraelem.

4. Et dixit verbum Domini Moſi, Accipe omnia † capita populi, & ſtatuas ea in Synedrio coram Domino, & ſuſpendantur omnes qui peccavere donec morte afficiantur, & in occaſu ſolis cadavera eorum dejiciant, & ſepeliant. Ita

avertetur

avertetur vehemens furor Domini ab Iſraele.

5. Et dixit Moſes principibus Iſraelis, Occidite quiſque viros familiæ ſuæ, qui adhæſerunt colentibus idola Peoris.

6. Et ecce vir de filiis Iſraelis venit, & ad fratres ſuos adduxit Midianitidem coram Moſe, & coram omni congregatione Iſraelitarum, & ecce flentes erant illi in porta tabernaculi conventus.

7. Et vidit. Et vidit Phinehas filius Eleazaris filii Aharonis ſacerdotis maximi, & e medio congregationis ſurrexit, & haſtam accepit.

8. Et venit. Et ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in "tentorium, & transfixit eos ambos, hominem *ſc.* Iſraelitam, & mulierem † per Iracundiam & finita eſt plaga a filiis Iſraelis.

Et fuerunt illi qui mortui fuere plagâ viginti & quatuor millia.

" Vel, lupanar.
† In umbilico. Munſter. dict. Chald.

Sectio legis quadrageſima, quæ incipit cap. 25. v. 10.

12. Idcirco. Cum juramento abiit Moſes & dixit de Phineazo, Ecce ego do illi.

18. Machinationibus ſuis. Mendaciis ſuis.

CAP. XXVI.

11. Et filii Kore. Filii autem Kore, quia non fuere propoſiti paterni conſcii, non moriebantur.

CAP. XXVII.

5. Et appropinquare fecit. Cauſa una e quatuor judicialibus, quæ omnia ſcripta ſunt ſuprâ in *negotio* ſtipulas colligentis, & pollutorum e *contactu* mortui. Et poſuit Moſes ordinem judicii eorum coram Domino.

16. Præficiat. Conſtituat verbum Domini Dei qui dominatur in ſpiritum omnis carnis virum deſtinatum ſuper populum congregationis.

CAP. XXVIII.

2. Præcipe. Jube filios Iſraelis & dicito illis, oblationem meam panis ordine menſarum quam vos mihi offertis ſuper altare, annon ignis eum devorat? Et tamen mihi a vobis acceptabilis eſt in odorem beneplaciti. Popule mi filii Iſraelis feſtinate offerre eam mihi in tempore ſuo.

7. In loco ſancto. In vaſis Sanctuarii libabitur libamen vini ſelecti nomini Domini.

Sectio legis quadrageſima prima quæ incipit, cap. 30. v. 2.

CAP. XXX.

13. Vir ejus irrita fecit illa. Maritus ejus ea diſſolvit.

14. Aut vir illius id irritum facere poteſt. Maritus ejus id diſſolvere poteſt.

17. In adoleſcentia illius. In diebus juventutis illius, in domo patris ejus.

CAP. XXXI.

3. Expedite. Armate *quoſdam* e vobis.

22. Stannum. Stannum & plumbum.

50. Et offerimus. Offerimus ergo oblationem Domini, quia ingreſſi ſumus in domos regum Midianitarum & in conclavia ubi accumbunt. Ibi quoque vidimus filias eorum, regum *ſc.* Midianitarum pulchras & delectabiles. Et ab iis abſtulimus " ornamenta aurea de capitibus earum, & in aures ex auribus illarum, & annulos e digitis earum, armillas quoque e brachiis illarum, & "" ornamenta pectoralia e medio mammarum ſuarum. * Parce nobis Moſes Doctor noſter, ne unus *quidem* e nobis in unam earum aſpexit, neque unitus eſt e nobis unus earum uni, ut non ſit cum ea obrutus in Gehenna ſeculi futuri.

" Chald. Urbem auream. ornamentum aureum, quod virgines in capite gerebant a forma Urbis ſic dictum. In כלילא ornamentum.

"" מכוכיא pro מעוכיא Vid. Cod. Ven. par. ſic & locum citat Bux. in Lex. Chald. Tal. Rab. in מעוך.

* i. abſit vid. Burt. Jun. Dict. Chald. radice חוס.

Hæc

Hæc " *oblatio* " ſurget nobis in † die judicii magni in reconciliationem propter animas noſtras coram Domino.

CAP. XXXII.

1. Et viderunt. Et aſpiciebant terram Maçvaræ, & terram Gileadis, Et ecce locus erat locus † epulentus.

3. Haterothæ. *a.* Maclalta, *b.* Madbeſhta, & Macvara & Beth-Nimrin, & Heſhbon, & Elgnaleh, & Shebham, & † Nebho, & Bheghan.

4. Pecoris. Opum.

7. Et quare rumpitis? Et quare frangitis?

9. Et aſcenderunt. Et aſcendebant ad botrum, & videbant terram.

14. Turba. Multi eſtis viri peccatores, ut addatis adhuc ad vehementiam furoris.

17. In Civitatibus munitis. In Urbibus excelſis a præſentia dominorum terræ.

24. Ædificate vobis. Ædificate vobis Urbes pro parvulis veſtris, & caulas ovibus veſtris, & quod ex ore veſtro exiit, facite.

34. * Filii Gad. Et ædificaverunt filii Gad " Debeſhtam, & " Maclaltam, & Lechajatham.

35. Et Hatarothas. Et Maclaltam * Shophanæ, & Macvaram, & Jogbehaham.

Sectio legis quadrageſima ſecunda, quæ incipit cap. 33. v. 1.

CAP. XXXIII.

1. Et profecti ſunt. Et abierunt e Peluſio in menſe primo.

7. Et reverſi ſunt ad os. Et profecti ſunt Ethanâ, & redierunt ad hoſpitia Cheratharum, quæ ſunt e regione idolorum.

19. Et abierunt. Et profecti ſunt Marâ, & Elimam venere. Erant autem Elimæ duodecim fontes aquarum ex adverſo duodecim tribuum Iſraelis, & Septuaginta palmæ e regione

" Vel hæc cautela, ſc. ne laſcivi evaderemus.
" Vel, ſtabit.
* Vel, diem.

† Child. opum. Vel pecorum. Reſpondet voci מקנה in text. quæ opes, & pecora ſignificat. Erant enim præcipuæ Patriarcharum opes.
a. Urbs Coronaria, Reſpondet Heb. עטרות.
b. Fortè a דיבון corruptè tractu temporis.
† Onkel. & Jon. pro Nebo legunt Domus ſepulchri Moſis.
* Bib. Bux. דבני ראובן ſed perperam.
" Vid. in v. 3.
" Vid. in v. 3.
* Ut diſtinguatur a Maclalta. v. 34.

gione

gione Septuaginta ſeniorum Synedrii Iſraelitici. Et ibi manſere.

52. Et ejicietis. Et deſtruetis omnes habitatores terræ e præſentia veſtra, & Idola eorum omnia conſumetis, & omnes imagines fuſiles eorum confringetis, & omnia * altaria eorum diruetis.

CAP. XXXIV.

3. Et erit. Erit etiam vobis terminus Auſtralis a deſerto † Rechamæ e regione finium Idumæorum, erit & *terminus* Auſtralis vobis a finibus maris ſalſi ex oriente.

4. Et divertens. Et circundabit terminus veſter Auſtralis ab aſcenſu ſcorpionum, qui " præterit montem ferreum: & erit exitus illius e Meridie Rechamæ uſque ad Regiam, & exibit ad " habitationem fortium, & tranſibit Cheſamam.

* 5. Et divertens. Et tranſibit terminus Cheſamâ uſque ad Nilum Ægypti, & erit exitus illius ab occidente.

6. Et terminus. Et terminus eſt mare magnum, Oceanus ſc. inſulæ ejus & † limites illius, & naves cum aquis antiquis, quæ ſunt in medio ejus. Hæ ſunt aquæ quæ in initio *fuere*. Hic erit terminus veſter occidentalis.

7. Et hic erit terminus veſter Aquilonaris. a mari magno conſtituetis vobis * ad Taurum montem.

8. Ab Hore monte. A Tauro monte conſtituetis vobis † ſupra Antiochiam, & erunt exitus ejus terminus * Aulaſæ Ciliciæ.

9. Et exibit. Et exibunt termini Ziphronem, & erunt exitus ejus habitatio Ajenuthæ. Hic eſt terminus veſter Aquilonaris.

10. Et definietis. Et conſtituetis vobis terminum † occidentalem ab habitatione Ajenuthæ Apameam uſque.

11. Et deſcendet. Et deſcendet terminus per Apameam Daphnen uſque ex oriente Ajenuthæ. Sic deſcendit terminus, & pervenit uſque dum mari conjungatur Genneſarethæ ex occidente.

12. Et deſcendet. Et deſcendet Jordanem uſque, & erunt

Vel exercitum ut in Jon. in Numb. 31. 10. palatiis jungitur. Et in Num. 32. 30. in habitatione domus excelſorum.
† i. Cadeſh Barnea. Vid. Onk. Deut. 9. 23.
" Vel, tranſit.
" Vel, Dirath Addaraja.
† Vel, Provinciæ ejus.
* Chald. [illegible]מנון Jon. Ad Taurum Umanum. Is fuit in finibus Idumææ. Portæ Amani montis: Taurus mons primâ ſui parte Imaus dictus. Plin. lib. 5. c. 27.
† Vel, ut aſcenditur.
* Jon. אבלס legit, i. pylæ Ciliciæ, locus celebris apud Geographos in geſtis Alexandri magni.
† In aliis; orientalem.

runt exitus ejus mare ſalſum. Hæc erit terra veſtra cum li-
mitibus ſuis undiquaque.

15. Duæ tribus. Duæ tribus cum dimidio acceperant poſſeſſionem ſuam trans Jordanem primæ juxta Jerichuntem. Ex Oriente a planitie maris ſalſi exiit terminus eorum ᶜ Cinnerecham uſque arcem Regni Amorrhæorum. Et a Cinnerethia arce Regni Amorrhæorum exiit terminus illorum ad montem niveum, & ad calorem Libani. Et a monte niveo & calore Libani exiit terminus eorum Hobam uſque quæ eſt e parte Aquilonari Ajenuthæ Damaſci. Et ab Hoba quæ eſt e parte Aquilonari Ajenuthæ Damaſci exiit terminus illorum per † Oceanum uſque montem niveum Cæſareæ cujus eſt e parte orientali pars occidentalis Danis. Et ab Oceano * montis nivei Cæſareæ cujus eſt ex orientali parte occidentalis plaga Danis, exiit terminus eorum ad fluvium magnum fluvium Euphratis, ſuper quem diſpoſuit victorias bellicas Domini partas. Et a flumine magno flumine Euphratis exiit terminus eorum ad urbes Zavathæ * poſt † palatium omne Zimræ domum regiam Sihonis regis Amorrhæorum, & domum regalem Og regis † Mathnanæ: exit Raphicam & Shocmezæam dum pervenit ad † oram maris ſalſi. Hæc eſt portio duarum tribuum cum dimidio.

ᶜ Provincia, in qua eſt lacus Genneſareth.

† Per Oceanum intelligit mare mediterraneum,

* תורנגלא pro טור תלגא mons niveus. ut patet e prioribus. Is eſt Hermon. Vid. Onk. Deut. 3.9.

* i. ultra.

† Vel, Trachonitidem.

† Baſhan.

† Chald limitem.

CAP. XXXV.

2. Et ſuburbium urbium. Et civitatum ſuburbia undiquaque Levitis dabuntur.

4. Et ſuburbia. Et agri extra urbem.

DEUT.

DEVT. I.

Sectio legis quadrageſima tertia, quæ incipit Deut. 1. v. 1.

1. HÆC *ſunt* verba. Hæc verba *ſunt* quæ locutus eſt Moſes cum toto Iſraele reprehendendo eos dum † manerent trans Jordanem. Reſpondit Moſes & dixit illis, Annon in deſerto in monte Sinai data fuit vobis lex, & in planitie Moab explicatum fuit vobis quot ſigna & facta potentia fecit pro vobis verbum Domini, cum juxta mare algoſum ſtetiſtis. Diviſum fuit mare coram vobis, & factæ ſunt duodecim ſemitæ ubi una fuit: ſemita unicuique tribui. Provocaſtis eum ad mare, ad mare algoſum rebellaſtis in negotio † exploratorum qui e deſerto Paranis miſſi fuere. Determinavit in vos ut non ingrederemini in terram Iſraelis. Et propter manna, quia dixiſtis afflicta eſt anima noſtra propter panem hunc, qui cibus levis eſt, excitavit in vos beſtias illius & in Hazeroth ubi cecidere cadavera veſtra propter carnem. Et propter vitulum quem feciſtis dixit in verbo ſuo ſe vos vaſtaturum, niſi fæderis memor eſſet, quod pepigerat cum patribus veſtris, Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo, & tabernaculi conventus quod nomini illius feciſtis, & arcæ fæderis Domini vel holocauſtorum veſtrorum in medio illius & quod illud auro purgato undique obtexiſtis.

† Bib. Bux. והיבין pro ותיבין. dantes pro manentes. niſi ſit והב pro סם poſuit ut Heb נתן i. conſtituti eſſent. Verum videtur והב ſignificare, Manſit. c. 27. 12. & 29. 16.

† מלליוא pro מאללויא. Vid. Jon.

2. Undecim. Iter undecim dierum a monte Horebo viâ montis Gebalæ uſque ad Rechamam * Regiæ quia peccaſtis & provocaſtis eum impediti fuiſtis & divagati eſtis per annos quadraginta.

* Jon. Gegnæ.

3. Et fuit. Et evenit in fine quadraginta annorum.

24. Et converſi ſunt retrorſùm & in montem aſcendebant, & venerunt ad vallem Botri & eam exploravere.

44. Et

44. Et proſecuti ſunt vos, ſicut apes proſequi ſolent, & vos interfecere a Gebala † uſque dum vos diſperderent.

† Vel, ad She tſajuam.

CAP. II.

8. Et tranſivimus a fratribus noſtris filiis Eſau, qui habitant Gebalæ viâ planitiei ab Elatha, & ab arce * montis nivei, & converſi retrorſum tranſivimus viâ deſerti Moab.

* Vid. not. in Num. 34. 15.

CAP. III.

2. † Et dixit. Quando vidit Moſes improbum illum trepidantem & trementem coram eo, dixit, Annon hic ille, eſt qui probris affecit parentes noſtros Abrahamum & Saram, & dixit illis, vos ſimiles eſtis arboribus plantatis juxta ſcaturigines aquarum, quæ fructum tamen nullum proferunt. Idcirco eum tardavit ſanctus benedictus Deus, cujus nomen benedictum ſit, vivere fecit illum annos multos, ut eum oſtenderet generationibus, quem traderet in manum filiorum † ejus. Et dixit verbum Domini illi, Moſes ne timeto ab eo, quia in manum tuam tradidi illum & omnem populum illius & terram. Et facies illi ſicut feciſti Sihoni Regi Amorrhæorum, qui Heſhbone habitavit.

† Hæc nota duabus aliis extra ordinem poſtponitur.

† Abrahami ſc.

5. Omnes hæ Urbes excelſæ fuere mœnibus altis circundatæ cum portis & vectibus.

9. Sidonii vocant Hermonem terram tradentem fructum ſuum, Amorrhæi autem vocant terram multiplicantem fructus arborum.

11. Annon Rabbæ eſt? Annon data eſt *ut ſit* ſub præfecturis Ammonitarum?

14. Omnem terminum † Atarconæ ad terminum Vrbis † Epicæri, eaſque nomine ſuo vocavit.

17. Et planitiem, & Jordanem, terminum quoque a Gennezaretha uſque ad mare planitiei, mare ſalſum ſub " domo effuſionis cinerum ab Oriente.

† pro Argob. Onk. Deut. 3. 13.

† pro Maacath. Onk. Deut. 3. 13. Anticyram vocat Jon.

" i. loco.

Sectio legis quadrageſima quarta, quæ incipit cap. 3. v. 23.

23. Et precatus ſum. Et oravi & petii miſericordias a coram Domino, dixit Moſes, ea horâ dicendo.

24. Obſecro per miſericordias e præſentia tua Domine Deus, tu cæpiſti.

29. Et conſedimus. Et manſimus in valle flentes propter peccata noſtra & confitentes delicta noſtra, quod adhæſimus colentibus Idola Baal-Peoris.

CAP. IV.

8. Nam quis populus magnus? Quis enim populus magnus eſt, qui Deum habet ſibi appropinquantem ſicut Deus noſter omni tempore, quo nos illum invocamus, & ille nobis reſpondet?

18. Similitudinem ullius. Imaginem ullius piſcis qui eſt in aquis ſubter terram.

20. In populum. ut ſimus nos populus dilectus quaſi peculiaris poſſeſſio hodiè.

24. Quia Dominus Deus tuus ignis devorans *eſt*. Dominus enim Deus veſter ignis eſt qui devorat, Deus Zelotes & in Zelotypia ultionem ſumit.

33. Num audivit. Aut quis populus eſt, aut regnum quod audivit.

34. Aut num tentavit? Aut ſigna quæ fecit verbum Domini ad veniendum ut prædicatione acciperet ſibi populum e medio populi?

42. Qui ſocium ejus occidit a * latere, neque ſcivit, neque oderat illum pridiè aut antea.

44. Et hæc eſt promulgatio legis quam poſuit Moſes coram filiis Iſraelis.

48. † A Lechajatha quæ eſt in valle Arnonis uſque ad montem tradentem fructum ejus. Ille eſt * mons niveus.

* בכתף pro בתכיף i. ſubito, vel caſu improviſo.

† i. Ar.

* i. Hermon.

CAP.

CAP V.

29. Utinam quis daret ut eſſet cor hoc bonum iis.

CAP. VI.

3. Terrâ faciente fructus bonos, puros ſicut Lac, & dulces, & guſtu melli ſimiles.

4. Audi. Cum veniſſet finis patris noſtri Jacobi, ut e mundo demigraret vocavit duodecim tribus filios ſuos, & eos circa lectum undique diſpoſuit. Reſpondit pater noſter Jacobus & dixit iis, Fortè, idola quæ Terah pater Abrahami coluit colitis. Fortè idola quæ Laban frater matris meæ coluit, colitis. Aut Deum Jacobi colitis. Reſponderunt duodecim tribus pariter corde perfecto, & dixerunt, Audi nunc Iſrael pater noſter, Dominus Deus noſter Dominus unus eſt. Reſpondit Jacobus, & dixit. Sit nomen ejus magnum benedictum in ſecula.

CAP. VII.

3. Neque conjunges te affinitate. Non mixti cum illis eritis.

10. Et retribuens oſoribus ejus mercedem præceptorum levium quæ ſunt in manibus eorum in hoc ſeculo, ut eos perdat in ſeculo futuro, neque " cunctatur retribuere oſoribus ejus mercedem præceptorum levium quæ ſunt in manibus eorum in hoc ſeculo.

" i. certo remunerat omnia malorum opera externa beneficiis externis, ut nullam mercedem in cœlo expectent. Ut Jonatan explicat.

Sectio legis quadrageſima quinta, quæ incipit cap 7. v. 12.

23. Et divexabit eos. Et confundet eos confuſione magna, donec perdantur.

CAP. VIII.

3. Quia non per. Quòd non per mannam ſolam.

8. Terra

8. Terra ex oleis cujus fit oleum, & e cujus dactylis mel conficitur.

9. Terra cujus lapides. Cujus lapides puri ſunt ſicut ferrum, & montes duri ſicut æs.

CAP. IX.

17. Et apprehendi duas tabulas. Et accepi duas tabulas & dejeci eas.

22. Et in ſepulchris deſideriorum.

CAP. XI.

12. Terra quam Dominus Deus veſter jugitèr quærit.

19. Et cum cubitum is. Et cum requieſcitis, & cum ſurgitis.

25. Non conſiſtet. Non ſurget princeps aut Dominus coram vobis, ob terrorem veſtri, & metum veſtri.

Sectio legis quadrageſima ſexta, quæ incipit cap. 11. v. 26.

28. Et maledictionem. Et vice earum ſi non obediatis.

CAP. XII.

22. Impurus. Qui remotus eſt a ſacris, & qui purus eſt quoad ſacra paritèr comedent.

CAP. XIII.

7. Cum pellexerit te. Ubi te pervertere conatus fuerit frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor quæ dormit tecum.

CAP. XIV.

1. Filii dilecti eſtis coram Domino Deo veſtro, non facietis inciſiones hic & illic propter † idololatriam, neque calvitiē * in domo vultus veſtri facietis propter oſſa † cadaveris.

6. Pabulum ruminando revocantia, ea inter bruta comedetis.

7. At. Sed pabulum ruminando revocantia quibus non ſunt ungulæ diviſæ.

12. Et hæc *ſunt* quæ non. Et hæc ſunt e quibus non comedetis, aquila, & gryphus, & halyæetus.

13. Et milvus, & pica, & vultur juxta ſpeciem ſuam.

18. Et ciconia. Et vultur albus, & ardea juxta ſpecies ejus, & gallus ſylveſtris, & veſpertilio.

22. Decimando. Popule mi domus Iſraelis, decimando decimabitis omnem proventum ſeminis veſtri a quo tempore vos ſeminatis in agro & proventus colligitis ſingulis annis; Popule mi Iſrael, non licet vobis decimare aut comedere a fructibus hujus anni † ad fructus proximi.

† Chald cultum peregrinum.

* Inter oculos veſtros; ut in text. Heb. & in Onkel.

† Chald. animæ quæ mortua eſt.

† Senſus eſt; non licet vobis unius anni fructus relinquere non decimatos ut de fructibus ſequentis anni tollas duplices decimas. Sic Jon.

CAP. XV.

10. Dando dabitis ei, neque malum erit in oculis veſtris quo tempore dabitis illi.

11. Quia non. Si obſervaverint Iſraelitæ præcepta legis, non erunt inter eos pauperes: at ſi præcepta deſeruerint legis, quia non deficient pauperes e terra, ideoque præcipio vobis dicendo aperiendo aperietis manus veſtras fratribus veſtris pauperibus & indigentibus, qui ſunt in terra veſtra.

14. * Honorando. Viaticum providendo ei providebis.

* Mercedem amplam dando.

Sectio legis quadrageſima ſeptima, quæ incipit, cap. 16. v. 18.

CAP. XVI.

18. Judicantes. Judices & præfectos.

† i. perſonas.

19. Non declinabis. Non avertetis judicium neque † facies accipietis, neque donum pecuniæ recipietis, donum enim excæcat oculos ſapientum, & verba juſtorum in hora judicii eorum ‟ corrumpit.

‟ Vel, confundit.

CAP. XVII.

8. Si occulta erit. Si abſcondita erit res a vobis ad ordinandum judicium ſive de ſanguine occiſorum ſive de ‟ ſanguine virginum, ſive de plaga lepræ, ſive de plaga porriginis, rebus contentionis in Urbibus veſtris, tum ſurgetis & aſcendetis ad locum, quo oblectatur Dominus Deus veſter.

‟ Vid. cap. 22. 15.

CAP. XVIII.

8. Partem. Et præter pretium ‟ ejus, quod vendiderant juxta patres ſuos.

10. Non reperietur inter vos qui tranſire facit filium ſuum aut filiam per ignem, † neque divinantes divinationes, neque * præſtigiatores, neque obſervantes auguria aut incantationes.

11. Neque † conſociantes conſociationes malas, neque ligantes ſerpentes, & ſcorpiones, & omne genus reptilium, neque pythonem conſulentes, neque aſcendere facientes * incantationes, & conſilium a mortuis petentes.

14. Ad planetarios. Incantatoribus & divinantibus divinationes auſcultavere.

‟ Vel, venditionis ejus juxta &c. לאקסומי † pro לאקסומי. Sic, Jon.

* Vel, faſcinatores Chald. oculis trementes.

† i. incantatione animalia multa in unum locum cogentes ut lædant. Alii de ſocietate incantatorum cum ſpiritibus malis locum interpretantur.

* Magiam exercebant per membrum virile mortuum excitantes, & conſilium ab eo petentes Talm. in Sanhedr. Fol. 65. a.

CAP. XIX.

5. Et qui veniet. Et qui cum ſocio ſuo veniet in ſylvam ad ligna ſecanda, & ſecurim apprehendens ad ligna ſecanda dimittit ferrum a ligno, ita ut in ſocium ejus incurrens illum interficiat, ille fugiet in unam Urbium harum, & vivet.

6. Cum incaluit. Cum fervidum ſit cor ejus. Et incidat in eum.

CAP.

CAP. XX.

6. Et non prophanavit eam. Et non "redemit eam. — " A ſacerdote ſc. ut Jon.
11. Et erit. Et erit, ſi verbis pacificis tibi reſpondeat, & portas vobis aperiat, erit, inquam, ut totus populus qui repertus eſt.

CAP. XXI.

7. Et oculi noſtri. Et oculi noſtri non viderunt eum qui illum effudit.

Sectio legis quadrageſima octava, quæ incipit cap. 21. v. 10.

CAP. XXI.

14. Si illa tibi non placuerit, dimittes eam † liberam: at argento eam non vendes, mercaturam in illa non exercebis " quia poteſtas in illam tibi tradita eſt.
22. Super arborem. Et ſuſpendetis eum ſuper lignum.

† Chald. in poteſtatem animæ ſuæ.
" Vel, quia poteſtas tua tradita eſt illi.

CAP. XXII.

3. Et ſic facies. Et ſimiliter facito aſino illius, & veſtimento ejus.
4. Erigendo. Relinquendo relinques quod eſt in corde tuo contra fratrem tuum, & liberando liberabis cum eo, & ferendo feres cum illo.
8. Cum ædificaveris. Tum facito peribolum tecto tuo, ut non imponas domui tuæ peccatum ſanguinis innocentis effuſi.
12. Inſtitas. " Faſcias peniculamenti facietis ad quatuor alas togarum veſtrarum, quibus veſtiti eſtis. — " Vel, Fila.
20. At ſi verum. Sin vera ſit res hæc, neque talia in puella reperiantur.

21. Educant.

21. Educant. Tunc exire facient puellam e porta domus paternæ & illam † ibi lapidabunt.

† Fortè עמה pro עמה populus ejus i. viri civitatis ejus. Sic Text. Heb. Onk. Jon.

CAP. XXIII.

12. Et erit. Erit autem tempore veſpertino aquâ ut abluat.

18. Non erit. Non erit † meretrix e filiabus veſtris e familia Iſraelitica, neque erit " ſcortator e filiis Iſraelis.

19. Non introduces. Non infereis mercedem ſcortationis, neque precium canis.

† Chald. exiens foras.
" Vel, Cynædus. Chald exiens foras, ut prius.

CAP. XXIV.

16. Ne pignori accipiat. Non accipietis in pignus metam aut catillum quia ad vitam oppignerantis *ſuſtentandam* neceſſaria ſunt: Neque eritis ſponſorum & ſponſarum ligatores, quia quicunque facit hæc, vitam ſeculi futuri negavit.

* Videlicet per incantationes vel ligaturas magicas vid. Jon.

13. Reſtituendo reſtitues. Redhibendo redhibebis illi pignus in occaſu ſolis, ut dormiat in veſte ſua & benedicat tibi, & hoc tibi juſtum reputabiter coram Domino Deo tuo.

14. Ne opprimas. Non injuſte cohibebitis ſtipendium mercenarii pauperis & egentis e fratribus veſtris.

15. In die ejus. In die illius dabis mercedem illius, ut non occumbat ſuper illum Sol, quia pauper eſt, & propter mercedem ſuſtinet in ſe animam ſuam, ut non clamet contra vos coram Domino, " moniti ſitis ut non ſit in vobis peccatum.

" Vel, cavete.

20. Quum excuties. Si decutietis olivas veſtras, non inveſtigabitis illas poſteà; in *uſum* peregrini, Orphani, & viduæ erunt.

21. Quum vindemiabis. Quum vindemiaveritis vineas veſtras, racemos poſteà non inveſtigabitis, peregrini erunt & viduæ.

CAP. XXV.

2. Et erit. Erit autem ubi oportet ut reus vapulet, ut pro-

cumbere

cumbere eum faciat judex quo percutiat illum *quis* coram eo juxta exigentiam peccati ſui *certo plagarum* numero.

4. Ne capiſtrato. Popule mi filii Iſraelis, non frænabitis bovem in † tempore triturationis ſuæ.

† Chald. horâ

10. Et vocabitur. Et vocabitur nomen illius in Iſraele, Domus eorum qui avulſum habuere Sandalium, & ceſſare fecerunt mandata † de fratria.

† Chald דיבמת pro דיבמתא

11. Cum contendant. Et extendat manum ſuam, & apprehendat illum in * membro virili ejus.

* Chald. in domo pudendorum. vid. Exod. 4. 4.

13. Non erit. Non erunt in loculo veſtro pondera parva quibus vendat *quis*, neque pondera magna quibus emat.

14. Non erit. Non erunt vobis in domibus veſtris † menſuræ & menſuræ, menſura magna *ſc.* qua emat *quis*, aut menſura parva qua vendat.

† i. variæ.

18. Qui occurrens tibi. Qui vobis in via obvii facti ſunt, & e vobis occiderunt omnes qui foris fuere meditantes *quomodo* * *declinarent* a ſequendo verbum meum. Poſtquam nubes eos † ejecerat, domus Amalechitarum accepere eos & interfecere. Vos autem popule filiorum Iſraelis feſſi & defatigati fuiſtis. veruntamem familia Amalechitarum non timuere coram Domino.

* i. tribum Dan Idola ferentem. Vid. Jon.

† Eam tribum poſteriore loco proficiſcentem, nubes non protexit, ſed cædi hoſtium expoſuit.

Sectio legis quadrageſima nona, quæ incipit cap. 26. v. 1.

CAP. XXVI.

3. Et venies ad ſacerdotem. Venies quoque ad ſacerdotem qui conſtitutus erit Pontifex maximus in diebus illis & dicetis * ei, Confitemur, & laudamus nos hodiè coram Domino Deo tuo, quia in terram introivimus, quam confirmavit verbum Domini patribus noſtris ſe nobis daturum.

* i. in laudem Dei profitemur quòd in terram, &c.

12. Cum perficies. Cum finem feceritis decimandi decimas omnes proventus tui in anno tertio qui eſt annus decimandi propter pauperes, tunc dabitis decimas primas Levitis, decimas *autem* pauperum peregrinis, orphanis, & viduis, ut comedant in Urbibus veſtris & ſaturentur.

* Jon. omittit, Pollutis, & legit. Neque mortuis veſtes dedi ſc. in quibus ſepeliantur.
† Chald. Animæ.
" Chald. ex habitatione domus.
† Bux. Bib. רבת Bib. par. דִי הֲבַת Jonath. דִיהֲבַת

14. Non comedi. Non edimus ex iis in luctu, neque ſeparavimus ex iis in immunditiam, neque * pollutis *e contactu* † mortui veſtes ex iis fecimus, ſicut edocti ſumus voce verbi Domini Dei noſtri juxta omnia quæ nobis præcepta ſunt fecimus.

15. Proſpice. Aſpice quæſo e " domo majeſtaticæ præſentiæ gloriæ & ſanctitatis tuæ e cælis, & benedic populo tuo Iſraeli, & terræ † quam dediſti nobis, ſicut patribus noſtris confirmaſti, terræ *inquam* quæ fructus bonos producit puros ſicut lac, & dulces & ſapidos inſtar mellis.

17. Dominum. Verbum Domini Regem vobis conſtituiſtis hodiè, ut vobis Deus ſit.

18. Et Dominus. Et verbum Domini regnat ſuper vos populum dicatum nomini ejus quaſi peculium, ſicut dixit vobis, & ut obſervaretis omnia mandata ejus.

CAP. XXVII.

7. Et ſcribes. Et ſcribetis ſuper lapides omnia verba laudis legis hujus ſcripturâ inſculpta & diſtincta, optimè legenda & interpretanda ſenſibus ſeptuaginta.

* ויהונב pro יתיבין Vid. in Deut. 1. 1.

* Chald. בטרמיא pro בטימרא Vid. Jon. & Targ. Hier. in hoc v. poſt.
" Jon. dicant.

12. Hæ. Sex tribus ſtabunt ſuper monte Gerizimæ, & ſex tribus ſtabunt ſuper monte Ebalis, & Arca, & Sacerdotes, & Levitæ * conſidebunt in medio, (& omnes Iſraelitæ ex hac parte & illa vultus ſuos ad montem Gerizimæ convertentes) & ora ſua benedicendo aperient. Benedictus ſit vir qui non fecit imaginem, aut effigiem, aut ſimilitudinem ullam, quæ odioſa eſt & longè amovenda e præſentia Domini, opus manuum humanarum, neque ponit * in loco abdito. At maledictione proferant qui facies ſuas convertunt ad montem Ebalis. Et " dixit, Maledictus ſit vir qui faciet imaginem aut effigiem aut ſimilitudinem ullam quæ odioſa eſt & longè amovenda e conſpectu Domini, opus manuum hominis, & qui in loco abdito ponit. Et reſpondebit totus populus hinc & illinc, & dicent, Amen.

17. Removens. Maledictus ſit vir qui limites mutat.

18. Errare faciens. Maledictus ſit vir qui errare facit peregrinos

regrinos in via, qui cæcis ſimiles ſunt. Et reſpondebit totus populus & dicet, Amen.

23. Socru ſua. Maledictus ſit vir qui coit cum ſocru ſua. Et reſpondebit totus populus & dicet, Amen.

CAP. XXVIII.

5. Corbis tuus. Benedicti eritis in corbibus fructuum veſtrorum primorum, & in mactris veſtris.

6. Benedicti eritis cum intrabitis in ſcholas veſtras, & benedicti eritis cum exibitis e ſcholis veſtris.

26. Et non erit qui deterreat. Et non erit qui fugere faciet * ea.

* Chald. ותכון pro ותהון vid. Jonath.

27. Percutiet Dominus. Percutiet vos verbum Domini ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus, & ſcabie, & impetigine ſcabra, a qua ſanari nequeatis.

32. Filii veſtri & filiæ veſtræ tradentur populo † prophano, & oculi veſtri videbunt, & deficient propter eos quotidiè, neque ſunt vobis opera bona quibus a manibus veſtris acceptis acquieſcens Deus eos liberet.

† Vel, alienigenæ.

38. Semen multum. Foràs " exportabitis, parùm autem recolligetis, quia locuſta conſumet.

" Vel, egredi-emini.

40. Oleæ. Et oleo *vos* non ungetis, quia decidet flos olearum veſtrarum.

42. Omnes arbores tuas. Omnes arbores veſtras & fructus terræ veſtræ poſſidebunt prædones.

50. Gentem. Populum vultu obfirmato, qui * perſonam non acceptat ſenis, neque puero parcet.

* Chald. facies.

54. Vir. Vir inter vos tener, & qui in deliciis totus agit, † malus erit oculus illius in fratrem ſuum, & in † uxorem pueritiæ ſuæ & in reſiduum filiorum ſuorum quos reliquos habeat.

† i. eum edere cupiet.

† דבבעל pro דבבעלהא

56. Mollis. Tenera inter vos, & quæ delicatè vivit, quæ non attollit plantam pedis ſui ad ambulandum ſuper terram præ deliciis, & teneritudine, malus erit oculus ejus in virum adoleſcentiæ ſuæ, & in filium ſuum, & in filiam ſuam.

65. Et in gentibus. Et dabit illìc vobis cor trepidum, conſumptio-

conſumptionem oculorum veſtrorum, & dolorem animæ.

* Chald. בלכרגוא pro בלברגיא Vid. not. in Num. 24. 24.

68. Et reducet te. Et reducet vos verbum Domini Ægyptum in * navibus, viâ de qua dixi vobis, Non videbitis eam ampliùs.

CAP. XXIX.

† Chald. gloriæ.

8. Et obſervabitis. Et cuſtodietis verba † glorioſæ legis iſtius, & obſervabitis ea ut intelligenter faciatis quæcunque feceritis.

Sectio legis quinquageſima, quæ incipit cap. 29. v. 9.

10. Parvuli veſtri, uxores veſtræ & peregrini veſtri, qui ſunt in medio exercituum veſtrorum tam putantes ligna veſtra quam haurientes aquas veſtras.

11. Ut tranſeas. Poſtquam tranſiiſtis in fædus quod Dominus Deus veſter, & in juramentum, quod Dominus Deus veſter confirmavit vobiſcum hodiè.

† Potius Gnammac pro gnimmac tecum. Bib. Ven. par. & Jon & poſt: à ſimiliter, nobiſcum in hoc v. 17.

“ Vel, abjecere.

† Chald. והיבון pro ותיבון vid. cap. 1. 1.

† זרעי pro זרער vel זרעית.

14. Sed cum. Omnes enim generationes quæ ſurrexere a diebus mundi *incboati* huc uſque † populi tui ſtant hic hodiè coram Deo veſtro, & omnes generationes, quæ ſurgent poſt nos, quaſi conſiſtunt hodiè hic nobiſcum.

16. Et vidiſtis. Abominanda eorum & deteſtabilia idola lignea, & lapidea, argentea, & aurea. Idola lignea & lapidea “ poſuere in platæis, idola autem argentea & aurea † manſere cum illis in domo, quia metuebant de illis ne furto auferrentur.

17. Ne ſit. Ut non ſit apud vos vir aut mulier aut † familia aut tribus cujus cor hodiè declinet a coram Domino Deo noſtro ut abeat & colat idola populorum iſtorum.

Radix. Ne fortè ſit apud vos vir cujus cor peccatum cogitet, qui ſimilis radici terræ infixæ eſt. Caput ejus enim dulce eſt ſicut mel, & finis ejus amarus ſicut abſynthium mortiferum.

CAP.

CAP. XXX.

12. Non. Non eſt in Cælis lex ut diceremus, utinam eſſet nobis aliquis Moſi ſimilis propheta, qui aſcenderet in Cælum, & eam nobis deduceret, & ſtatuta nobis patefaceret, ut ea faceremus.

13. Neque ultra mare magnum eſt lex ut diceremus, utinam eſſet nobis aliquis Jonæ ſimilis propheta, qui in profunda maris magni deſcenderet, eamque nobis adduceret, & ſtatuta audire faceret, ut ea per ficeremus.

14. Propinquum autem vobis eſt verbum, etiam in ore veſtro, ut † multi in eo ſitis, & in cordibus veſtris, ut illud faciatis.

15. Vide. Videte, ecce poſui coram vobis hodiè viam vitæ, quæ eſt via bona, & viam mortis quæ eſt via mala.

† Jon. pro סגוין legit הגוין loquentes, vel, meditantes.

Sectio legis quinquageſima prima, quæ incipit cap. 31. v. 1.

CAP. XXXI.

16. Et deſerent, & " irritum facient fœdus quod pepigi cum illis.

" V. l. excutient.

24. Fuit autem cum finem feciſſet Moſes ſcribendi verbaglorioſa legis hujus uſque dum finita eſſent.

27. Poſt. Quantò magis poſtquam mortuus fuero.

Sectio legis quinquageſima ſecunda, quæ incipit cap. 32. v. 1.

CAP. XXXII.

1. Attendite. Cùm venit finis Moſis ut de medio mundi emigraret dixit, ecce ego in teſtimonium voco in mundum hunc rem quæ non guſtat mortem, in teſtimonium voco cælum & terram quæ mortem non guſtant in hoc mundo: ve-

rùm finis eorum cohibetur uſque ad ſeculum futurum, ſic enim explicat ille & dicit, Attollite oculos veſtros ad cælum, & terram inferiùs aſpicite, cæli enim ſicut fumus " liqueſient, & terra ſicut veſtis inveteraſcet: at ego creabo cælos novos & terram novam. Eſaias Propheta cum prophetaret in congregatione Iſraelitarum, quia a cælo longè remotus fuit, & terræ propinquus, auditionem cælo tribuit, & attentionem terræ, ſic enim explicat & dicit, Audite cæli, & † attende terra, vebum enim Domini dixit. Moſes Propheta cum prophetaret in congregatione Iſraelis quia fuit cælo propinquus, & a terra longè remotus tribuit attentionem cælis, & auditionem terræ. Sic explicat ille & dixit, Attendite cæli, & loquar, & audi terra ſermonem oris mei.

" Vel, diſſolventur.

† אציתו pro אציתי attendite pro attende, vid. Eſ. 1, 2.

2. Stillet. Suavis ſit ſuper filios Iſraelis ſicut pluvia doctrina legis meæ, & recipiatur ab iis ſicut " delectatio roris verbum oris mei, & ſicut reſpirationes afflantes ſuper herbam, & ſicut ſtillæ ſerotinæ pluviæ, quæ deſcendunt & irrigant germina terræ in menſe Martii.

" i. ros delectabilis.

3. Quia nomen. Dixit Moſes propheta, væ impiis qui nomen ſanctum cum contumeliis memorant, ne uni enim angelorum ſupernorum licet nomen mirabile proferre, dum tèr dicant, † Sanctus, Sanctus, Sanctus. Et ab iis didicit Moſes, neque meminit nominis mirabilis donec dedicaverat os ſuum viginti verbis & uno quæ ſunt octoginta & quinque ſigna. Sic etiam explicat & dicit, Attendite cæli, & loquar, quia nomen Domini dixit Moſes propheta. In nomine Domini ego oro, & vos popule domus Iſraelis date honorem & laudem, & multiplicem axaltationem tribuite Deo.

† Eſ. 6. 3.

4. Rupes. Dixit Moſes propheta, Cum aſcendi in altum, vidi ibi Dominum omnium ſeculorum Jehovam dividentem diem in quatuor partes. Tribus horis legi operam dedit, & tribus horis judicium exercuit, & tribus horis exercuit ſe in " gubernando mundo & tribus horis in conjungendo maritos uxoribus. Fortis *eſt ille* cujus opera perfecta ſunt, quia omnes viæ ejus judicia veritatis *ſunt*. Deus fidelis & verus *eſt* neque eſt mendacium coram illo, juſtus & verus eſt *ille* in judicio.

" Vel, paſcendo.

5. Corrupit. Corruperunt filii opera ſua, at non co-

ram

ram eo corruperunt, ſed ſibi, dum corruperunt, macula iis impoſita eſt. Generatio prava & " perverſa, quæ opera ejus mutavit, ordines quoque ſeculi contra ipſam mutati ſunt.

" Vel, contorta.

6. An Domino? An coram Domino retribuetis hoc popule ſtolide & inſipiens? Annon ille pater veſter cæleſtis eſt, qui zelo affectus eſt in vos? Ipſe creavit vos, & vos perfecit.

7. Recordare. Recordamini dierum, dierum mundi: conſiderate † annos ſingularum generationum: rogate patres veſtros qui vobis majores fuere in lege, & dederunt vobis ſapientes, & locuti ſunt vobis.

† Vel, linguas.

8. Cum poſſeſſionem diſtribueret. Poſſeſſionem dedit ſc. populis excelſus, cum divideret linguas humanas, fixit limites populis juxta numerum tribuum filiorum Iſraelis.

9. Quia pars. Nam in portionem Domino ſunt populus ejus, filii Iſraelis, & domus Jacobi ſors poſſeſſionis illius.

10. Invenit eum. Occurrit illis errantibus in terra deſerti, & in deſolatis locis * ejulatus Jeſhimonis. Circundedit eos nubibus glorioſis majeſtaticæ præſentiæ ſuæ; docuit illos decem † præcepta, conſervavit & " intuitus eſt illos ſicut * majeſtatica preſentia " conſervat oculum *ſuum*.

* Ejulantium. Jon. vel, noctis. i. tenebricoſis.
† Chald. verba.
" Vel, curavit.
* i. Deus.
" Alluſio ad Zech. 2. 8.

11. Sicut aquila. Sicut aquila quæ excitat *ſe* ſuper nidum ſuum & ſuper pullos ſuos tegit, expandit alas ſuas, & fert eos, & portat ſuper robore alarum ſuarum.

12. Dominus ſolos habitare fecit illos, neque ſunt inter eos † Idololatræ.

† Chald. colentes cultum peregrinum.

13. Equitare fecit eum. Vexit illos ſuper excelſa terræ, & edere fecit illos proventum deliciarum regiarum, & exſugere fecit eos mel e petra, & oleum olearum ſuarum e * petra adamantina duriſſima.

* Vel, ungue. i. acumine.

14. Butyrum. Tenerrimos boum, & pinguiſſimas ovium cum adipe ſaginatorum; & arietibus † e Batanea, & hædos cum tritico pinguiſſimo. Dixit Moſes propheta, Si cuſtodiant Iſraelitæ præcepta & legem, ex uva una bibent calicem vini.

† Chald. filiis. Bataneæ Baſan in text.

15. Et ſaginatus fuit. Et comederunt domus Jeſurun, & calcitraverunt, & divites facti ſunt, & re-

bellavere, & proſperè agebant, & opes acquiſivere, & dereliquere verbum Dei quod creavit eos, & abnegaverunt † Deum fortem qui eos redemit.

16. Ad Zelotypiam commoverunt eum. Zelotem eum fecerunt idolis ſuis,* abominationibus eum irritabant.

17. Sacrificaverunt. Dæmonibus quibus nihil ſolidi ſubêſt, idolis quæ non noverant, novis, nuper creatis, quæ etiam patres veſtri non ſunt recordati.

18. Rupem. Fortem qui creavit vos obliti eſtis & reliquiſtis verbum Domini qui creavit vos & variis "foraminibus inſtructos fecit.

19. Et vidit. Et revelatum fuit coram Domino, qui iratus fuit ob irritationem qua eum irritarunt filii dilecti, qui ab eo dilecti fuere quaſi filii & filiæ.

20. Et dixit. Et dixit, Avertendo avertam faciem beneplaciti mei ab iis, videbo quid futurum eſt iis in fine eorum, quia generatio averſa ſunt, filii in quibus non eſt fides.

21. Illi. Illi idolis me ad Zelotypiam commovere" quæ nihil *ſunt*: provocaverunt me abominationibus ſuis: & ego eos provocabo populo qui non eſt populus, & populo ſtolido eos irritabo.

22. Quia ignis. Ignis enim exiit in hora furoris mei, & comburit uſque ad infimum infernum, & † conſumit terram & plenitudinem ejus, & flammis devorat montium fundamenta.

23. Impendam. Dixi in verbo meo me adducturum ſuper eos mala, ſagittas vindictæ meæ in illos emittam.

24. Exhauſtos. Fame difflatos & volucres immundas comedentes † halitus fætidos * expirantes, et dentem quatuor regnorum quæ ſimilia ſũt † beſtiis agri in eos immittam, populum cujus "ira ſerpentibus" per pulverem reptantibus *ſimilis* eſt.

25. Foris. in platæa comedet illos gladius, & in cubi-

† Chald: timorem. Vid. Gen. 31. 53.
* כ pro ב.
" i. auribus oculis, &c. Sic in precibus Judaicis congregat. Germanarum non longè ab initio.

* באי אמה אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע: לפני כסא כבודך שאם ופתח אחד מהם או וסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך.

Benedictus ſis tu Domine Deus noſter Rex ſeculi, qui in ſapientia hominem formavit & in eo poros multos & concavitates varias creavit. Manifeſtum eſt & cognitum coram throno gloriæ tuæ, quod ſi unus ex iis aperiretur, aut occluderetur non poſſibile eſſet, ut viveret quis aut coram te ſuſiſteret. "Jon. quæ Dii non ſunt. † Vel, orbata erit terra, & plenitudo ejus. † Vel, anhelitus. * Vel dilatantes, † Vel, ſerpentibus. " Vel, venenum. " Vel, terram.

culis

culis ubi dormiunt, terror mortis, etiam juvenes & virgines, ſugentes cum † ſenibus. † Chald. viris canis.

26. Dixi. Dixi in verbo meo me adducturum ſuper illos furorem, ceſſare faciam ab hominibus memoriam eorum.

27. Niſi. Niſi indignatio odioſa increbeſceret, & ne magnificent ſe contra eos hoſtes eorum, & ne dicant, Manus noſtræ nos vindicavere ab hoſtibus noſtris principalibus, at non a Domino factum eſt iſtud.

28. Gens. Quia populus hic perditus eſt conſiliis malis, neque eſt in illis intelligentia.

29. Utinam. O ſi intelligerent Iſraelitæ, & legem diſcerent, intelligerent quid erit in fine.

30. Quomodo. Cum Iſraelitæ laborarent in lege, & ſtatuta cuſtodirent, unus ex iis mille proſecutus eſt, & duo myriades fugarant: *at* quia peccarunt & eum ad iram provocaverunt, *Deus* fortis eos in manum inimicorum ſuorum incluſit.

31. Quia non. Non enim ſicut confidentia noſtra eſt confidentia populorum, quia peccavimus, illumque provocavimus, facti ſunt inimici noſtri judices noſtri.

32. Nam e vite. Nam populi iſtius opera ſimilia ſunt operibus populi Sodomitici, & cogitatio eorum ſimilis eſt cogitationi populi Gomorrhæi: opera mala orbant illos, & exaſperant.

33. Venenum. Populi enim hujus venenum ſimile eſt veneno draconum in tempore quo bibunt vinum: & furor eorum ſimilis eſt veneno ſerpentum aſpidum * crudelium & inſectorum. * ואכזרואי pro אכזראי Vid. Onk. & Jon.

34. Nonne. Annon hic *eſt* calix judicii vindicativi mixtus & paratus impiis, obſignatus in theſauris meis in diem judicii magni.

35. Mea eſt vindicta. Ultio ad me pertinet, & ego ſum qui retribuo in tempore quo movebitur pes juſtorum. propinquus enim eſt dies confractionis impiorum, & ignis Gehennæ " futurus eſt illis qui feſtinabit & adducet in eos vindictam. " Vel, paratus.

36. Cum judicabit. Nam judicabit Dominus judicium

populi Iſraelitici. de ſervis ſuis juſtis pænitebit illum. [u] mani-
feſtum enim coram illo eſt, quod vacillaverit manus juſto-
rum, ipſi autem deſerti *ſunt* & relicti, neque eſt qui eos ful-
ciat aut ſuſtineat.

[u] Chald. reve-latum.

37. Et dixit. Et dixit, futurum eſt ut populi dicant;
Ecce hic eſt Deus Iſraelis fortis, in quo confiſi ſunt.

38. Qui. Coram quo adipem victimarum oblationum
ſuarum offerebant, & coram quo vinum libaminum ſuorum
obtulere, exurgat nunc & liberet illos, qui fuit ſuper illos in-
ſtar ſcuti.

39. Videte. Videte quod Jam ego in verbo meo ille *ſum*,
neque eſt Deus alius præter me. Ego ſum qui vivos in hoc ſe-
culo interficio, & mortuos in futuro reſuſcito: ego ſum qui
vulnero, & ego ſum qui ſano, neque eſt qui e manu mea eri-
pere poteſt.

40. Nam attollo. Ego enim ex'uli manus meas in jura-
mento ad cœlum & dixi, vivo ego & † confirmo verbum
meum in ſeculum.

† Vel ſtabilis ſum in verbo meo

41. Si. Si acuero gladium meum [w] ſicut fulgur, & judi-
cium fortitèr exerceat manus mea dextera, reddam vindi-
ctam oſoribus ejus, & hoſtibus populi mei retribuam merce-
des eorum malas.

[w] ב in pro כ ſicut Lex. Chald. Tal. Rab. & in ברק & in שנן.

42. Inebriabo. Irrigabo ſagittas meas ſanguine eorum,
& gladius meus carnem eorum comedet propter ſanguinem
occiſorum populi mei & captivos eorum a principibus forti-
bus illorum & ducibus bellicis.

43. Cantate. Laudate coram eo populi, celebrate eum
populi ejus domus Iſraelis. nam injuriam ſervorum ſuorum
juſtorum ipſe requiret, & vindictam retribuet hoſtibus illius,
& cum ob peccata populi [x] vapulaverit terra, propitius erit
terræ ſuæ & populo ſuo.

[x] Vel, terram percuſſerit.

44. Et venit. Et venit Moſes & locutus eſt * omnia glo-
rioſa verba cantici hujus in auribus populi ipſe & Jehoſhua
filius Nun.

* Chald. omnem laudem verborum.

45. Et finem fecit. Et finem fecit Moſes loquendi omnia
verba hæc omnibus Iſraelitis.

46. Et dixit. Et dixit illis, apponite corda veſtra omni-

bus

bus verbis quæ ego teſtor vos hodiè, ut jubeatis filios veſtros obſervare illa & facere omnia verba glorioſæ legis hujus.

47. Quia. Quia non eſt " res inanis illa vobis. eſt enim vita veſtra, & hoc verbo multiplicabitis dies ſuper terram quam ut poſſideatis hæreditario jure Jordanem trāſituri eſtis. " Vel, verbum ſupervacuum hoc vobis.

48. Et locutus eſt. Et locutum eſt verbum Domini cum Moſe quaſi hoc ipſo tempore diei dicendo.

49. Aſcende. Aſcende in montem hunc Abarræorum, montem Nebo qui eſt in terra Moabi, qui eſt e regione Jerichuntis, & intuere terram Cananææ, quam ego daturus ſum Iſraelitis in poſſeſſionem.

50. Et morere in monte. Et recollectus eſto in monte in quem aſcendis, recollectus, inquam, eſto in pace ad populum tuum, ſicut congregatus fuit Aharon frater tuus in monte Hor. congregatus, inquam, fuit in pace ad populum ſuum.

51. Quia rebellaſtis in nomen verbi mei inter filios Iſraelis ad aquas contentionis † Rechamæ in deſerto Sin, quia non ſanctificaſtis me inter Iſraelitas.

† i. Cadeſh. vid. Onkelon. in Deut. 9. 23.

52. Nam quaſi e regione videbis terram, at illùc non ingrabis in terram quam ego Iſraelitis daturus ſum.

Sectio legis quinquageſima † tertia, quæ incipit cap. 33. v. 1.

† In bibliis Plant. ſunt 54. ſed Buxt. duas confundit. vid. not. in Lev. 12. 1.

CAP. XXXIII.

1. Et hæc. Eſt autem hæc benedictio qua benedixit Moſes Iſraelitis priuſquam recollectus fuit.

2. Et dixit. Dominus e Sina revelatus fuit, ut daret legem populo ſuo familiæ Iſraeliticæ. Cujus gloria quievit ſuper montem Seir, ut legem daret filiis Eſaui. at cum invenerunt ſcriptum in medio illius, Non occidetis, noluerunt recipere eam. Illuxit in gloria ſua ſuper montem Gebalæ ut legem daret Iſhmaelitis: at cum invenerunt ſcriptum in medio illius, Non furtum facietis, noluerunt eam recipere. Poſtea ergo revelatus in monte Sinæ, & cum eo myriades Angelorum

gelorum ſanctorum, et dixerunt filii Iſraelis, Quicquid dixerit verbum Domini faciemus, & recipiemus. Extendit igitur dextram ſuam e medio flammarum ignis, & dedit legem populo ſuo.

3. Etiam diligis. Annon omnia revelata ſunt et cognita coram illo quod renuerunt filii Eſaui et Iſhmaelis legem recipere? At nihilominus diligit ille populum ejus familiam Iſraeliticam ſicut myriades ſanctorum Angelorum. Qui quamvis ſuper illos caſtigationes multas adduxerit, non ceſſabant tamen, nec deſiſtebant a doctrina legis, ſed ecce ducti ſunt & venerunt ad pedem nubium ejus, & elevabant & manebant juxta † ſententiam verbi ejus.

† Chald. or.

4. Legem. Dixerunt Iſraelitæ, legem nobis præcepit Moſes: dedit eam in poſſeſſionem & hæreditatem congregationi tribuum familiæ Jacobi.

5. Et fuit. Et ſurget rex e domo Jacobi in congregationem principum populi, ſimul ei obedient tribus Iſraelitarum.

6. Vivat Reuben in hoc ſeculo, neque morte ſecunda moriatur, qua impii moriuntur in ſeculo futuro, & ſint juvenes illius " populus fortis * numeroſus.

7. Et hæc. Eſt autem hæc benedictio qua Moſes propheta Domini tribui Jehudæ benedixit, & dixit, Audi verbum Domini vocem orationis Jehudæ, & " ad populum illius adducito illum. Aciebus bellicis vindictam exerceant manus ejus in inimicos ſuos, & eſto fulcimentum et ſuſtentatio illi contra oſores illius.

" Vel, cum fortibus, ut in Cod. Ven. par.
* Chald. in numero vel, numerati ut Jon.
" Vel, ad populum illius reducito illum ab aciebus bellicis.

8. De Levi autem. Tribui autem Levi benedixit Moſes propheta Domini & dixit, Thummim et Urim induiſti Aharonem virum ſanctum, quem probaſti, & in probatione ſtetit, et exploraſti eum ad aquas contentionis † Rechamæ et inventus fuit fidelis.

Salvum ſc. ut Jon.
† Ea eſt Cadeſh. c. 2. v. 51.

9. Qui dixit. Quod dictum eſt de tribu Levi, patris ſui & matris ſuæ non acceptavit perſonas in judicio Tamaræ, neque fratres ejus cognovit in fabricatione vituli, neque filiis ſuis miſericordiam exercuit in facto Zimri. cuſtodiverunt enim verbum oris tui, et ad decretum legis tuæ illi feſtinabant.

10. Docebunt

10. Docebunt. Idonei ſunt qui doceant ordines judicii tui domum Jacobi & decretum legis tuæ congregationem tribuum Iſraelis, ponant ſuffitum unguentorum pretioſorum, et cohibeant furorem tuum, & oblationem plenam benevolentiæ ſuper altare tuum offerant.

11. Benedic. Benedicito Domine exercitui tribus Leviticæ, et manuum ejus oblationem benevolè recipito, frange lumbos oſorum illius, et inimici illius cadant, neque reſurgant.

12. Benjamini. Et tribui Benjaminis benedixit Moſes propheta Domini et dixit, Dilectus Domini juxta illum confidenter habitabit, gloria Majeſtaticæ præſentiæ Domini clipeus erit ſuper eum toto die, et in terminis ejus habitabit.

13. Et Joſepho. Et tribui Joſephi benedixit Moſes propheta Domini et dixit, Benedicta ſit e præſentia Domini terra ejus & addat e benedictione roris & pluviæ quæ deſcendunt e cælis ſuprâ, e benedictionibus fontium abyſſi, qui effluunt et aſcendunt e terra infrâ.

14. * Faciens fructus bonos e bonitate adventus Solis; & e benedictione † præcipuorum ductorũ in ſingulis noviluniis.

15. Et a capite. Faciens fructus bonos e puritate patrum juſtorum, qui montibus ſimiles ſunt, Abrahami *ſc.* Iſaaci & Jacobi, & e puritate quatuor matrum quæ collibus ſimiles ſunt, Saræ *ſc.* Rebeccæ, Rachelæ, Leæ.

16. Et a pretioſis rebus. Faciens fructus bonos e puritate terræ et plenitudinis illius. Hoc autem fecit beneplacitum illius qui manere fecit gloriã majeſtaticæ preſentiæ ſuæ in rubo. Veniant omnes hæ benedictiones, & perfectæ fiant ſuper caput Joſephi, & ſuper verticem viri qui dominatus fuit in terram Ægypti, & ſplendidus fuit honore a fratribus *dato*.

17. Primogeniti. Primogenitura, & regnum & gloria, & honor Joſephi ſunt, nam ſicut † non licet in miniſterium adhibere primogenitos boum, neque in ſervitium ducere * cornua Monocerotis, ſed ſicut bos & Monoceros cornibus ſuis petunt; ſic † ſuerunt populi iſti filii tribus Joſephi exeuntes in prælium coram oſoribus ſuis & interficientes reges cum

* Hic v.a priore non diſtinguitur in Bib. Bux. ſed in Cod. Ven. par.

† i. planetarum regentium, vel pretioſiſſima in &c.

† Vel, nemo poteſt.

* Vid. Job. 39. 12.

† Potiùs erunt הוון pro יהוון ſic Jon.

potentibus, & hi ſunt magnates quos occidit Joſhua filius Nun de Amorrhæis *ſc. fuit* autem ille e tribu filiorum Ephraimi. Sunt & duces quos interfecit Gideon filius Joaſhi de Midianitis, qui fuit e tribu filiorum Manaſſis.

18. Et Zebuloni. Et tribui Zebulonis benedixit Moſes Propheta Domini & dixit, " Lætati eſtis domus Zebulonis cum exitis ad negotia veſtra, & lætamini domus Iſſachar cum venitis in ſcholas veſtras.

" Vel, læti eſte חדתון pro חדון vid. Jon.

19. Populos. Ecce populus hic domus Zebulonis parati erunt *ut eant* in montem Domus Sanctæ Domini, & ibi offerent oblationes veras. nam mercaturam marium comedent, & theſauri qui abſconditi ſunt in arena iis revelabuntur.

20. Et Gadi. Et tribui Gadis benedixit Moſes, Propheta Domini, & dixit, Benedictus ſit † qui aperit terminum Gadis: Quietus manet ſicut Leo & ſicut Leæna, neque eſt populus aut regnum, quod ſtabit coram " illis. Et quando ad bellum exiit, coram oſoribus ſuis occiderunt ſapientes filios occiſorum diſſecando capita uſque ad brachium.

† Chald. Min pro Man. vid. Jon. vel, Benedictus ſit ab eo qui aperit. " Chald. vobis. Quaſi illos allocutus eſſet Moſes.

21. Et vidit. Et vidit a principio locum ſepulturæ ibi paratum fuiſſe infixis lapidibus pretioſis & gemmis. Et ibi Moſes Propeta ſcriba Iſraelitarum ſepultus *fuit*, qui fuit quaſi intrans & exiens inter Principes populi in hoc ſeculo, & ſic erit intrans & exiens in ſeculo futuro: juſtitiam fecit, & ordines judiciorum ejus docuit Iſraelitas.

22. Et Dani. Et tribui Danis benedixit Moſes Propheta Domini & dixit, Dan ſimilis eſt catulo filio Leonum, & terra ejus bibet e ‡ Batanæa.

‡ Baſhane.

23. Et Napthali. Et tribui Napthali benedixit Moſes Propheta Domini, & dixit, Napthali ſatur benevolentiâ *erit* & plenus benedictionum e præſentia Domini, tractum maris Occidentalē Genneſaretici & Auſtralem hæreditate accipiet.

24. Et Aſhero. Et tribui Aſheri benedixit Moſes Propheta Domini & dixit, Benedictus ſit Aſher * a filiis, paſcet fratres ejus * in intermiſſione, & terra ejus oleum inſtar aquæ proferet.

* Vel, præ. * Jon. in annis intermiſſionis ſc. cum terra non colitur.

25. Ferrum. Ecce populus hic familiæ Aſheri purus erit inſtar ferri, & fortis inſtar æris. Quales fuere in diebus ju-

ventutis ſuæ, tales erunt in diebus ſenectutis ſuæ.

26. Non ſicut Deus. Non eſt ſicut Deus Iſraelis, qui habitare facit gloriam majeſtaticæ præſentiæ ſuæ in Cælis; & magnificentiam ſuam in Nubibus ſupernis.

27. Protectio. In " habitaculo manere fecit majeſtaticam ejus præſentiam coram iis, " & potentiam illius infrâ. Ipſe regit mundum, & expellit inimicos veſtros e conſpectu veſtro, & dicit in verbo ſuo ſe illos vaſtaturum.

28. Et habitabit. Et habitant Iſraelitæ confidenter per ſe † a fonte benedictionis qua benedixit iis Jacobus * ad terram facientem vinum & oleum. Etiam Cæli qui ſuper illos ſunt mandati ſunt rores & pluvias illis demittere.

29. Beatus tu. Beati vos Iſraelitæ. Quis eſt ſimilis vobis? Populus quorum redemptio *eſt* e præſentia Domini clipei fulcientis vos & ſcuti exercituum veſtrorum, & firmus *eſt* gladius † magnificentiæ veſtræ: diſpergentur inimici veſtri coram vobis. Et vos domus Iſraelis cum in lege laboraveritis, & ſtatuta cuſtodieritis, ſuper cervicem collorum regum eorum calcabitis.

" i. Templo Hieroſ.
" Vel, & ſub potentia ejus ipſe regit mundum.
† Onk & Jon. בעין juxta.
* Vel, in terra.

גיותגוהכון pro גיותגותכון

CAP. XXXIV.

1. Et aſcendit. Et aſcendit Moſes e planitie Moabi in montem Nebo culmen collium e regione Jerichuntis, & oſtendit illi Dominus totam terram Gileadis uſquæ ad Danem Cæſareæ.

2. Et totam terram Naphthali, & terram Ephraimi & Manaſſis, & totam regionem Judææ ad mare poſterum.

3. Et tractum meridionalem, & planitiem, vallem ſc. Jerichuntis, Urbis quæ profert † palmas. Ea eſt Zoar.

4. Et dixit. Dixit autem verbum Domini mihi (inquit Moſes Propheta) hæc *eſt* terra quam confirmavi Abrahamo, Iſaaco & Jacobo dicendo, poſteritati filiorum tuorum dabo illam. Aſpice eam oculis tuis, at illuc non intrabis.

5. Ita mortuus eſt illic Moſes ſervus Domini in regione Moabitarum juxta † ſententiam decreti verbi Domini.

6. Et ſepelivit illum in valle in terra Moabitarum e regione

† חומרין pro תומרין eſt enim תמר in text. Heb. & Jon. דקליא.

† Chald. os.

ſone idoli Peoris, neque novit quis ſepulchrum ejus uſque ad hunc diem.

7. Erat autem Moſes natus centum & viginti annos quo tempore * recollectus fuit, non caligaverant oculi illius, neque mutatus fuit ſplendor faciei illius.

* i. mortuus,

8. Et fleverunt Iſraelitæ Moſen in planitie Moabi triginta dies: deinde finiti ſunt dies fletus & luctus Moſis.

9. Et Joſhua filius Nun erat plenus ſpiritu ſapientiæ, quia Moſes impoſuerat manus ſuas ſuper eum, & ei obedierunt Iſraelitæ, & fecerunt ſicut præcepit Moſi verbum Domini.

10. At non ſurrexit adhuc propheta in Iſraele ſimilis Moſi quem cognovit verbum Domini ſermonem ſermoni miſcens.

11. Omnia ſigna, & miracula, & probationes mirabiles, quæ miſit eum verbum Domini ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis illius, & omni terræ ipſius.

12. Et in tota manu forti, & omnibus viſionibus maximis, quas exercuit Moſes, videre omnes Iſraelitæ.

Finitum & completum eſt Targum Hieroſolymitanum in quinq; libros legis. Laus & gloria ſit Deo magno, & terribili.

In Codice Veneto parvo extant hæc in fine Geneſeos.

Aliud eſt exemplar Targ. Hieroſol. ubi in quoſdam verſus libri Geneſeos hæc [a] *addita reperiuntur.*

GEN. XXXVIII.

25. E Ducebatur illa. Quando Tamar [b] educta fuit, ut in igne combureretur, quæſivit tria teſtimonia ſed ea reperire non potuit, quum veniſſet * Sammael Angelus, & ea a facie illius abſcondiſſet. Oculos ſuos igitur ad Cælum levavit & dixit, Obſecro te Deus vivens reſponde mihi in hac hora, quòd inſons ſim, & ego tibi dabo tres juſtos illos Hananiam, Miſhaelem & Azariam in planitie Duræ, qui pro me in ignem cadent. Eâ horâ annuit Jehova Gabrieli, qui deſcendit, & ei illa dedit, quæ illa coram pedibus Judicum producens dixit, cognoſci jam poteſt cujus ſunt hæc, annulus, pallium, & baculus.

26. Et agnovit Jehudah. Agnoſcens autem Jehudah dixit. [c] Illa me purior eſt. Gravida facta eſt, ſed non eſt gravida facta filiis fornicationis. Quâ menſurâ metitur homo,

[a] Chald. in additione.

[b] Chald. מתקפא pro מתפקא.

* Angelus mortis. More. lib. 2. c. 30.

[c] Vel, illa pura eſt, a me gravida facta eſt, ſed non, &c.

homo, eadem illi remetietur. Quoniam accepi tunicam Joſephi fratris mei, & ſanguine tinxi & ad patrem meum adduxi, dicens, cognoſce nunc, an hæc ſit filii tui tunica, annon, idcirco dicunt mihi fratres mei & omnes homines familiæ paternæ, cognoſce nunc, cujus hæc ſunt. annulus, pallium, & baculus. Præſtat me igni extinguibili, quàm devoranti adjudicare. Tunc exiit "vox e Cælo, & dixit, vos ambo innocentes eſtis. A me eſt † hæc res. At non cognovit illam ampliùs.

" Vid. in Gen. 38, 26. anteà.
† Vel, hoc verbum.

GEN. XLIV.

18. Et appropinquavit. Et acceſſit ad eum Jehudah fortis, & potentèr ſe gerens, ſicut Leo, & dixit, Attende mihi Rex. Annon primo tempore, quo ad te venimus, dixiſti hæc nobis? " Pharaonem ego timeo: & occaſiones verborum nobiſcum, nec non verba * aſpera locutus es, & nos pro terræ exploratoribus habuiſti, & nos vinctos tridui ſpatio in carcere continuiſti, & die tertio dixiſti nobis, Jehovam ego timeo. Unum e vobis mecum relinquite. Tum Simeonem fratrem noſtrum a nobis ſeparaſti & ligatum in conſpectu noſtro in carcerem conjeciſti. Nos autem juxta verbum tuum fecimus, & tibi Benjaminem fratrem noſtrum attulimus. Tu verò calicem tuum in ſarcina ejus poſuiſti, ut eum ſervum redderes. Annon tibi in mentem reductum fuit, annon tibi relatione cognitum, quid fecere duo fratres mei, Simeon & Levi, qui aſcenderunt in Urbem Hamoris patris Shechemi, qui mares omnes trucidavere propter Dinam ſororem noſtram, quæ non fuit in cenſu tribuum neque portio aut poſſeſſio ulla ei nobiſcum in terræ diviſione futura eſt. Quanto magis Benjaminis *cauſâ* fratris noſtri qui in tribuum cenſu habetur, & qui portionem & poſſeſſionem nobiſcum in terræ diviſione recipiet & in cujus regione habitabit præſentia Dei Majeſtatica, & in cujus poſſeſſione Sanctuarium ædificabitur? Me autem quod attinet, qui robore meo ambobus illis fortior ſum, ut vivit Jehovah *Deus* Iſraelis, ſi gladium meum e vagina eduxero, in "thecam non reponam vacuum, donec omnes

" Chald. A coram Pharaone.
" i. quæ occaſionem nos captivandi miniſtrarent.
* Chald. dura.
" נרתיקה pro גד תיקה

omnes Ægyptios interfecerim. A te incipiam, & cum Pharaone Domino tuo concludam. Dixit ei Joſephus, ſi gladium tuum eduxeris, in collum tuum dirigam. Dixit ei Jehudah, Nunc os meum aperiam, & te abſorbebo. Dixit ei Joſephus, Si os tuum aperias, lapide uno illud obturabo. Dixit ei Jehudah, Ignis Shechemæ ardet in corde meo. Dixit ei Joſephus, Igne Tamaræ nurus tuæ extinguam. Dixit ei Jehudah, Jam terram Ægyptiorum ſanguine tingam. Dixit ei Joſephus, Tinctores eſtis vos a diebus veſtris, ſicut feciſtis tunicæ Joſephi fratris veſtri, cum hircum filium caprarum mactaviſtis, & eam ſanguine illius tinxiſtis, & ad patrem veſtrum attuliſtis, dicentes ei, Cognoſce jam, an hæc ſit tunica filii tui, annon. Tunc exclamavit Jehudah clamore magno, ita ut territi fuerint omnes Ægyptii, & Infans quiſque e viſceribus matris ſuæ exciderit, & dimidium murorum terræ Ægypti ceciderit. Tum perturbatus fuit Joſephus, idque Manaſſi filio ejus innuit, & manu ſua humerum ejus contrectavit. Tum conculcavit Joſephus columnam palatii, eamque concuſſit. Ceſſavit ergo Jehudah ab excandeſcentia vehementiori, & cæpit mitiùs loqui coram Principe terræ, & dixit, Loquatur jam ſervus tuus verbum coram Domino meo, neque accendatur ira tua in ſervum tuum, quoniam tu es ſicut Pharaoh.

In Codice Veneto parvo extant hæc in fine Pentateuchi.

Aliud eſt exemplar Targ. Hieroſolymitani ubi *in Gen.* 49. 18. *& in duo loca Exodi,* ſc. *cap.* 13. *v.* 17. *& cap.* 14. *v.* 21. *hæc* " *addita reperiuntur.*

" Chald. in Additione. Forte in fine libr.

GEN. XLIX.

18. SAlutem tuam expectavi Domine. Dixit Jacobus pater noſter in prophetia, Liberationem tuam expectavi Domine. Non liberationem Gideonis filii Joaſhi, quæ præterit, neque liberationem Simſonis filii Manoæ, quæ erat liberatio † horæ, ſed liberationem Meſſiæ filii Davidis quæ futura eſt ad liberandum filios Iſraelis & ad educendum eos e captivitate, ſalutem tuam † expectat anima mea.

† i. non diù durans.

† יוסניאות סכות vid. Bib. Bux in text.

† i. a Domino conſtituto, ut in Targ. in Cant. 2. 7. ubi hæc hiſtoria extat, & hi Ephratæi a Philiſthæis in Gath occiſi eſſe dicuntur.

EXOD. XIII.

17. Et fuit cum dimiſit. Fuit autem cum dimiſerat Pharaoh populum, ut non duceret eos Dominus viâ Philiſthæorum, licèt propinqua fuerit. Ducentena millia quæ exiere ex Ægypto triginta annis coram † fine Domini fuere omnes

e tribu Ephraim apprehendentes ſcuta & arma bellica, & haſtas. Ea fuere oſſa arida quæ excitavit Dominus per manum Ezechielis prophetæ in valle Duræ, & ex illis oſſibus fuere vaſa quibus bibebat Nebucadnezzar impius, & qua hora excitavit ea Dominus, impium illum ſuper os ejus percuſſerunt, & appropinquabant * os ad os ſuum & vixerunt, & ſteterunt ſuper pedes ſuos exercitus valdè numeroſus, omnes præter virum unum ſurrexere, qui non ſurrexit. Dixit propheta coram Domino, quæ *ſunt* opera viri illius, qui non ſurrexit? Dixit ei Dominus, quia fænori expoſuit, & uſuram " accepit. Illenè reviviſceret? Non reviviſcet. Et tum dixit ne fortè commoveatur populus videntes fratres ſuos mortuos, & timeant & in Ægyptum redeant.

* i. unum quodque ad ſocium ſuum.

" Vel exercuit, quando vixit, non vivet.

CAP. XIV.

21. Et extendit. Moſes manum ſuam. Ito Moſes & ſtato juxta mare, & dicito mari, remove a coram eo. In nomine meo ibis & mari dices. Ego miſſus ſum *ab eo* qui creavit *omnia* in principio. Patefacito viam tuam parvo momento, ut tranſeant per medium tui redempti Domini tribuum Jacobi. Manent in anguſtia; & Ægyptii eos ponè proſequuntur. Ecce tu viam obſtruxiſti coram illis, & oſores eorum illos a tergo perſequuntur. Tunc abiit Moſes & ſtetit juxta mare, & dixit, remove a coram Deo, amove *te* mare e præſentia Moſis. Cum vidit in manu ejus virgam miracula *edentem*, excandeſcentia & furor mare invaſit, & ſe quaſi extulit ad † inſequendum eum. Objecit " illic, Fili Amram, Ego muliere nato non ſubjicior. Tribus diebus ego te prior ſum. Quomodo poteris tu ſubjugare me? Cum vidit Moſes mare " præceps ferri, & fluctus ejus creſcentes in eum *dicens*, Non eſt hora hæc hora judicii. Si tu mihi oppoſitus es, etiam ego tibi ſum oppoſitum. Reſpondit Moſes & dixit mari, ego miſſus ſum *ab eo* qui formavit " *te* in initio. Quievit mare coram Moſe, & ſubſtitit ad faciendum voluntatem ejus. * Denique dixit mare, Non ſum ego ſubjugatum a filio mulieris. Reſpondit Moſes & dixit mari, Qui te

† Chald. redeundum poſt eum.

" Vel propterea.

" Chald. feſtinare.

* Mare enim tres dies ante hominem factum fuit.

" Vel omnia, ut prius.

* Fine verborum Chald.

te & me major eſt, poteſt ſubjugare te. Aperuit Moſes os ſuum in cantico, & laudatione. Dixit verba ſua, oratio ejus † elevata fuit cum ſupplicatione & deprecationibus, dixit verba ſua, clamavit, Dixiſti mihi in libro legis. An nunc miſereberis mei? Quid faciam Pharaoni? Domine mundi ne tradas populum tuum in manum Pharaonis impii. Audivit mare vocem Spiritus ſancti qui Moſen allocutus eſt e medio ignis, rediit mare a fluctibus ejus, & Iſraelitæ per medium illius tranſiere.

† Vel intravit.

FINIS.
